

ROKASGRĀMATA

Nelikumīgas profilēšanas novēršana šodien un nākotnē – ceļvedis

Fotoattēli (vāks un iekšpuse): © stock.adobe.com-Savvaparf Photo

Plašāka informācija par Eiropas Savienību ir pieejama internetā (<http://europa.eu>).

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-452-0	doi: 10.2811/881463	TK-06-18-031-LV-C
PDF	ISBN 978-92-9461-431-5	doi: 10.2811/67380	TK-06-18-031-LV-N

© Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2022

Lai varētu izmantot vai reproducēt fotoattēlus vai citus materiālus, uz ko *FRA* nav autortiesību, atļauja jāprasa tieši autortiesību īpašniekam.

Printed by Imprimerie Bietlot in Belgium

Nelikumīgas profilēšanas novēršana šodien un nākotnē – ceļvedis

Satura rādītājs

ATTĒLI UN TABULAS.....	5
AKRONĪMI UN SAĪSINĀJUMI.....	6
IEVADS.....	7
1 KONTEKSTS – KAS IR PROFILĒŠANA?	15
1.1. Profilēšanas definēšana.....	15
1.1.1. Profilēšana tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības kontekstā	17
1.1.2. Algoritmiskās profilēšanas definēšana	19
1.2. Kad profilēšana ir nelikumīga?	24
1.2.1. Diskriminācijas aizliegums.....	25
1.2.2. Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību	32
1.3. Kāda ir nelikumīgas profilēšanas iespējamā negatīvā ietekme uz tiesībaizsardzību un robežu pārvaldību?	40
1.3.1. Ietekme uz uzticēšanos policijai, robežu pārvaldībai un labām attiecībām ar kopienām	41
1.3.2. Profilēšanas efektivitāte.....	52
2 LIKUMĪGA PROFILĒŠANA – PRINCIPS UN PRAKSE	55
2.1. Cilvēka cieņas ievērošana.....	57
2.2. Saprātīgi un objektīvi iemesli	61
2.2.1. Izvairšanās no neobjektivitātes.....	61
2.2.2. Skaidri norādījumi ierēdņiem.....	62
2.2.3. Mērķtiecīga apmācība.....	64
2.2.4. Pamatoti iemesli aizdomām – izlūkdatu un informācijas izmantošana.....	70
2.2.5. Aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapas tiesībaizsardzības profilēšanai	79
2.3. Pārskatatbildība.....	83
2.3.1. Iekšējā uzraudzība	85
2.3.2. Valkājamās kameras	91
2.3.3. Sūdzību izskatīšanas mehānismi	95
3 ALGORITMISKĀ PROFILĒŠANA.....	103
3.1. Datu aizsardzības satvars, kas reglamentē algoritmisko profilēšanu ...	106
3.1.1. Dati jāapstrādā konkrētam nolūkam	108
3.1.2. Personas ir jāinformē	111
3.1.3. Datu glabāšana drošībā – ieraksti, žurnāli un glabāšanas noteikumi.....	113
3.1.4. Nelikumīga apstrāde ir jāatklāj un jānovērš.....	114
3.2. Lielapjoma datubāzes robežu pārvaldības un drošības nolūkos	118
3.2.1. Pamattiesību risku mazināšana datu apstrādē lielapjoma datubāzē.....	121

SECINĀJUMS	126
PIELIKUMS	127
ATSAUCES	130

Attēli un tabulas

1. attēls.	Algoritmiskās profilēšanas process tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības kontekstā.....	22
2. attēls.	Privātās dzīves neaizskaramības un datu aizsardzības pārkāpumi – novērtēšanas process	38
3. attēls.	Nesenās policijas aizturēšanas, ko piecos gados pirms <i>EU-MIDIS II</i> apsekojuma aizturētie uzskata par etnisko profilēšanu, dalījumā pa ES dalībvalstīm un mērķgrupām (%)	46
4. attēls.	Pašpilddoša pareģojuma cikls.....	51
5. attēls.	Trīs cieņpilnas saskarsmes elementi	59
6. attēls.	Mērķtiecīgas apmācības izstrādes process un mērķi	65
7. attēls.	Rādītāji, ko uzskata par noderīgiem vai ļoti noderīgiem, lai efektīvi identificētu personas, kuras mēģina nelikumīgi ieceļot valstī, pirms ierēdņi sāk runāt ar viņām (%).....	72
8. attēls.	Elementu apvienošana.....	77
9. attēls.	Nediskriminējošas profilēšanas elementi	78
10. attēls.	Iekšējās uzraudzības elementi.....	87
11. attēls.	Tiešsaistes rīks, kurā atrodama informācija par Londonā veiktajām aizturēšanas un pārmeklēšanas darbībām.....	90
12. attēls.	Pārskats par sūdzību izskatīšanas mehānismiem ES dalībvalstīs.....	97
13. attēls.	Ietekmes novērtējumu minimālās prasības.....	116
1. tabula.	Īpašas uz izlūkdatiem balstītas policijas darbības un prognozējošas policijas darbības raksturojums.....	19
2. tabula.	Datu aizsardzības prasības – atšķirības starp Policijas direktīvu un VDAR	35
3. tabula.	Norādījumu veidi, iezīmes un ieinteresēto personu iesaiste.....	63
4. tabula.	Piemērojamā tiesiskā regulējuma noteikšana atkarībā no apstrādes nolūka	109
5. tabula.	Pienākums sniegt personām informāciju par profilēšanu – datu veids, paziņošanas līdzekļi un izņēmumi.....	111
6. tabula.	Atlasīti ES instrumenti, kas saistīti ar liela apjoma datu apstrādi robežu pārvaldībai un tiesībaizsardzībai.....	119
7. tabula.	Esošās un plānotās ES lielapjoma IT sistēmas.....	127

Akronīmi un saīsinājumi

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
CCC	Kopējā mācību pamatprogramma
DPIA	Novērtējums par ietekmi uz datu aizsardzību
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
ECTK	Eiropas Cilvēktiesību konvencija
EDAU	Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs
EDSO	Eiropas Drošības un sadarbības organizācija
ENISA	Eiropas Savienības Tīklu un informācijas drošības aģentūra
ES	Eiropas Savienība
EST	Eiropas Savienības Tiesa
ETIAS	Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēma
EU-MIDIS	Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas apsekojums
FRA	Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra
Frontex	Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra
IIS	Ieceļošanas/izceļošanas sistēma
IT	Informācijas tehnoloģija
OHCHR	Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra birojs
SIS II	Šengenas Informācijas sistēma
TVV	Trešās valsts valstspiederīgais
UNHRC	Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komiteja
VDAR	Vispārīgā datu aizsardzības regula
VIS	Vīzu informācijas sistēma
WP29	29. panta datu aizsardzības darba grupa

Ievads

Tehnoloģiju attīstības ietekmē arvien vairāk dažādos kontekstos tiek izmantota profilēšana, tostarp tirgvedībā, nodarbinātībā, veselības aprūpē, finansēs, tiesībaizsardzībā, robežkontrolē un drošībā. ES dalībvalstis pēdējos gados ir pievērsušas palielinātu uzmanību profilēšanas rīku izmantošanai tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonu darbā. Tiesībaizsardzības amatpersonas un robežsargi regulāri un likumīgi izmanto profilēšanu, lai novērstu un izmeklētu noziedzīgus nodarījumus un sauktu pie atbildības par tiem, kā arī lai novērstu un atklātu nelegālo imigrāciju. Tomēr nelikumīga profilēšana var mazināt uzticēšanos iestādēm, jo īpaši policijai, un stigmatizēt konkrētas kopienas. Tas savukārt var palielināt spriedzi starp kopienām un tiesībaizsardzības iestādēm attiecībā uz to, ko uzskata par diskriminējošu profilēšanas izmantošanu.

Šajā ceļvedī paskaidrots, kas ir profilēšana, kādi tiesiskie regulējumi to reglamentē un kāpēc likumīga profilēšana ir ne tikai vajadzīga, lai ievērotu pamattiesības, bet arī svarīga, lai nodrošinātu efektīvu policijas darbību un robežu pārvaldību. Ceļvedī sniegti arī praktiski norādījumi par to, kā novērst nelikumīgu profilēšanu policijas un robežu pārvaldības operācijās. Ceļvedī izklāstītie principi un prakse ir pamatota ar piemēriem, gadījumu izpēti un judikatūru no ES un valstīm ārpus tās.

Kāpēc vajadzīgs šis ceļvedis?

Profilēšana rada vairākas bažas saistībā ar pamattiesībām¹. Profilēšanas prakse var pārkāpt vispārātzītus juridiskos principus, tostarp par vienlīdzību un nediskrimināciju,

1 Sk. *FRA* (2018.e), 85.-87. lpp.; *FRA* (2017.c), 88. un 89. lpp., un *FRA* (2016.), 83.-85. lpp.

kā arī tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību. Turklāt ir tikuši aktualizēti jautājumi par tās efektivitāti cīņā pret nelikumīgām darbībām, kā arī par iespējamām negatīvām sekām attiecībās starp iestādēm (tostarp policiju un robežu pārvaldību) un kopienām, kurām tās kalpo.

Reaģējot uz šīm bažām, Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (*FRA*) 2010. gadā publicēja ceļvedi "Tiecoties uz efektīvāku kārtības nodrošināšanu. Uz etnisko piederību balstītas diskriminējošas profilēšanas izpratne un novēršana". Tajā jo īpaši tika aplūkota aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaru izmantošana, īpašu uzmanību pievēršot tam, kā policija izmanto profilēšanu. Minētā ceļveža mērķis bija nodrošināt vidējā līmeņa amatpersonām rīkus, lai izvairītos no diskriminējošas profilēšanas etniskās piederības dēļ.

Kopš tā laika tehnoloģiju attīstības ietekmē profilēšanas būtība ir ievērojami mainījusies. Liela daļa profilēšanas tagad ir balstīta uz lielu datu kopu datoranalīzes rezultātiem. No juridiskā viedokļa reformētie – stingrākie – datu aizsardzības noteikumi, ko piemēro visā ES, sākot no 2018. gada maija, nosaka jaunus standartus personas datu vākšanai, analīzei un izmantošanai.

Atjauninātajā ceļvedī ir ņemtas vērā šīs būtiskās izmaiņas, lai pilnveidotu un paplašinātu 2010. gada ceļvedi un atspoguļotu jauno juridisko un praktisko realitāti. Tajā izmantota visaptverošā pieeja nelikumīgai profilēšanai, iekļaujot:

- profilēšanu robežu pārvaldības kontekstā;
- profilēšanu, kas ir diskriminējoša jebkādu pamatu dēļ, papildus etniskajai izcelsmei arī valstspiederības, vecuma un dzimuma dēļ, un
- algoritmisko jeb datorizēto profilēšanu.

Šajā 2018. gada versijā ir ietverti arī jauni piemēri un gadījumu izpētes, lai atspoguļotu norises un inovācijas saistībā ar profilēšanu.

Kam šis ceļvedis jāizmanto?

Šis ceļvedis galvenokārt paredzēts tiem, kas ir atbildīgi par tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonu apmācību. Tas var arī tieši atbalstīt vidējā līmeņa amatpersonas profilēšanas metožu likumīgā īstenošanā. Tā mērķis ir uzlabot izpratni par profilēšanas teoriju un praksi, konkrēti parādot, kā profilēšanu var veikt, ievērojot pamattiesības.

Ceļvedis aptver profilēšanu, ko veic priekšposteņa policijas ierēdņi, piemēram, aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību laikā, un robežsargu veiktās pārbaužu robežšķērsošanas vietās, proti, kad tiek pieņemts lēmums nosūtīt personu uz padziļinātu "otrās līnijas" pārbaudi. Robežu pārvaldības jomā ceļvedis ir apmācības atbalsts tiem, kuri māca kopējo robežsardzes apmācības pamatprogrammu saskaņā ar Eiropas Robežu un krasta apsardzes regulas (Regula (ES) 2016/1624) 36. panta 5. punktu.

Ceļvedī aplūkota arī profilēšana, kuras pamatā ir lielapjoma datu kopu, tostarp to, ko reglamentē ES tiesību akti, analīze. Šā ceļveža darbības joma neattiecas uz profilēšanu citās situācijās, piemēram, profilēšanu, ko privātajā sektorā veic komerciālos nolūkos. *FRA* veic turpmāku izpēti par šo tematu².

Kā izmantot šo ceļvedi?

Šajā ceļvedī ir sniegts pārskats par galvenajiem profilēšanas principiem un praksi tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības kontekstā. To var lasīt kopumā vai izmantot kā atsauci apmācības pasākumu atbalstam.

Ceļvedim ir trīs nodaļas. Ceļveža 1. nodaļā ir izskaidrots profilēšanas jēdziens, precizēts, kad profilēšana kļūst nelikumīga, un aprakstīta tās iespējamā negatīvā ietekme uz indivīdiem, kopienām, policijas un robežu pārvaldības pilnvaru īstenošanu. Ceļveža 2. nodaļā ir izklāstīti principi un prakse, kas tiesībaizsardzības amatpersonām un robežsargiem jāievēro, īstenojot likumīgas profilēšanas darbības. Visbeidzot, 3. nodaļā galvenā uzmanība pievērsta algoritmiskajai profilēšanai. Tā kā prakse šajā jomā nav tik attīstīta, šajā nodaļā ir mazāk konkrētu piemēru. Tomēr tajā ir aprakstīti galvenie riski pamattiesībām, kas saistīti ar datorizētu profilēšanu, un izklāstītas galvenās juridiskās prasības, kas noteiktas Vispārīgajā datu aizsardzības regulā (VDAR) un Policijas direktīvā.

Dažādi ceļveža aspekti ir izcelti ar vairākiem vizuāliem elementiem. Galvenajos punktos ir apkopoti svarīgākie vēstījumi, un tie ir izcelti dzeltenajos lodziņos. Gaīši zilajos lodziņos ir izcelti tiesiskā regulējuma galvenie aspekti, un zaļajos lodziņos ir sniegti praktiski piemēri. Citos lodziņos ir izcelti svarīgi jautājumi, kam jāpievērš uzmanība, gadījumu izpētes un judikatūras piemēri. Lai gan ir bijuši centieni dažādot gadījumu izpēti, nesamērīgi daudz piemēru ir no Apvienotās Karalistes (AK). Iemesls tam ir fakts, ka AK jau kopš pagājušā gadsimta 80. gadiem ir pievērsusies

2 Sk. *FRA* projektu par [mākslīgo intelektu, lielajiem datiem un pamattiesībām](#).

nelikumīgas profilēšanas jautājumam, savukārt citas dalībvalstis nelikumīgu profilēšanas praksi ir atzinušas vēlāk. Tas nozīmē, ka AK šajā jomā ir attīstījusi plašāku un ilgstošāku politiku un praksi, no kuras ņemt piemērus.

Kā šis ceļvedis tika izstrādāts?

FRA organizēja sanāksmi ar dažādu jomu ekspertiem, lai apspriestu sākotnējo ceļveža projektu un lai tai būtu vieglāk izstrādāt galīgo versiju.

Šajā saistībā FRA vēlas pateikties ekspertiem no Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra biroja (OHCHR), Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūras (Frontex), Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību biroja (ODIHR) Eiropas Drošības un sadarbības organizācijā (EDSO), Amnesty International, Eiropas Tīkla pret rasismu (ENAR), Starptautiskā Migrācijas politikas attīstības centra (ICMPD), FIZ Karlsruhe, Leibniz Institut für Informationsinfrastruktur GmbH, European Digital Rights, Atvērtas sabiedrības iniciatīvas Eiropai, kā arī pārstāvjiem no Francijas Ombuda, no Nīderlandes, Dānijas un Austrijas policijas spēkiem un no Polijas Robežsardzes par viņu vērtīgo atgriezenisko saiti šā ceļveža izstrādē.

Galveno punktu kopsavilkums

1. Aizsargājamas īpašības nekad nevar būt vienīgais pamats profilēšanai

- Profilēšana ietver **individuālu iedalīšanu kategorijās** pēc viņu īpašībām.
- Lai vāktu un apstrādātu **personas datus**, tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādēm ir jānodrošina, ka datu vākšanai un apstrādei ir juridisks pamats, derīgs, likumīgs mērķis un ka tā ir nepieciešama un samērīga.
- **Aizsargājamas īpašības**, piemēram, rase, etniskā izcelsme, dzimums vai reliģija, var būt daži no faktoriem, ko tiesībaizsardzības iestādes un robežsargi ņem vērā, īstenojot savas pilnvaras, bet tās **nevar būt vienīgais vai galvenais iemesls, lai izceltu personu**. (Vairāk informācijas par "aizsargājamām īpašībām" sk. 1.2.1. iedaļā.)
- Profilēšana, kuras pamatā ir tikai vai galvenokārt viena vai vairākas aizsargājamas īpašības, ir tieša diskriminācija, tādējādi šāda profilēšana **pārkāpj indivīda tiesības un brīvības un ir nelikumīga**.

2. Jebkurai saskarsmei ar indivīdiem jābūt cieņpilnai, profesionālai un informatīvai

- **Kvalitatīva saskarsme** pati par sevi nenovērš neobjektīvu profilēšanu, bet tā padara saskarsmi veiksmīgāku un samazina iespējamo negatīvo ietekmi, kas rodas, kad policijas ierēdnis vai robežsargs veic aizturēšanu. Robežu pārvaldībā profesionāla un cieņpilna rīcība ir īpaši minēta kā juridisks pienākums.
- **Profesionāla un cieņpilna rīcība** parasti palielina personas apmierinātību ar saskarsmi.
- Personas **aizturēšanas iemeslu izskaidrošana** palīdz vairost sabiedrības uzticēšanos policijas un robežu pārvaldības operācijām un mazina priekšstatu, ka profilēšana nav balstīta objektīvos kritērijos.
- Tomēr cieņa un pieklājība **nekad neattaisno nelikumīgas robežpārbaudes vai aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības.**

3. Profilēšanas pamatā jābūt objektīviem un pamatotiem iemesliem

- Lai aizturēšana un nosūtīšana uz otrās līnijas robežpārbaudēm būtu likumīga, tai jābūt **balstītai uz saprātīgiem un objektīviem** aizdomu **iesmesliem**.
- Personīgas īpašības var izmantot kā likumīgus faktorus profilēšanai. Tomēr, lai izvairītos no diskriminācijas, **ir jābūt arī pamatotiem iemesliem aizdomām**, kuru pamatā ir informācija, kas nav aizsargājama īpašības.
- Tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības darbības, kuru pamatā ir **konkrēti un aktuāli izlūkdati**, visticamāk, būs **objektīvas**.
- Izšķiroša nozīme ir tam, ka lēmums aizturēt indivīdu vai nosūtīt viņu uz otrās līnijas robežpārbaudi **nedrīkst būt balstīts vienīgi uz amatpersonas priekšstatu** par indivīdu, jo tas var būt balstīts uz neobjektīvitāti, stereotipiem un/vai aizspriedumiem.

4. Nelikumīga profilēšana negatīvi ietekmē policijas darbu un robežu pārvaldību

- **Nelikumīga profilēšana mazina uzticēšanos policijai un robežsargiem.** Tā var pasliktināt attiecības starp policiju/robežsargiem un minoritāšu un citu kopienu locekļiem, kuri var justies izcelti. Šī netaisnības sajūta var novest pie tā, ka daži indivīdi un grupas zaudē uzticēšanos policijai un citām iestādēm, tāpēc var samazināties ziņošana policijai par noziegumiem, kā arī sadarbība ar iestādēm. Savukārt iestādes var raudzīties uz noteiktām grupām ar aizdomām, kas var izraisīt vairāk nelikumīgas profilēšanas prakses gadījumu.
- **Nelikumīga profilēšana mazina profilēšanas efektivitāti,** jo apmērs, kādā policija aiztur indivīdus vai viņi tiek aizturēti uz robežas, ne vienmēr atbilst pārkāpumu rādītājiem starp dažādām grupām.
- Ja pret minoritāšu grupu nesamērīgi vērsas policijas vai robežu pārvaldības ierēdņi, pastāv **pašpiepildoša pareģojuma** risks, tāpēc uz robežas tiek veikts lielāks skaits apcietināšanas gadījumu vai pārbaužu.

5. Nelikumīgai profilēšanai ir juridiskas un finansiālas sekas, un amatpersonas par to ir atbildīgas

- Tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonas ir **atbildīgas** par to, lai profilēšana tiktu veikta saskaņā ar likumu.
- Lai nodrošinātu pārskatatbildību, būtiska ir **uzticamu, precīzu un savlaicīgu datu vākšana.**
- **Efektīvi sūdzību izskatīšanas mehānismi** var gan novērst varas ļaunprātīgu izmantošanu, gan palīdzēt nodrošināt un atjaunot sabiedrības uzticēšanos policijas un robežu pārvaldības iestāžu darbībām.
- **Atgriezeniskās saites sanāksmes ar sabiedrības locekļiem** (lai uzklausi viņu viedokļus, apspriestu profilēšanu un apkopotu atsauksmes par operācijām) sniedz iespējas gūt svarīgas atziņas un uzlabot profilēšanas darbības.

6. Algoritmiskajā profilēšanā ir jāievēro īpaši datu aizsardzības pasākumi

- Izstrādājot un izmantojot algoritmisko profilēšanu, katrā procesa posmā var rasties **neobjektivitāte**. Lai izvairītos no tās un no turpmākiem iespējamiem pamattiesību pārkāpumiem, gan **IT ekspertiem, gan amatpersonām, kuras interpretē datus, jābūt skaidrai izpratnei par pamattiesībām**.
- Ļoti svarīgi ir izmantot **ticamus datus**. Tādu datu ievadišana algoritmā, kas atspoguļo esošu neobjektivitāti vai ir iegūti no neuzticamiem avotiem, sniegs neobjektīvus un neuzticamus rezultātus.
- Algoritmiskajai profilēšanai jābūt **likumīgai, nepieciešamai un samērīgai**.
- Datu apstrādei ir jābūt **konkrētam nolūkam**.
- Individīdiem ir **tiesības tikt informētiem**, saņemot informāciju par savāktajiem un uzglabātajiem personas datiem, par apstrādi un tās nolūku, kā arī par viņu tiesībām.
- Dati ir **jāvāc, jāapstrādā un jāglabā droši**. Iestādēm ir jāreģistrē apstrādes darbības (tostarp ar datiem veiktās darbības) un ar tām saistītie ieraksti (tostarp informācija par personu(-ām), kas piekļūst datiem).
- Nelikumīga datu apstrāde ir **jānovērš un jāatklāj**: 1) veicot iepriekšējus ietekmes novērtējumus un 2) izmantojot algoritmā integrētus privātuma rīkus.

Būtiskas tīmekļa vietnes

Eiropas Savienība

Eiropas Savienības Tiesa (EST): <http://www.curia.eu>

ES tiesību akti: <http://eur-lex.europa.eu/>

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA): <http://fra.europa.eu>

Eiropas Parlaments: <http://www.europarl.europa.eu>

Eiropas Padome

Eiropas Padomes Ministru komiteja: <http://www.coe.int/cm>

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT): <http://www.echr.coe.int>

Apvienoto Nāciju Organizācija

Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra birojs (OHCHR): <http://www.ohchr.org>

Diskriminācijas apkarošana

Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību (ECRI): <http://www.coe.int/ecri>

Eiropas līdztiesības iestāžu tīkls (EQUINET): <http://www.equineteurope.org/>

Valstu līdztiesības iestādes: <https://equineteurope.org/members-map/>

Datu aizsardzība

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs (EDAU): <https://edps.europa.eu/>

Eiropas Datu aizsardzības kolēģija (EDAK): <https://edpb.europa.eu>

Valstu datu aizsardzības iestādes: https://edpb.europa.eu/about-edpb/board/members_en

Tiesībaizsardzība

Neatkarīgo policijas sūdzību iestāžu tīkls (IPCAN): <https://ipcan.org/>

Eiropas Savienības Tiesībaizsardzības apmācības aģentūra (CEPOL): <https://www.cepol.europa.eu/>

Eiropas Savienības Aģentūra tiesībaizsardzības sadarbībai (Europol): <https://www.europol.europa.eu/>

Robežu pārvaldība

Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (Frontex): <https://frontex.europa.eu/>

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO): <https://www.easo.europa.eu/>

Lielapjoma datubāzes

Eiropas Aģentūra lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (eu-LISA): <https://www.eulisa.europa.eu/>

1

Konteksts – kas ir profilēšana?

Šajā nodaļā ir aprakstīts, ko nozīmē profilēšana, un ir izskaidrotas galvenās pamattiesības, ko tā var ietekmēt. Profilēšana ir raksturota tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības darbību kontekstā, aplūkojot trīs būtiskus elementus:

- profilēšanas koncepcija un tas, kā to izmanto tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādes. Šajā iedaļā ir aprakstīti arī daži no profilēšanas veidiem;
- vissvarīgākie pamattiesību principi, kas jāievēro, lai profilēšana būtu likumīga, proti, nediskriminācija un tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību;
- profilēšanas iespējamā negatīvā ietekme, tostarp iespējamās sekas attiecībā uz indivīdiem un attiecībām ar kopienām un uzticēšanos policijai un robežu pārvaldības iestādēm.

1.1. Profilēšanas definēšana

Profilēšana ietver **indivīdu iedalīšanu kategorijās** pēc viņu personīgajām īpašībām. Šīs īpašības var būt “nemaināmas” (piemēram, vecums vai augums) vai “maināmas” (piemēram, apģērbs, ieradumi, izvēles un citi uzvedības elementi). Profilēšana ietver datizraci, ko veicot, indivīdi tiek iedalīti kategorijās, **“pamatojoties uz dažām novērojamām viņu īpašībām, lai ar zināmu kļūdas robežu izsecinātu citas īpašības, kas nav novērojamas”³**.

3 Dinant, J.-M., Lazaro, C., Pouillet, Y., Lefever, N. un Rouvroy, A. (2008), 3. lpp.

Galvenie punkti

- Profilēšana ietver **indivīdu iedalīšanu kategorijās** pēc viņu varbūtējām īpašībām.
- Tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības kontekstā profilēšanai ir divi pamatmērķi, proti, **identificēt zināmus indivīdus, pamatojoties uz izlūkdatiem par konkrētu indivīdu**, un izmantot profilēšanu kā **prognozējošu metodi**, lai identificētu “nezināmus” indivīdus, kuri varētu interesēt tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādes. Abi šie mērķi var ietvert apzinātu vai neapzinātu neobjektivitāti, kas var diskriminēt indivīdus.
- Robežsargu un tiesībaizsardzības amatpersonu veiktās profilēšanas darbības var ietekmēt neobjektivitāte, kas izriet no viņu individuālās vai institucionālās pieredzes. Šī neobjektivitāte var ietekmēt un mainīt profilēšanas novērtējumu, ietekmējot policijas darbības likumību un efektivitāti.
- Stereotipi var atspoguļot zināmu statistisko patiesību. Tomēr pat šajos gadījumos tie **joprojām ir problemātiski**, ja to rezultātā pret indivīdu izturas kā pret grupas locekli, nevis pamatojoties uz viņa(-as) individuālo situāciju.
- Izstrādājot un izmantojot algoritmisko profilēšanu, **katrā procesa posmā var rasties neobjektivitāte**. Lai izvairītos no šiem un turpmākiem iespējamiem pamattiesību pārkāpumiem, gan IT ekspertiem, kuri izstrādā algoritmus, gan amatpersonām, kuras vāc un interpretē datus, jābūt skaidrai izpratnei par pamattiesībām un to, kā tās piemērot šajā kontekstā.

Profilēšanas praksi izmanto, lai:

- iegūtu zināšanas, analizējot esošos datus, lai izdarītu pieņēmumus par indivīdu. Tajā izmanto pagātnes pieredzi un statistisko analīzi, lai noteiktu korelāciju starp konkrētām īpašībām un konkrētiem iznākumiem vai uzvedību;
- atbalstītu lēmumu pieņemšanas procesu, izmantojot šīs korelācijas, lai pieņemtu lēmumus par to, kādas darbības veikt.

Tādējādi profilēšana ir spēcīgs instruments tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonām un robežsargiem. Tomēr tā rada dažus būtiskus riskus:

- profilēšana nosaka vispārīgas korelācijas, kas var nebūt attiecināmas uz katru indivīdu. Jebkurš konkrēts indivīds var būt “izņēmums no noteikuma”;
- profili var radīt nepareizas korelācijas – gan attiecībā uz konkrētiem indivīdiem, gan grupām;

- profili var radīt kaitīgus stereotipus un izraisīt diskrimināciju;
- daži stereotipi var atspoguļot statistisko patiesību. Tomēr pat šādos gadījumos stereotipi joprojām ir problemātiski, ja to rezultātā pret personu izturas kā pret grupas locekli, nevis kā pret individu.

Piemēri

ļespējami neprecīza profilēšana

Pieņemums, ka “sievietes dzīvo ilgāk nekā vīrieši”, ir balstīts uz faktu izpēti, tomēr jebkurš konkrēts vīrietis var nodzīvot ilgāk nekā jebkura konkrēta sieviete. Tādēļ jebkura lēmumu pieņemšana attiecībā uz sievieti, pamatojoties uz šo pieņemumu, var būt neprecīza jebkurā atsevišķā gadījumā, un tas būtu patiesi tikai daļēji.

Indivīdi var ļaut savai ģimenei vai draugiem izmantot savu automobili, padarot neuzticamu jebkādu riskanta braukšanas veida profilu, pamatojoties uz automašīnas piederību.

1.1.1. Profilēšana tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības kontekstā

Tiesībaizsardzības amatpersonas un robežsargi parasti un likumīgi izmanto profilēšanu, lai novērstu, izmeklētu noziedzīgus nodarījumus un sauktu pie atbildības par tiem, kā arī lai novērstu un atklātu nelegālu imigrāciju.

Profilēšana ir “jebkāda veida automatizēta personas datu apstrāde, kas sastāv no personas datu izmantošanas, lai izvērtētu konkrētus ar fizisku personu saistītus personiskus aspektus, jo īpaši, lai analizētu vai prognozētu aspektus attiecībā uz šīs fiziskās personas sniegumu darbā, ekonomisko situāciju, veselību, personīgām vēlmēm, interesēm, uzticamību, uzvedību, atrašanās vietu vai pārvietošanos”⁴. Šīs datu apstrādes rezultātus izmanto, lai sniegtu norādes robežu pārvaldības un

4 Eiropas Parlamenta Padomes 2016. gada 27. aprīļa Direktīva (ES) 2016/680 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu kriminālsodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI, OV L 119 (Policijas direktīva), 3. panta 4. punkts.

tiesībaizsardzības darbību veikšanai, piemēram, aizturēšanai un pārmeklēšanai, apcietināšanai, piekļuves konkrētām teritorijām atteikšanai vai pamatīgākām "otrās līnijas pārbaudēm" pie robežas. Profilēšanai ir divi galvenie izmantošanas veidi:

- lai identificētu personas, pamatojoties uz konkrētiem izlūkdatiem. Tiek izmantots profils, kurā uzskaitītas konkrētu aizdomās turēto pazīmes, pamatojoties uz pierādījumiem, kas iegūti par konkrētu notikumu;
- kā prognozējošu metodi, lai identificētu "nezināmas" personas, kas varētu interesēt tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādes. Šis veids balstīts uz datu analīzi un pamatotiem pieņēmumiem, kas izriet no pieredzes. Ideālā gadījumā prognozēšanas metodes ir vērstas uz uzvedību. Tomēr praksē uzmanība bieži vien tiek pievērsta nevis (vai ne tikai) uzvedībai, bet arī redzamām fiziskajām īpašībām, piemēram, vecumam, dzimumam vai etniskajai izcelsmei.

Turpmāk 1. tabulā ir salīdzinātas šo divu profilēšanas veidu galvenās iezīmes policijas darbības kontekstā.

1. tabula. Īpašas uz izlūkdatiem balstītas policijas darbības un prognozējošas policijas darbības raksturojums

	Īpaša uz izlūkdatiem balstīta policijas darbība	Prognozējoša policijas darbība
Konteksts	Ir izdarīts noziegums vai ir izdots brīdinājums par konkrētu personu	Nav izdarīts noziegums, vai nav izdots brīdinājums par konkrētu personu
Pieeja	Reaktīva	Proaktīva
Mērķis	Aizturēt aizdomās turēto(-os)	Paredzēt, kur un kad varētu notikt noziegumi vai kurš varētu mēģināt nelikumīgi ieceļot valstī
Izmantotie dati	Īpaši izlūkdati, kas saistīti ar gadījumu ("individuālais profils")	Vispārīgi izlūkdati, kas saistīti ar vairākiem gadījumiem
Procesa veids	Tiek apvienoti uz datiem balstīti un cilvēciski procesi	Galvenokārt balstīts uz datiem ("riskā analīze")

Avots: FRA, 2018

Abi profilēšanas veidi var būt nelikumīgi, ja tie netiek veikti saskaņā ar īpašiem aizsardzības pasākumiem, turklāt arī tad, ja tiem ir objektīvs un saprātīgs profilēšanas pamatojums. Ceļveža 2. un 3. nodaļā ir sniegta praktiska informācija par to, kā nodrošināt, ka profilēšana ir likumīga un atbilst cilvēktiesībām.

1.1.2. Algoritmiskās profilēšanas definēšana

Straujā tehnoloģiju attīstība nozīmē, ka profilēšana arvien vairāk balstās uz datu bāzēs un informācijas tehnoloģiju sistēmās (IT sistēmās) glabāto datu izmantošanu. Algoritmiskajā profilēšanā izmanto dažādus paņēmienus, lai profilētu personas, pamatojoties uz korelācijām un modeļiem datos. Algoritmiskā profilēšana ļauj tiesībsaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonām, pamatojoties uz datu analīzi, vērsties pret personām vai konkrētām grupām, kas rada konkrētu risku.

Algoritmiskā profilēšana rada būtiskus pamattiesību jautājumus, piemēram, par iespējamu diskrimināciju, tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību pārkāpumiem. Šajā ceļveža iedaļā galvenā uzmanība pievērsta tam, kā tiesībsaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonas savā ikdienas darbā var izmantot un apstrādāt datus saskaņā ar pamattiesību principiem.

Personas datu apstrāde – ko saka likums?

Juridiskie standarti personas datu apstrādei, lai izveidotu profilus, ir noteikti ES datu aizsardzības tiesiskajā regulējumā. Saskaņā ar Vispārīgās datu aizsardzības regulas (VDAR) 4. panta 4. punktu un Policijas direktīvas 3. panta 4. punktu *“profilēšana”* ir jebkura veida automatizēta personas datu apstrāde, kas izpaužas kā personas datu izmantošana nolūkā izvērtēt konkrētus ar fizisku personu saistītus personiskus aspektus, jo īpaši analizēt vai prognozēt aspektus saistībā ar minētās fiziskās personas sniegumu darbā, ekonomisko situāciju, veselību, personīgām vēlmēm, interesēm, uzticamību, uzvedību, atrašanās vietu vai pārvietošanos”.

VDAR 22. panta 1. punktā ir noteikts, ka profilēšana var būt pieņemama tikai tad, ja lēmuma pamatā nav tikai automatizēta apstrāde un lēmums attiecībā uz datu subjektu nerada sekas, kas varētu viņu būtiski ietekmēt.

Profilēšanā, uz ko attiecas Policijas direktīvas darbības joma (sk. 3.1. iedaļu par algoritmisko profilēšanu un datu aizsardzību), ir jāievēro Policijas direktīvas 11. panta 3. punkts. Tajā noteikts, ka *“profilēšana, kas izraisa diskrimināciju pret fiziskām personām, pamatojoties uz īpašu kategoriju personas datiem, kas minēti 10. pantā**, ir aizliegta saskaņā ar Savienības tiesībām”.

* *“Īpašu kategoriju personas dati”* ir personas dati, *“kas atklāj rases vai etnisko piederību, politiskos uzskatus, reliģisko vai filozofisko pārliecību vai dalību arodbiedrībās, un ģenētisko datu, biometrisko datu apstrāde nolūkā veikt fiziskas personas viennozīmīgu identifikāciju, vai tādi dati, kas attiecas uz veselību vai uz fiziskas personas dzimumdzīvi vai seksuālo orientāciju”*. Sk. *Policijas Direktīvas 10. panta pirmo daļu*.

Metode, ko izmanto, lai izveidotu profilus algoritmiskajai profilēšanai, ir līdzīga metodei, kas zināma kā **“uzvedības analīze”**, kurā tiek veidota saikne starp noteiktām īpašībām un uzvedības modeļiem. 1. attēlā ir norādīts, kā algoritmus var izmantot prognozēšanai.

Konkrētāk par to, kā algoritmi tiek izmantoti lēmumu pieņemšanas atbalstam

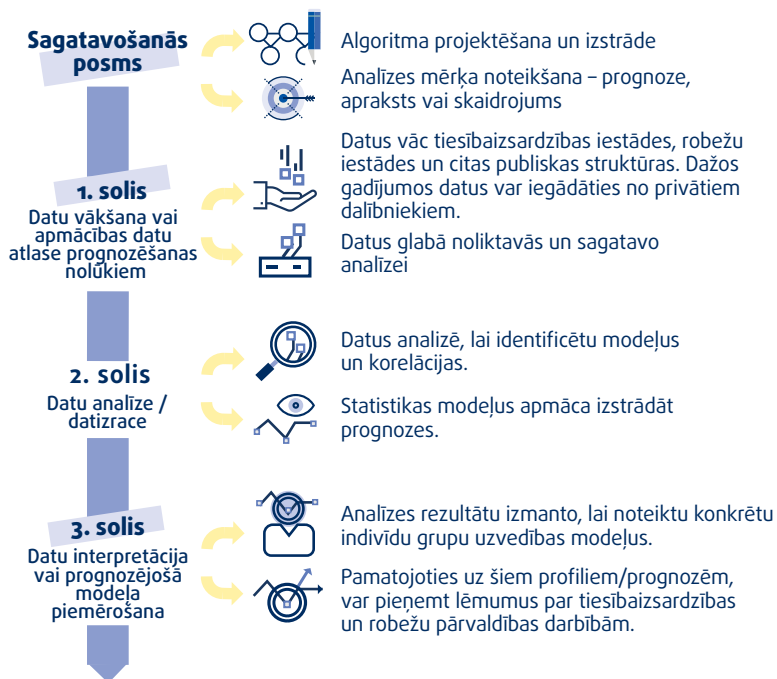
Palielinoties datu pieejamībai un izmantošanai, lēmumu pieņemšana arvien vairāk tiek veicināta vai aizstāta ar prognozējošām modelēšanas metodēm, ko bieži dēvē par "algoritmu izmantošanu". Algoritms ir komandu secība, lai dators ievadi pārveido izvadē. Daudzi algoritmi ir balstīti uz statistikas metodēm, tajos izmanto paņēmienus, kas aprēķina attiecības starp dažādiem mainīgajiem lielumiem. Piemēram, lai aprēķinātu alkohola lietošanas vidējo ietekmi uz paredzamo dzīves ilgumu, var kopā izmantot datus par to, cik daudz alkohola lieto cilvēku grupa, un datus par šīs grupas paredzamo dzīves ilgumu.

Algoritmu izvade vienmēr ir varbūtība, tas nozīmē, ka pastāv zināma nenoteiktības pakāpe par attiecībām vai veiktajām klasifikācijām. Piemēram, e-pasta pakalpojumu sniedzēji izmanto algoritmus, lai identificētu, kuri ziņojumi ir surogātpasts, un nosūtītu tos uz mēstuļu mapi. Algoritmi strādā labi, bet nav nevainojami. Dažreiz surogātpasts netiek atklāts un nonāk iesūtnē – tas ir pseidonegatīvs rezultāts (t. i., pasts kļūdas dēļ netiek identificēts kā surogātpasts). Retāk surogātpasta filtrs var atlasīt likumīgu e-pastu un nosūtīt to uz mēstuļu mapi – tas ir pseidopozitīvs rezultāts.

Pamatizpratne par to, kā algoritmi atbalsta lēmumu pieņemšanu, ļauj praktizējošiem speciālistiem apzināt iespējamās problēmas saistībā ar algoritmu izmantošanu, tostarp varbūtību, ka tie varētu izraisīt diskrimināciju, privātās dzīves neaizskaramības un datu aizsardzības tiesību pārkāpumus, un uzdot pareizos jautājumus par šīm problēmām.

Plašāku informāciju sk.: FRA (2018b).

1. attēls. Algoritmiskās profilēšanas process tiesībsardzības un robežu pārvaldības kontekstā

Avots: FRA, 2018 (pielāgots no/balstīts uz Perry, W.L., et al. (2013), 11.–15. lpp., un Zarsky, T.Z. (2002–2003), 6.–18. lpp.)

Prognozēšanas algoritmu radīšana ir sarežģīts process, kas ietver daudzus lēmumus, kurus pieņem vairāki procesā iesaistītie cilvēki. Tādējādi tas attiecas ne tikai uz noteikumiem, ko ievēro dators, bet arī uz datu vākšanas, sagatavošanas un analīzes procesu. Tas ir cilvēcisks process, kas ietver vairākus posmus, kuros izstrādātāji un vadītāji pieņem lēmumus. Statistiskā metode ir tikai daļa no procesa, kurā izstrādā galīgos noteikumus, ko izmanto prognozēšanai, klasificēšanai vai lēmumu pieņemšanai⁵. Jebkurā gadījumā datu vākšanas un izmantošanas veids var būt diskriminējošs.

5 FRA (2018b), 4. lpp.

Piemērs

Lai sejas atpazīšanas programmatūras būtu efektīvas un precīzas, tām ir vajadzīgs milzīgs attēlu un datu apjoms. Jo vairāk datu tās saņem, jo precīzāki ir to konstatējumi. Tomēr līdz šim attēli, kas ievadīti algoritmos, lai tos apmācītu, lielā mērā ir bijuši balto vīriešu attēli ar salīdzinoši nelielu sieviešu un/vai citas etniskās izcelsmes personu skaitu. Rezultātā programmatūru radītā izvade ir neprecīzāka un rada lielāku neprecizitātes iespējamību attiecībā uz personām, kuras pieder pie šīm grupām. Ja tiesībaizsardzības amatpersonas vai robežsargi tās izmanto, lai profilētu cilvēkus un lemtu, piemēram, par viņu apcietināšanu, tas var izraisīt kļūdas, kas var nopietni ietekmēt personas tiesības un brīvības.

Plašāku informāciju sk.: Center on Privacy and Technology at Georgetown Law (2016) un Buolamwini, J., Gebru, T. (2018).

Katrā algoritmiskās profilēšanas procesa posmā var ieviesties neobjektivitāte. Lai izvairītos no diskriminējošas neobjektivitātes un tiesību uz datu aizsardzību un privātās dzīves neaizskaramību pārkāpumiem, gan cilvēkiem, kas izstrādā algoritmus, gan tiesībaizsardzības amatpersonām un robežu pārvaldības amatpersonām, kas vāc un interpretē datus, jābūt skaidrai izpratnei par pamattiesībām un to piemērošanu šajā kontekstā.

Ļoti svarīgi ir izmantot ticamus datus. Algoritmiskajā profilēšanā ir jānovērtē izmantoto datu kvalitāte, lai nodrošinātu, ka tie ir uzticami – jo mazāks to mainīgums, jo lielāka to uzticamība. Tādu datu izmantošana algoritma radīšanai, kas atspoguļo esošu neobjektivitāti vai nāk no neuzticamiem avotiem, radīs neobjektīvus un neuzticamus rezultātus. Kļūdas var rasties arī prognozēs, kas izriet no datiem.

- Pseudopozitīvi rezultāti attiecas uz gadījumiem, kad personas tiek izceltas un pakļautas pamatīgākai pārbaudei, pamatojoties uz kļūdaino prognozi par viņu radīto risku.
- Pseudonegatīvi rezultāti attiecas uz personām, kuras rada reālu risku saistībā ar tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības operācijām, bet kuras sistēma nav identificējusi kā tādas.

1.2. Kad profilēšana ir nelikumīga?

Galvenie punkti

- Profilēšanai var izmantot personīgas īpašības kā likumīgus faktoros. Tomēr, lai izvairītos no tā, ka profilēšana ir diskriminējoša un tāpēc nelikumīga, ir jābūt arī pamatotiem iemesliem, aizdomām, kuru pamatā ir informācija, kas nav **aizsardzības iemesli**.
- Aizsardzības iemesli ir dzimums, rase, ādas krāsa, etniskā vai sociālā izcelsme, ģenētiskās īpatnības, valoda, reliģija vai pārliecība, politiskie vai jebkuri citi uzskati, piederība nacionālajai minoritātei, īpašums, dzimšana, invaliditāte, vecums un seksuālā orientācija.
- Aizsardzības iemeslus var atklāt, izsecināt vai prognozēt, pamatojoties uz citiem personas datiem.
- Lai vāktu un apstrādātu **personas datus**, tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādēm ir jānodrošina, ka datu vākšanai un apstrādei ir juridisks pamats, derīgs, likumīgs mērķis un ka tā ir nepieciešama un samērīga.
- Personas dati ir jebkura informācija, ko var izmantot, lai tieši vai netieši identificētu personu, piemēram, vārds, uzvārds, identifikācijas numurs, atrašanās vietas dati vai jebkāda fiziska, fizioloģiska, ģenētiska, garīga, ekonomiska, kultūras vai sociāla identitāte, kas raksturīga personai.

Ja profilēšana tiek izmantota likumīgi, tā ir **likumīga izmeklēšanas metode**. Lai tā būtu likumīga, tai jābūt balstītai uz **objektīviem un saprātīgiem pamatojumiem** un jāatbilst pamattiesībām, piemēram, tiesībām uz nediskrimināciju un personas datu aizsardzību. Uzskata, ka profilēšanai nav objektīva un saprātīga pamatojuma, “ja tā nekalpo likumīgam mērķim vai nepastāv saprātīgas proporcionalitātes attiecības starp lietotajiem līdzekļiem un sasniedzamo mērķi”⁶.

Profilēšana var skart daudzas dažādas pamattiesības. Šajā iedaļā uzmanība ir pievērsta pamattiesībām, ko galvenokārt skar nelikumīga profilēšana – tiesībām uz nediskrimināciju un tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību. Profilēšanu uzskata par nelikumīgu, ja:

- tā ietver darbības, kas saistītas ar nepamatotu atšķirīgu attieksmi pret personām, pamatojoties uz aizsardzības iemesliem (sk. 1.2.1. iedaļu), vai

6 Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību (ECRI) (2007), 28. punkts.

- tā nevajadzīgi iejaucas personu privātajā dzīvē un/vai neatbilst noteikumiem par personas datu apstrādi (sk. 1.2.2. iedaļu).

1.2.1. Diskriminācijas aizliegums

Diskriminācijas aizliegums – ko saka likums?

“Aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp diskriminācija dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.”*

ES Pamattiesību hartas 21. pants

“Jebkuru likumā paredzēto tiesību īstenošana ir nodrošināma bez jebkādas diskriminācijas, it sevišķi neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, ticības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai nacionālajai minoritātei, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai jebkura cita stāvokļa.

Nevienam nevar pakļaut diskriminācijai no publisko institūciju puses uz jebkāda pamata, it sevišķi pēc šī panta 1. daļā minētajām pazīmēm.”

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas Protokola Nr. 12 1. pants

** Jānorāda, ka praksē daudzas dalībvalstis ir paplašinājušas aizsardzību pret diskrimināciju, to attiecinot ne tikai uz Hartā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (ECTK) uzskaitītajiem pamatiem.*

Diskriminācija iestājas tad, “kad salīdzināmā situācijā pret vienu personu izturas, ir izturējušies vai izturētos sliktāk nekā pret otru personu”, pamatojoties uz šķietamu vai reālu personīgo īpašību⁷. Diskriminācijas novēršanas tiesību aktos šīs īpašības dēvē par “aizsardzības iemesliem” vai “aizsargājamām īpašībām”. Plašāka informācija par Eiropas tiesību aktiem un judikatūru diskriminācijas novēršanas jomā ir

7 Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, OV L 180, 2. pants, un Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīva 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, OV L 303, 2. pants.

pieejama Eiropas diskriminācijas novēršanas tiesību rokasgrāmatas 2018. gada izdevumā, ko kopīgi publicējusi FRA un Eiropas Padome⁸.

Ir vairāki diskriminācijas veidi.

Tieša diskriminācija ir tad, kad pret personu izturas mazāk labvēlīgi, *tikai vai galvenokārt* aizsardzības iemeslu, piemēram, rases, dzimuma, vecuma, invaliditātes vai etniskās izcelsmes, dēļ⁹.

Piemērs

Reaģējot uz terorisma draudiem, policijai ir piešķirtas pilnvaras aizturēt un pārmeklēt jebkuru personu, kura pēc policijas ieskatiem varētu būt iesaistīta terorismā. Tiek uzskatīts, ka draudus rada teroristu organizācija, kas darbojas konkrētā pasaules reģionā, bet nav plašāku konkrētu izlūkdatu. Ja policijas ierēdnis aiztur personu tikai vai galvenokārt tāpēc, ka viņas izskats liecina, ka viņas izcelsme varētu būt tajā pašā pasaules reģionā, šāda rīcība būtu tieša diskriminācija un būtu nelikumīga.

Netieša diskriminācija (ko tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības kontekstā dēvē arī par “diskrimināciju ar atšķirīgu ietekmi”) notiek tad, kad *acīmredzami neitrāls* noteikums, kritērijs vai prakse nostāda personas, kurām piemīt konkrētas aizsargājamas īpašības, īpaši nelabvēlīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām, ja vien šāds noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojams ar likumīgu mērķi un ja vien tas nav proporcionāls un vajadzīgs šāda mērķa sasniegšanas līdzeklis¹⁰. Netiešas diskriminācijas gadījumā parasti ir vajadzīga statistika, lai novērtētu, vai praksē pret personu izturējās mazāk labvēlīgi nekā pret citu personu, pamatojoties uz viņas piederību grupai ar īpaši aizsargājamām īpašībām.

8 FRA un Eiropas Padome (2018).

9 Turpat, 43. lpp.

10 Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīva 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, OV L 303 (Nodarbinātības vienlīdzības direktīva), 2. pants; sk. arī FRA un Eiropas Padome (2018), 53. lpp.

Piemērs

Lai veiktu rutīnveida pārbaudes, tiesībaizsardzības iestādes nolemj apturēt katru desmito automobili pilsētā X laikā no plkst. 21.00 līdz 1.00; 60 % pilsētas X iedzīvotāju, kuri brauc ar automobili šajā laikā, ir afrokarību izcelsmes personas, savukārt afrokarību izcelsmes iedzīvotāju īpatsvars pilsētā un tās apkaimē nepārsniedz 30 %. Tā kā šī grupa, visticamāk, tiks ietekmēta negatīvāk nekā citas, tā būtu netieša diskriminācija.

Risīnot jautājumu par diskrimināciju viena pamata dēļ, netiek pienācīgi atspoguļotas nevienlīdzīgas attieksmes dažādās izpausmes. **Multiplā diskriminācija** ir diskriminācija, kas notiek, pamatojoties uz vairākiem pamatiem, kuri darbojas atsevišķi. Piemēram, persona var saskarties ar diskrimināciju ne tikai savas etniskās izcelsmes, bet arī vecuma un dzimuma dēļ¹¹. **Interseksionālā diskriminācija** raksturo situāciju, kad vienlaikus darbojas un mijiedarbojas vairāki pamati tā, ka tie ir nenodalāmi un rada īpašus diskriminācijas veidus (sk. piemēru izcēlumā).

Piemērs

Policijas ierēdnis aiztur afrikāņu izcelsmes jauniešu un pārmeklē viņu bez pamatotām aizdomām, ka viņš ir izdarījis noziegumu. Jauniešu tiek diskriminēti ne tikai viņu vecuma dēļ (ne visi jaunieši tiek aizturēti) vai viņu etniskās izcelsmes dēļ (ne visas afrikāņu izcelsmes personas tiek aizturētas), bet tieši tāpēc, ka viņš ir gan jauns, gan afrikāņu izcelsmes cilvēks.

Diskriminācija var izrietēt arī no personas datu automatizētas apstrādes un algoritmiskās profilēšanas izmantošanas. Diskriminācija var rasties algoritmu izstrādes un īstenošanas laikā, caur neobjektivitāti, kas apzināti vai neapzināti ir iekļauta algoritmā, kā arī gadījumos, kad lēmumus pieņem, pamatojoties uz iegūto informāciju.

VDAR 9. panta 1. punktā ir īpaši noteikts, ka ir aizliegta tādu īpašu kategoriju personas datu apstrāde, kas atklāj personīgas īpašības, piemēram, rases vai etnisko izcelsmi, politiskos uzskatus, reliģisko vai filozofisko pārliecību (aizsardzības iemeslu pilnīgu uzskaitījumu sk. 9. attēlā 2.2.4. iedaļā). Šo aizliegumu var atcelt īpašos gadījumos, piemēram, sabiedrības interešu aizsardzības apsvērumu dēļ, ar noteikumu,

11 FRA un Eiropas Padome (2018), 59. lpp.

ka atbrīvojumam ir juridisks pamats, ka tas ir samērīgs un nepieciešams un ka tas nodrošina atbilstošus aizsardzības pasākumus¹².

Līdzīgi saistībā ar noziedzīgu nodarījumu novēršanu, izmeklēšanu, atklāšanu un saukšanu pie atbildības par tiem Policijas direktīvas par automatizētu individuālu lēmumu pieņemšanu 11. panta 3. punktā ir aizliegta “profilēšana, kas izraisa diskrimināciju pret fiziskām personām, pamatojoties uz īpašu kategoriju personas datiem”, tostarp datiem, kas atklāj rases vai etnisko izcelsmi un reliģisko pārliecību, kā arī ģenētiskiem un biometriskiem datiem¹³. Arī šajā gadījumā konkrētos gadījumos ir pieļaujami izņēmumi no šā aizlieguma, bet tiem ir jābūt nepieciešamiem, jānodrošina atbilstoši aizsardzības pasākumi, un tiem ir jābūt vai nu juridiskam pamatam, vai arī to mērķim ir jābūt aizsargāt personas būtiskās intereses¹⁴.

Diskriminējošas profilēšanas aizliegums – ko saka likums?

“Saskaņā ar [Pamattiesību] hartas 21. un 52. pantā iekļautajiem nosacījumiem **būtu jāaizliedz tāda profilēšana, ar kuru fiziskas personas tiek diskriminētas**, pamatojoties uz personas datiem, kas pēc to rakstura ir īpaši sensitīvi saistībā ar pamattiesībām un pamatbrīvībām.”

Policijas direktīvas 38. apsvērums

“**Profilēšana, kas izraisa diskrimināciju** pret fiziskām personām, pamatojoties uz īpašu kategoriju personas datiem, kas minēti 10. pantā*, **ir aizliegta** saskaņā ar Savienības tiesībām.”

Policijas direktīvas 11. panta 3. punkts

* Policijas direktīvas 10. pants: “dati, kas atklāj rases vai etnisko piederību, politiskos uzskatus, reliģisko vai filozofisko pārliecību vai dalību arodbiedrībās, un ģenētisko datu, biometrisku datu apstrāde nolūkā veikt fiziskas personas viennozīmīgu identifikāciju, vai tādu datu apstrāde, kas attiecas uz veselību vai uz fiziskas personas dzimumdzīvi vai seksuālo orientāciju”.

12 Vispārīgā datu aizsardzības regula, 9. panta 2. punkts.

13 Plašāku informāciju sk.: 29. panta datu aizsardzības darba grupa (2017b).

14 Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Direktīva (ES) 2016/680 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu kriminālsodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI, OV L 119 (Policijas direktīva), 10. pants.

“Robežsargi, veicot robežpārbaudes, **nediskriminē** personas šādu iemeslu dēļ: dzimums, rase vai izcelsme, ticība vai pārliecība, invaliditāte, vecums vai dzimumorientācija.”

Šengenas Robežu kodeksa 7. pants

Diskriminācijas aizliegums nenozīmē, ka personas īpašības nevar izmantot kā likumīgus faktorus profilēšanai kriminālizmeklēšanas vai robežpārbaudu kontekstā (sk. 2.3. iedaļu). Tomēr aizdomām ir jābūt pamatotiem iemesliem, balstoties uz informāciju, kas nav saistīta ar aizsardzības iemesliem. Piemēram, persona var atbilst konkrētam aizdomās turētā aprakstam, vai arī izskats var neatbilst informācijai, kas ietverta ceļošanas dokumentā¹⁵.

Konkrētāk par diskrimināciju valstspiederības dēļ

ES Pamattiesību hartas 21. pants **ierobežo aizliegumu diskriminēt valstspiederības dēļ, to attiecinot tikai uz ES pilsoņiem**. Rasu vienlīdzības direktīvā valstspiederība nav iekļauta kā viens no aizsardzības iemesliem.

Tomēr dalībvalstis ir dažādā veidā paplašinājušas diskriminācijas aizlieguma darbības jomu, attiecinot to arī uz valstspiederību. Tas ietver atzīšanu, ka valstspiederība dažkārt tiek izmantota kā aizstājējs rasei, etniskajai izcelsmei vai reliģijai. Dažos šādos gadījumos “atšķirīga attieksme valstspiederības dēļ (...) [tiks] atzīta esošu pretrunā tiesību aktiem, kas aizliedz diskrimināciju šo pamatu dēļ” (sk. Eiropas juridisko ekspertu tīklu dzimumu līdztiesības un nediskriminācijas jomā, 2016., 99. lpp.). Praksē bieži vien ir grūti atšķirt diskrimināciju valstspiederības dēļ un diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ.

Fakts, ka valstspiederība nav skaidri minēta kā iespējamais diskriminācijas pamats Hartas 21. pantā, galvenokārt atspoguļo ES pilsoņu (un citu personu, kuras izmanto tiesības brīvi pārvietoties saskaņā ar ES tiesību aktiem) un trešo valstu valstspiederīgo atšķirīgo statusu saskaņā ar ES tiesību aktiem. Tas ir īpaši svarīgi robežprocedūrās, kur valstspiederība ir izšķirošais faktors, lai noteiktu, vai persona tiks pakļauta rūpīgai pārbaudei vai arī viņai ir vajadzīga vīza ieceļošanai Šengenas zonā vai tranzītam caur to.

¹⁵ Apvienotās Karalistes parlamenta Lordu palāta (2006), *Lord Scott*, tiesas lordu atzinumi spriedumam lietā *R (pēc Gillan et al. pieteikuma) pret Commissioner of Police for the Metropolis et al.*, [2006] UKHL 12, 2006. gada 8. marts, 67. punkts.

Tajā pašā laikā visu konkrētas valstspiederības personu sistemātiska nosūtīšana uz otrās līnijas pārbaudēm var kļūt diskriminējoša. Valstspiederība var būt riska profilu likumīga daļa, lai atklātu nelegālu migrāciju vai iespējamus cilvēku tirdzniecības upurus, bet tā nedrīkst būt vienīgais vai galvenais otrās līnijas pārbaudes iemesls. Turklāt, tāpat kā citos kontekstos, atšķirīga attieksme valstspiederības dēļ kļūst diskriminējoša un līdz ar to nelikumīga, ja to izmanto kā aizstājēju diskriminācijai tādu aizsardzības iemeslu dēļ, kas ir cieši saistīti ar valstspiederību, piemēram, diskriminācijai rases, etniskās izcelsmes vai reliģijas dēļ.

ANO Augstā cilvēktiesību komisāra birojs savos 2014. gada ieteicamajos principos un pamatnostādnēs par cilvēktiesībām pie starptautiskajām robežām iekļāvis valstspiederību to aizsardzības iemeslu vidū, kurus nevajadzētu izmantot migrantu profilēšanai (8. princips).

Judikatūra

Lietā *Rosalind Williams Lecraft pret Spāniju* policijas ierēdnis aizturēja sievieti uz dzelzeļa stacijas perona Spānijā un lūdza uzrādīt viņas personu apliecinošus dokumentus. Sieviete jautāja policijas ierēdnim, kāpēc viņa bija vienīgā persona, kura tika aizturēta uz perona, un viņai atbildēja: "Tāpēc, ka Jūs esat melnādainā". ANO Cilvēktiesību komiteja savā nolēmumā uzsvēra, ka kopumā ir likumīgi veikt identitātes pārbaudes sabiedrības drošības interesēs, novērst noziedzību un uzraudzīt nelegālo imigrāciju. Tomēr tā konstatēja, ka, "kad iestādes veic šīs pārbaudes, tām nebūtu jāuzskata, ka attiecīgo personu fiziskās vai etniskās īpašības liecina par viņu iespējamo nelikumīgo stāvokli valstī. Tāpat arī identitātes pārbaudes nebūtu jāveic tā, lai tās attiektos tikai uz personām ar noteiktām fiziskām īpašībām vai etnisku izcelsmi. Tas ne tikai negatīvi ietekmētu attiecīgo personu cieņu, bet arī veicinātu ksenofobiskas attieksmes izplatīšanos sabiedrībā kopumā; tas būtu pretrunā arī efektīvai rasu diskriminācijas apkarošanas politikai".

ECT 2017. gadā tika iesniegta līdzīga sūdzība attiecībā uz attieksmi pret Pakistānas valstspiederīgo laikā, kad policija viņu aizturēja Spānijā, un pēc tam. Tiesai būs jāizlemj, vai prasītājs identitātes pārbaudes laikā tika diskriminēts etniskās izcelsmes dēļ un vai ir pārkāpts 8. pants (tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi) sakarā ar to, ka Spānijas iestādes nav veikušas visus vajadzīgos pasākumus, lai atklātu iespējamus rasistiskos motīvus, kas

ir incidenta pamatā. Šā dokumenta sagatavošanas laikā spriedums vēl nav pieņemts.

Plašāku informāciju sk.: UNHRC, Rosalind Williams Lecraft pret Spāniju, paz. Nr. 1493/2006, un ECT, Zeshan Muhammad pret Spāniju, Nr. 34085/17, prasība iesniegta 2017. gada 6. maijā. Sk. arī FRA un Eiropas Padome (2018).

Lietā *B.S. pret Spāniju* Nigērijas izcelsmes seksuālo pakalpojumu sniedzēja, kura likumīgi uzturējās Spānijā, apgalvoja, ka Spānijas policija viņu ir aizskārusi fiziski un mutiski viņas rases, dzimuma un profesijas dēļ. Viņa apgalvoja, ka atšķirībā no citām Eiropas izcelsmes seksuālo pakalpojumu sniedzējām viņa tika atkārtoti pakļauta policijas pārbaudēm un ir cietusi no rasistiskiem un seksistiskiem apvainojumiem. Divas trešās personas, kas iestājās lietā, – *AIRE* centrs un Barselonas Universitātes Eiropas Sociālās pētniecības nodaļa – lūdza ECT atzīt, ka ir notikusi interseksionālā diskriminācija. Tiesa konstatēja 3. panta (necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās aizlieguma) pārkāpumu, bet turpināja atsevišķi izvērtēt, vai ir izmeklēta arī iespējamā cēloņsakarība starp iespējamo rasistisko attieksmi un policijas vardarbīgajām darbībām. Šajā saistībā ECT konstatēja 14. panta (diskriminācijas aizliegums) pārkāpumu, jo valsts tiesas nebija ņēmušas vērā prasītājas kā afrikāņu sievietes, kura strādā par prostitutu, īpašo neaizsargātību. Lai gan spriedumā tika izmantota interseksionāla pieeja, tajā netika lietots jēdziens “interseksionalitāte”.

Plašāku informāciju sk.: ECT, B.S. pret Spāniju, Nr. 47159/08, 2012. gada 24. jūlijs.

Konkrētāk par pierādīšanas pienākumu

Francijas Kasācijas tiesa 2016. gadā pirmo reizi lēma par diskriminējošu identitātes pārbaudi. Tiesa savos 2016. gada 9. novembra lēmumos nosprieda, ka policija ir veikusi diskriminējošas identitātes pārbaudes trim no 13 afrikāņu vai arābu izcelsmes vīriešiem. Tā konstatēja, ka valsts ir atbildīga šajās lietās, un piesprieda tai izmaksāt kompensāciju trim prasītājiem. Astoņās citās lietās tiesa nosprieda, ka apstrīdētās identitātes pārbaudes bija likumīgas, jo to pamatā bija objektīvi un līdz ar to nediskriminējoši elementi. Tiesneši nelēma par abām pārējām lietām, nosūtot tās atpakaļ izskatīšanai zemākās instances tiesās.

Tiesa arī precizēja pierādīšanas pienākumu šādos gadījumos. Identitātes pārbaudes neregistrē, ja to rezultātā nenotiek tiesvedība vai administratīvais process. Tiesa paskaidroja, ka prasītājiem ir jāsniedz tiesām pierādījumi, kas liecinātu par diskriminācijas esību. Policijai ir jāpierāda vai nu atšķirīgas attieksmes neesība, veicot identitātes pārbaudes, vai arī tas, ka atšķirīgā attieksme ir pamatota ar objektīviem elementiem.

Turklāt tiesa konstatēja, ka tiesneši kā pierādījumus var ņemt vērā pētījumus un statistikas informāciju, kas apliecina, cik bieži uz diskriminējošiem pamatiem tiek veiktas identitātes pārbaudes tajā pašā iedzīvotāju grupā, pie kuras pieder prasītājs (t. i., redzamās minoritātes, ko nosaka fiziskās īpašības, kuras izriet no reālas vai domājamas etniskās izcelsmes). Tomēr ar šiem pierādījumiem vien nepietiek, lai norādītu uz diskrimināciju.

Tāpēc tiesa nosprieda, ka identitātes pārbaude, kuras pamatā ir fiziskas īpašības, kas saistītas ar faktisku vai domājamu etnisko izcelsmi, bez iepriekšēja objektīva pamatojuma ir diskriminējoša un ir smags pārkāpums, kas šajās trīs lietās bija saistīts ar valsts atbildību.

Plašāku informāciju sk.: Francija, Kasācijas tiesa (Cour de Cassation), Décision 1245, 2016. gada 9. novembris.

1.2.2. Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību

Saskaņā ar ES tiesību aktiem tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību (Hartas 7. pants) un personas datu aizsardzību (Hartas 8. pants) ir atšķirīgas, lai gan cieši saistītas tiesības. Tiesības uz privāto dzīvi (vai tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) ir plašākas tiesības, kas aizliedz *jebkādu iejaukšanos* personas privātajā dzīvē. Ar privāto dzīvi saprot ne tikai to, ko persona vēlas saglabāt kā konfidenciālu, bet arī līdzekļus, ar kādiem persona izpauž savu personību, piemēram, izvēloties, ar ko mijiedarboties vai kā gērbties. Personas datu aizsardzība nozīmē, ka vienmēr ir jāveic *personas datu apstrādes* likumības novērtējums¹⁶. Neatsaucoties konkrēti uz ES tiesību aktiem, šajā ceļvedī abi šie jēdzieni tiek lietoti kā savstarpēji aizstājami. Šīs tiesības nav absolūtas un konkrētos apstākļos var tikt ierobežotas (sk. ETK 8. pantu un Hartas 52. pantu).

16 FRA, EDAU un Eiropas Padome (2018).

Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību – ko saka likums?

“1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un sarakstes neaizskaramību.

2. Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību, valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.”

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants

“Ikvienai personai ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un saziņas neaizskaramību.”

ES Pamattiesību hartas 7. pants

“1. Ikvienai personai ir tiesības uz savu personas datu aizsardzību.

2. Šādi dati ir jāapstrādā godprātīgi, noteiktiem mērķiem un ar attiecīgās personas piekrišanu vai ar citu likumīgu pamatojumu, kas paredzēts tiesību aktos. Ikvienam ir pieejas tiesības datiem, kas par viņu savākti, un tiesības ieviest labojumus šajos datos. (..)”

ES Pamattiesību hartas 8. pants

“1. Datu subjektam ir tiesības nebūt tāda lēmuma subjektam, kura **pamatā ir tikai automatizēta apstrāde**, tostarp profilēšana, kas attiecībā uz datu subjektu **rada tiesiskās sekas vai** kas līdzīgā veidā **ievērojami ietekmē datu subjektu**.

2. Minēto 1. pantu nepiemēro, ja lēmums:

- a) ir vajadzīgs, lai noslēgtu vai izpildītu līgumu (..);
- b) ir atļauts saskaņā ar (..) tiesību aktiem, (..) kuros ir arī noteikti attiecīgi pasākumi, ar ko aizsargā datu subjekta tiesības un brīvības, un legitīmās intereses, vai

c) pamatojas uz datu subjekta nepārprotamu piekrišanu.

Vispārīgās datu aizsardzības regulas 22. panta 1. un 2. punkts

“Dalībvalstis paredz, ka lēmums, kas balstās tikai uz automātisku apstrādi, tostarp uz profilēšanu, un kas rada nelabvēlīgas juridiskas sekas attiecībā uz datu subjektu vai būtiski viņu ietekmē, ir aizliegts, ja vien tas nav atļauts Savienības vai dalībvalsts tiesībās, kas attiecas uz pārzini un kurās ir paredzētas atbilstošas garantijas attiecībā uz datu subjekta tiesībām un brīvībām, vismaz attiecībā uz tiesībām panākt cilvēka iejaukšanos no pārzina puses.”

Policijas direktīvas 11. panta 1. punkts

ES sekundārajos tiesību aktos ir sīkāk izklāstītas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību. Divos tiesību aktos ir precizēts, kā var vākt un apstrādāt personas datus. Regulā (EK) Nr. 2016/679 – Vispārīgajā datu aizsardzības regulā (VDAR) – ir izklāstīti vispārējie principi un aizsardzības pasākumi attiecībā uz personas datu apstrādi. Konkrētāk, Direktīvā 2016/680, kas zināma kā Policijas direktīva, ir paredzēti noteikumi par personas datu apstrādi tiesībaizsardzības operāciju kontekstā, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem. Svarīgākie principi un dažas galvenās atšķirības starp abiem tiesību aktiem ir norādītas 2. tabulā. Arī tiesību aktos, ar kuriem izveido lielās ES datubāzes, ko izmanto robežu pārvaldībai, piemēram, Vīzu informācijas sistēmu (VIS), ieceļošanas/izceļošanas sistēmu (IIS) vai Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmu (ETIAS), ir ietverts īpašs datu aizsardzības regulējums (sk. 3.2. iedaļu par liela mēroga datubāzēm).

2. tabula. Datu aizsardzības prasības – atšķirības starp Policijas direktīvu un VDAR

Datu aizsardzības princips	VDAR	Policijas direktīva
Likumīgums, godprātība, pārredzamība	Personas dati ir jāapstrādā godprātīgi, likumīgi un pārredzamā veidā.	Personas dati ir jāapstrādā godprātīgi un likumīgi.
Nolūka ierobežojums	Personas datiem, ko vāc vienam nolūkam, turpmāka apstrāde nav jāveic ar minēto nolūku nesavietojamā veidā; turpmāka apstrāde zinātniskās, vēstures pētniecības vai statistikas nolūkos nav uzskatāma par nesavietojamu ar sākotnējiem nolūkiem	Personas datiem, ko vāc vienam nolūkam, turpmāka apstrāde nav jāveic ar minēto nolūku nesavietojamā veidā; citi nolūki nav nesaderīgi ar sākotnējo nolūku, ja šāda apstrāde ir atļauta ar likumu un ir vajadzīga un samērīga.
Datu minimizēšana	Savāktie personas dati ir adekvāti, atbilstoši un ietver tikai to, kas nepieciešams to apstrādes nolūkos.	Savāktie personas dati ir atbilstoši, būtiski un nav pārmērīgi , ņemot vērā nolūkus, kādos tos apstrādā.
Glabāšanas ierobežojums	Personas dati ir jāglabā veidā, kas pieļauj datu subjektu identifikāciju, ne ilgāk kā nepieciešams nolūkiem, kādos attiecīgos personas datus apstrādā; personas datus var glabāt ilgāk zinātniskos, vēstures vai statistikas nolūkos.	Personas dati ir jāglabā veidā, kas pieļauj datu subjektu identifikāciju, ne ilgāk, kā tas ir nepieciešams tiem nolūkiem, kādos tos apstrādā.
Precizitāte	Savāktajiem personas datiem jābūt precīziem un atjauninātiem. Nepareizi un neprecīzi dati ir jādzēš vai jālabo.	
Integritāte un konfidencialitāte	Personas dati ir jāaizsargā pret neatļautu vai nelikumīgu apstrādi un pret nejašu nozaudēšanu, iznīcināšanu vai sabojāšanu.	

Avots: FRA, 2018

Piemēri

Robežsargs nosūta lidmašīnas pasažieru sarakstu nepilnvarotām personām. Tiklīdz šie personas dati ir kopīgoti, tos var izmantot citiem un/vai privātiem mērķiem. Tas ir acīmredzams datu aizsardzības principu pārkāpums.

Policijas ierēdne iziet no biroja, datora ekrānā atstājot personas datu sarakstu par aizdomās turētajiem. Apdraudot personas datu drošības principu, tiek pārkāpti datu aizsardzības principi.

Judikatūra

Tiesas spriedumos ir sniegtas norādes par to, kā šie principi tiek piemēroti praksē.

Nolūka ierobežojums

Lietā *Heinz Huber pret Bundesrepublik Deutschland* EST novērtēja, cik likumīgs ir Vācijas Ārvalstnieku centrālais reģistrs (*Ausländerzentralregister, AZR*), kurā ietverti konkrēti personas dati par ārvalstniekiem – gan ES pilsoņiem, gan trešo valstu valstspiederīgajiem –, kuri Vācijā uzturas ilgāk nekā trīs mēnešus. EST secināja, ka datus, kas savākti konkrētam nolūkam, nevar izmantot citam nolūkam. Tiesa uzskatīja, ka *AZR* ir likumīgs instruments, lai piemērotu uzturēšanās noteikumus, un ka atšķirīgā attieksme pret ārvalstniekiem un Vācijas pilsoņiem, par kuriem tiek glabāts mazāk datu, ir pamatota, ņemot vērā paredzēto nolūku. Tomēr EST konstatēja, ka *AZR* glabātos datus nevar izmantot noziedzības apkarošanai kopumā, jo šis nolūks atšķiras no nolūka, kādam dati sākotnēji tika vākti.

Plašāku informāciju sk.: EST, lieta C-524/06, Heinz Huber pret Bundesrepublik Deutschland, 2008. gada 16. decembris.

Glabāšanas ierobežojums

Lietā *S. un Marper pret Apvienoto Karalisti* prasītāji lūdza dzēst viņu ierakstus (pirkstu nospiedumus, šūnu paraugus un DNS profilus) no DNS datubāzes, ko izmanto noziedznieku identifikācijai Apvienotajā Karalistē. Viņi tiesvedībā tika attaisnoti, un viņi bija nobažījušies par viņu datu iespējamo pašreizējo

un turpmāko izmantošanu. Policija atteicās. ECT secināja, ka uz nenoteiktu laiku glabāt tādu personu DNS paraugus, kuras bijušas apcietinātas, bet vēlāk attaisnotas, vai pret kurām izvirzītās apsūdzības ir atceltas, ir tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpums. Tiesa uzsvēra stigmatizācijas risku, jo to personu datus, kuras nav notiesātas par noziedzīgu nodarījumu, apstrādāja tāpat notiesātu personu datus. Tiesa arī atzina, ka iespējamais kaitējums, ko rada šādu datu saglabāšana, ir īpaši nozīmīgs bērnu gadījumā, ņemot vērā viņu attīstības un integrācijas sabiedrībā nozīmi.

Plašāku informāciju sk.: ECT, S. un Marper pret Apvienoto Karalisti, Nr. 30562/04 un 30566/04, 2008. gada 4. decembris.

Lai vāktu un apstrādātu personas datus profilēšanas nolūkos, tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādēm ir jāievēro četri būtiski juridiski kritēriji. Datu vākšanai un apstrādei:

- **jābūt noteiktai un regulētai ar likumu (*juridiskais pamats*)** – visiem tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību ierobežojumiem jābūt noteiktiem tiesību aktos, un tajos jāievēro šo tiesību būtība. Tiesību aktiem jāatbilst skaidrības un kvalitātes standartiem, kas nozīmē, ka sabiedrībai tie ir pieejami un ka tie ir pietiekami skaidri un precīzi, lai sabiedrība saprastu to piemērošanu un sekas;
- **jābūt veiktai ar derīgu, likumīgu un atbilstošu nolūku (*likumīgs mērķis*)** – likumīgie mērķi ir noteikti tiesību aktos, un tos nevar paplašināt. Tie var attiekties uz valsts drošību, veselību, sabiedrisko kārtību vai noziedzības novēršanu;
- **jābūt nepieciešamai šā nolūka sasniegšanai (*nepieciešamība*)** – personas datu apstrādei jāaprobežojas ar to, kas ir nepieciešams nolūkam, kādam tiek tika vākti;
- **nav jābūt pārmērīgai (*samērīgums*)** – iestādēm, kas apstrādā personas datus, ir jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp nolūku un tā sasniegšanai izmantotajiem līdzekļiem. Citiem vārdiem sakot, apstrādes pievienotajai vērtībai nav jābūt lielākai par tās iespējamo negatīvo ietekmi.

Šā ceļveža 3. nodaļā ir paskaidrots, kā šos principus var piemērot praksē.

Ceļveža 2. attēlā ir parādīts, kā šos principus var izmantot, lai novērtētu, vai darbība varētu pārkāpt tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību (sk. arī 2.3.3. iedaļu par sūdzību izskatīšanas mehānismu). Lieta *Gillan un Quinton pret Apvienoto Karalisti* par aizturēšanu un pārmeklēšanu ilustrē to, kā ECT ir piemērojusi šos principus, lai noteiktu, vai ir pārkāptas tiesības uz datu aizsardzību un privātās dzīves neaizskaramību (sk. izcēlumu par judikatūru).

2. attēls. Privātās dzīves neaizskaramības un datu aizsardzības pārkāpumi – novērtēšanas process

Avots: FRA, 2018 (pamatojoties uz Eiropas Padomi (2003), *The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human rights*)

Judikatūra

Lietā *Gillan un Quinton pret Apvienoto Karalisti* prasītāji – divi Apvienotās Karalistes pilsoņi – centās apstrīdēt pret viņiem izskatīšanas lietā ietvaros izmantoto aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaru likumību.

Vai pieņemtais pasākums ir paredzēts likumā? Pasākums bija saskaņā ar 2000. gada Terorisma apkarošanas likuma 44.–47. pantu, kurā noteikts, ka: 1) lai novērstu teroraktus, vecākie policijas ierēdņi var atļaut jebkuram formastērpā ģērbtam policijas ierēdnim noteiktā teritorijā veikt aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības; 2) atļaujas jāapstiprina valsts sekretāram, un tām ir noteikts termiņš, bet tās var pagarināt uz nenoteiktu laiku; 3) lai gan šādu pārmeklēšanas operāciju mērķis ir atrast priekšmetus, ko var izmantot teroraktos, aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību pamatā nav jābūt aizdomām, ka persona(-as), kura(-as) aizturēta(-as), pārvadā šāda veida priekšmetus, un 4) personām, kuras atsakās piekrist pārmeklēšanai, tiek piemērots cietumsods, naudas sods vai abi (*Gillan un Quinton*, 76.–80. punkts).

Vai pieņemtais pasākums iejaucas privātumā un/vai datu aizsardzībā? Tas, ka tiesībaizsardzības iestādes izmanto piespiedu pilnvaras, lai aizturētu personu un pārmeklētu viņas apģērbu un mantas, ir nepārprotama iejaukšanās tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību. Tās nopietnību pastiprina personas informācijas publiskošana, kas ietver pazemošanas un apkaunošanas elementu (*Gillan un Quinton*, 63. punkts).

Samērīguma un nepieciešamības novērtējums. Tiesa puda bažas par likuma samērīgumu un nepieciešamību (*Gillan un Quinton*, 80.–86. punkts):

- likumā noteiktais standarts aizturēšanas atļaušanai nebija apgrūtinošs;
- likumā noteiktās pilnvaras ir tik plašas, ka personas saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem, pierādot, ka jebkāda atļauja un apstiprinājums pārsniedz attiecīgo iestāžu pilnvaras (*ultra vires*) vai pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu;
- atļaujas aptvertie ģeogrāfiskie apgabali bija ļoti plaši, un termiņš tika atkārtoti pagarināts, tādējādi samazinot atļaujas mērķtiecīgo raksturu;
- atsevišķu amatpersonu rīcības brīvības ierobežojumi bija vairāk formāli nekā materiāli;

- bija maz izredžu uz tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, jo amatpersonai, kura veica aizturēšanu, nebija jāpierāda savu aizdomu pamatotība, tāpēc pilnvaru nepienācīgas izmantošanas pierādīšana bija gandrīz neiespējama.

Šo apsvērumu dēļ ECT secināja, ka attiecīgie Terorisma apkarošanas likuma panti "nav nedz pietiekami konkrēti, nedz pakļauti atbilstošām juridiskām garantijām pret ļaunprātīgu izmantošanu", un tādējādi ir pārkāpts ECTK 8. pants.

Plašāku informāciju sk.: ECT, Gillan un Quinton pret Apvienoto Karalisti, Nr. 4158/05, 2010. gada 12. janvāris.

Juridiskās prasības attiecībā uz profilēšanu, kas noteiktas pārstrādātajā ES datu aizsardzības tiesiskajā regulējumā, ir plaši izklāstītas 3. nodaļā.

1.3. Kāda ir nelikumīgas profilēšanas iespējamā negatīvā ietekme uz tiesībaizsardzību un robežu pārvaldību?

Profilēšana, kuras pamatā ir tikai plašas kategorijas, piemēram, rase, etniskā izcelsme vai reliģija, ir ne tikai nelikumīga, bet var arī nelabvēlīgi ietekmēt efektīvu policijas darbību un robežu pārvaldības iestādes. Šajā iedaļā ir aplūkotas divas iespējamās negatīvās sekas.

- Vislielākās grūtības ir saistītas ar spriedzi, kas var rasties attiecībās ar kopienām. Profilēšana var radīt aizvainojumu īpaši skartajās kopienās un mazināt uzticēšanos policijai un robežu pārvaldības iestādēm. Tas var mazināt to metožu efektivitāti, kuru pamatā ir sabiedrības sadarbība.
- Pastāv arī šaubas par to, cik efektīvi robežu pārvaldībā vai tiesībaizsardzībā tiek izmantotas plašas profilu kategorijas, piemēram, ja tā rezultātā pret personu tiek kļūdaini vērstas aizdomas¹⁷.

Turklāt, ja profilēšana tiek veikta nelikumīgi, pret iestādām var tikt vērstas sūdzību procedūras vai tiesvedība. Tas var izpausties kā iekšēja uzraudzība, ko veic policijas

¹⁷ FRA (2017d), 51. lpp.

sūdzību izskatīšanas iestādes, specializētas sūdzību izskatīšanas iestādes, uzraudzības iestādes vai civillietu un krimināllietu tiesu sistēma (sk. 2.3. iedaļu). Atsevišķām amatpersonām un vidējā līmeņa vadītājiem var piemērot administratīvus sodus un/ vai kriminālsodus par viņu iesaistīšanos nelikumīgā profilēšanā vai tās atbalstīšanu. Tas var radīt slogu resursiem, kā arī kaitēt iestāžu morālei un reputācijai.

Galvenie punkti

- **Nelikumīga profilēšana mazina uzticēšanos** tiesībsardzības un robežu pārvaldības iestādēm un var pasliktināt attiecības ar vietējām kopienām.
- Pastāv **šaubas par to, cik faktiski efektīva ir plašas profilēšanas izmantošana**, lai atklātu noziegumus vai robežu pārvaldībā. Nav pārliecinošu pierādījumu par to, vai šāda profilēšana palielina tiesībsardzības vai robežu pārvaldības operāciju panākumu līmeni.

1.3.1. Ietekme uz uzticēšanos policijai, robežu pārvaldībai un labām attiecībām ar kopienām

Pētījumi liecina, ka plašu profilu izmantošana var negatīvi ietekmēt attiecīgās personas un kopienas, pie kurām viņas pieder¹⁸. Turpmāk dotajā izcēlumā ir norādītas dažu personu atbildes pēc viņu aizturēšanas un pārmeklēšanas vai pārbaudes pie robežām.

Piemēri

Aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību un robežpārbaudes ietekme uz personām

1. Policijas veikta aizturēšana – Keskinen, S. et al (2018)

Laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam Helsinku Universitātes Zviedrijas Sociālo zinātņu skola intervēja 185 cilvēkus par viņu pieredzi saistībā ar etnisko profilēšanu. Pētījums liecināja, ka lielākā daļa respondentu uzskata, ka aizturēšana ir nepatīkama, kaitinoša vai pazemojoša pieredze. Turpmāk ir doti daži izvilkumi no respondentu liecībām.

18 FRA (2017d).

“Tad nedaudz vēlāk cits policists mani atkal aizturēja (..), kad es gāju pa ielu kopā ar diviem baltādāniem draugiem – vienu somieti un vienu nīderlandieti. Un rīkojās tieši tāpat... Uzdeva to pašu jautājumu. Es biju nokaitināta, jo nezināju, kāpēc tieši pret mani tā izturējās. Es viņiem to jautāju, un viņi tikai atbildēja, ka dara savu darbu.” (Sieviete, vecums ap 30 gadiem, Āfrikas valsts)

“Reiz mana mamma un brālis pastaigājās pa pilsētu, kad policisti viņus aizturēja teica: “Uzrādiet savas pasēs”. Es uzskatu, ka tā ir etniskā profilēšana. Tad mans brālis [somu valodā] teica: “Mums nav pasu, mēs tās nenēsājam līdzī visu laiku”. Tiklīdz viņi saprata, ka brālis runā tekošā somu valodā, viņi atbildēja “Nu labi, tas nekas”. Es biju dusmīga, jo zinu, ka etniskā profilēšana ir nelikumīga, bet mana mamma un brālis to nezināja. Tāpēc man šķita, ka pret viņiem izturējās slikti. Es biju ļoti dusmīga. Kad es viņiem teicu, ka tas, kas ar viņiem notika, ir nelikumīgi, viņi, protams, saprata, ka tika aizturēti tāpēc, ka viņi (..) neizskatījās pēc somiem; viņi izskatījās pēc ārvalstniekiem.” (Sieviete, vecums ap 20 gadiem, Somālija–Somija)

“Viņiem vienmēr ir līdzīgs apraksts. Tas mani izbrīna, jo jau 11 gadus viņi meklē vienu un to pašu personu, kurai izdevās izvairīties no jums, puiši, tāpēc jūs nestrādājat labi, jo apraksts viņiem [robežkontroles darbiniekiem] vienmēr ir līdzīgs, un es vienmēr atbilstu šim aprakstam [smieklī].” (Vīrietis, nedaudz pāri 30 gadiem, Āfrikas valsts–Somija)

Plašāku informāciju sk.: Keskinen, S. et al. (2018), The Stopped – Ethnic Profiling in Finland.

2. Robežpārbaudes – FRA (2014a un 2014b)

“Es saprotu, kāpēc [robežsargs] mani aizturēja, bet viņam nebija mani jānosūta uz šejieni [otrās līnijas pārbaude/policijas iecirknis] vai pret mani jāizturas kā pret noziedznieku. Viņi to dara ar visiem austrumeiropiešiem.” (Pasažieris no Serbijas, vīrietis, intervēts Frankfurtes lidostā)

Jautājums: “Kāda, jūsuprāt, bija attieksme pirmās līnijas pārbaudē?”

Atbilde: “Manuprāt, tā nebija laba. Tas bija pazemojoši. Viņš pret mani izturējās slikti. Viņš vienkārši paņēma manu pasi, paskatījās uz to un pēc tam izsauca imigrācijas speciālistus. Viņš uzdeva dažus jautājumus un pacēla

balsi, bet es neko nesapratu. Viņi izņēma mani no līnijas pārbaudes, bet viņi mani nerespektēja un nobiedēja mani.”

J.: *“Kāpēc tu juties nobijies vai pazemots?”*

A.: *“Tāpēc, ka es nezināju, kas notiks tālāk, un viņi nevarēja neko paskaidrot. Apkārt bija daudz cilvēku, un robežsargs runāja ar citiem robežsargiem, nesarunājoties ar mani. Tad man bija jāgaida, un es joprojām nezināju, kāpēc tur atrodos.”* (Pasažieris no Angolas, vīrietis, intervēts Shipholā)

“Es patiešām saprotu (..) robežsargus. Arī viņiem ir patiešām grūti strādāt kabīnēs vairākas stundas no vietas! Tāpēc laiku pa laikam viņi izrāda negatīvu attieksmi, piemēram, uzbļauj, pret tādiem cilvēkiem kā mēs.” (Vīrietis, Turcijas pilsonis, kravas automobiļa vadītājs, kas bieži šķērso robežu, Kipi)

Ši individuālā pieredze var summēties negatīvā ietekmē uz visu grupu¹⁹. Tas var ievērojami pasliktināt attiecības starp policijas un robežu pārvaldības amatpersonām un minoritāšu kopienu locekļiem, kurus bieži aiztur un pārmeklē vai kurus pastiprināti kontrolē uz robežām.

Gadījuma izpēte

Aizturēšanas un pārmeklēšanas nozīme sabiedrības kārtības traucējumu gadījumos (Apvienotā Karaliste, 2011. gads, un Francija, 2005. gads)

Pēc nemieriem vairākās lielākajās Apvienotās Karalistes pilsētās 2011. gada augustā Londonas Ekonomikas skola un laikraksts *Guardian* intervēja 270 nemierniekus par to, kāpēc viņi piedalījās nemieros. Pētījumā tika konstatēts, ka būtisks faktors bija neuzticēšanās un nepatika pret policiju un ka “visbiežāk sūdzības bija saistītas ar cilvēku ikdienas pieredzi saistībā ar policijas darbu, un daudzi pauda dziļu neapmierinātību par to, kā cilvēki viņu kopienās tiek pakļauti aizturēšanas un pārmeklēšanas” darbībām.

Plašāku informāciju sk.: Londonas Ekonomikas skola (2011).

Līdzīga dinamika tika konstatēta citās ES dalībvalstīs. Francijā 2005. gada novembrī notikušos nemierus izraisīja notikums, kurā netīši gāja bojā divi

¹⁹ Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) (2007), 57. punkts.

mazākumtautību jaunieši, kurus, kā tiek apgalvots, vajāja policija (sk. Jobard, 2008, un Body-Gendrot, 2016).

Plašāku informāciju sk.: Hörnqvist (2016).

Saistībā ar minēto profilēšana var palielināt naidīgumu citās saskarsmēs starp personām un policiju vai citām tiesībsardzības iestādēm. Palielināts naidīgums palielina iespējamību, ka parasta saskarsme pāraugs agresijā un konfliktos, radot bažas par drošību gan amatpersonām, gan kopienas locekļiem.

Plašākā kontekstā jaunākie pētījumi liecina, ka aizturēšana, apcietināšana, notiesāšana vai ieslodzīšana mēdz atturēt cilvēkus no citiem publiskiem dienestiem ārpus krimināltiesību sistēmas, piemēram, veselības aprūpes, nodarbinātības un izglītības organizācijām²⁰. Neapdraudot likumīgos iemeslus, kuru dēļ notiesātās personas apcietinātas, ir jāpatur prātā, ka jau marginalizēto iedzīvotāju grupu izslēgšana no šādām iestādēm var apdraudēt minoritāšu grupu sociālo iekļaušanu un integrāciju.

Konkrētāk par *FRA EU-MIDIS II* konstatējumiem

FRA 2015. un 2016. gadā apkopoja informāciju no vairāk nekā 25 500 respondentiem ar dažādu etnisko minoritāšu un imigrantu izcelsmi visās 28 ES dalībvalstīs.

Kāda informācija tika savākta?

Attiecībā uz profilēšanu respondentiem tika jautāts, vai viņi uzskata, ka policija viņus aizturējusi viņu imigrantu vai etniskās minoritātes izcelsmes dēļ, un par to, kā policija pret viņiem izturējusies, tostarp par jebkādiem piedzīvotiem fiziskiem policijas uzbrukumiem. Aptaujā netika vaicāts par saskarsmi ar robežu pārvaldības iestādēm.

Ko liecina rezultāti?

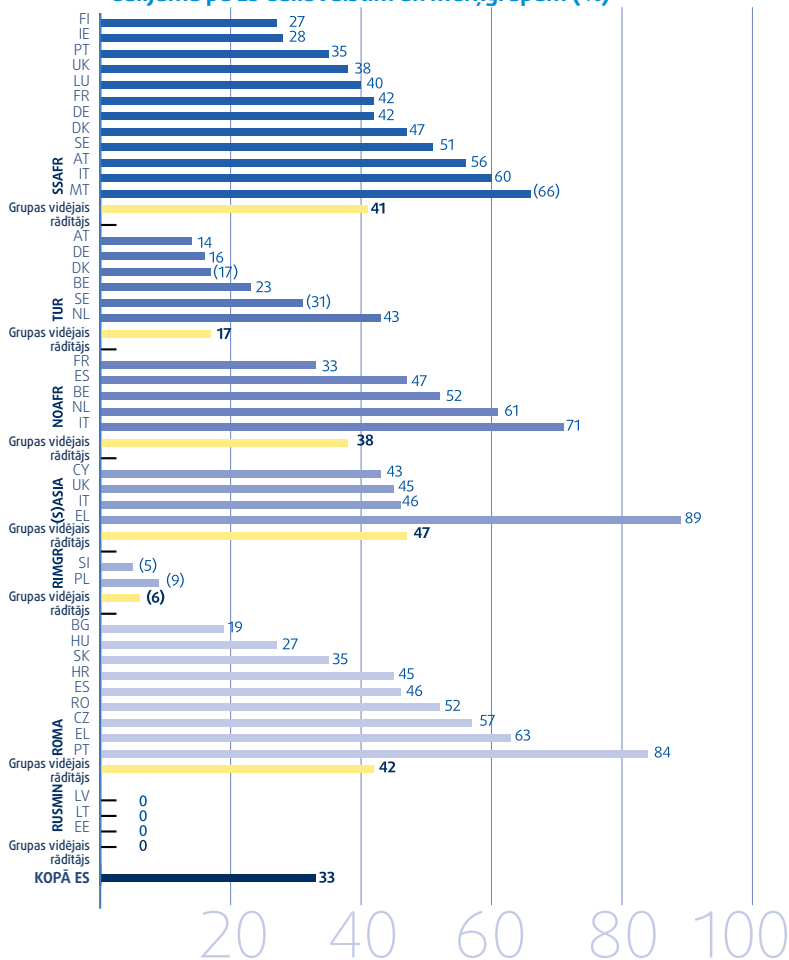
Aizturēšana un etniskā izcelsme. Rezultāti liecina, ka piecos gados pirms aptaujas policija bija aizturējusi 26 % no visiem *EU-MIDIS II* respondentiem.

20 Brayne, S. (2014), 367.-391. lpp.

No tiem, kas tika aizturēti piecos gados pirms apsekojuma, 33 % norādīja, ka tas noticis viņu etniskās un imigrantu izcelsmes dēļ.

Viedoklis par diskrimināciju. Vidēji gandrīz katrs otrais respondents ar Āzijas (47 %), Subsahāras (41 %) un Ziemeļāfrikas (38 %) valstisko izcelsmi, kurš minētajā laikposmā tika aizturēts, norādīja, ka tika aizturēts viņa imigranta vai etniskās minoritātes izcelsmes dēļ. Līdzīgi starp aizturētajiem romu izcelsmes respondentiem gandrīz katra otrā persona (42 %) uzskatīja, ka tas noticis viņas etniskās izcelsmes dēļ. Turpretī šī procentuālā daļa ir daudz zemāka turku izcelsmes respondentu vidū (17 %) (sk. 3. attēlu).

3. attēls. Nesenās policijas aizturēšanas, ko piecos gados pirms *EU-MIDIS II* apsekojuma aizturētie uzskata par etnisko profilēšanu, dalījumā pa ES dalībvalstīm un mērķgrupām (%) ^{a, b, c, d}

Piezīmes. ^a No respondentiem, kurus policija aizturējusi piecos gados pirms apsekojuma (n=6,787); svētie rezultāti.

- ^b Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir 20–49 nesvērti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai kuru pamatā ir šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvērtu novērojumu, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvērtu novērojumu grupas kopējos rezultātos, nav publicēti.
- ^c Jautājumi: “Vai pēdējos piecos gados [VALSTS] (vai kopš jūs atrodaties [VALSTS]) jūs jebkad ir aizturējusi, pārmeklējusi vai nopratinājusi policija?”; “Vai jūs uzskatāt, ka PĒDĒJĀ REIZĒ, kad jūs aizturēja, tas notika jūsu etniskās vai imigrantu izcelsmes dēļ?”
- ^d Akronīmi mērķgrupām attiecas uz imigrantiem no [valsts/reģions] un viņu pēcnācējiem: TUR = Turcija, SSAFR = Subsahāras Āfrika, NOAFR = Ziemeļāfrika, SASIA = Dienvidāzija, ASIA = Āzija, ROMA = romu minoritāte.

Avots: FRA, 2017b

Cieņa. Konstatējumi liecina, ka lielākā daļa (59 %) no visiem respondentiem, kurus policija aizturēja piecos gados pirms apsekojuma, uzskatīja, ka pret viņiem izturējās ar cieņu (25 % “ļoti cieņpilni”, 34 % “samērā cieņpilni”). Katrs ceturtais respondents (24 %) norādīja, ka policijas attieksme pret viņu nebija “ne cieņpilna, ne necienīga”. Tajā pašā laikā 17 % norādīja, ka policija pret viņiem izturējās necienīgi (8 % “samērā necienīgi” un 9 % “ļoti necienīgi”). Romu respondenti un ziemeļāfrikāņu izcelsmes respondenti, kuri tika aizturēti, biežāk nekā citas mērķgrupas norādīja, ka pēdējā aizturēšanas reizē policija izturējusies necienīgi (attiecīgi 25 % un 21 %).

Plašāku informāciju sk.: FRA (2017b).

Konkrētāk par to, cik svarīgi un lietderīgi ir vākt datus par policijas veikto aizturēšanu

No 28 ES dalībvalstīm Apvienotā Karaliste pašlaik ir vienīgā valsts, kur savāktajos datos par policijas veikto aizturēšanu sistemātiski tiek iekļauta informācija par aizturēto personu etnisko izcelsmi (sk. arī 2.2.5. un 2.3.1. iedaļu).

Savāktie dati mēra “aizturēšanās un pārmeklēšanas rādītāju” dažādām etniskajām grupām Anglijā un Velsā. Izmantotas etniskās kategorijas, kas

uzskaitītas Apvienotās Karalistes 2001. gada tautas skaitīšanā. Šajā skaitīšanā tika noteiktas 16 kategorijas, kas tika apvienotas piecās plašākās grupās.

- Baltādainie: angļi / velsieši / skoti / ziemeļīri / briti, īri un jebkāda cita baltādaino izcelsme.
- Jauktas/multiplas etniskās grupas: baltādainie un melnādainie karībieši, baltādainie un melnādainie afrikāņi, baltādainie un melnādainie aziāti un jebkura cita jaukta/multipla etniskā izcelsme.
- Aziāti/britu aziāti: indieši, pakistāņi, bangladiēši un jebkura cita aziātiska izcelsme.
- Melnādainie / afrikāņi / karībieši /melnādainie briti: afrikāņi, karībieši un jebkura cita melnādaino / afrikāņu / karībiešu izcelsme.
- Citas etniskās grupas: ķīnieši un citas etniskās grupas.

Savāktie aizturēšanas un pārmeklēšanas dati salīdzina konkrētas etniskās grupas aizturēto un pārmeklēto cilvēku skaitu ar kopējo šīs etniskās grupas cilvēku skaitu, kuri dzīvo attiecīgajā teritorijā, un pēc tam aprēķina rādītāju uz 1000 cilvēkiem.

Par 2016.–2017. gadu savākto datu analīze liecina, ka uz katriem 1000 baltādainajiem cilvēkiem bija četras aizturēšanas salīdzinājumā ar 29 aizturēšanām uz katriem 1000 melnādainajiem cilvēkiem. Dati arī liecina, ka visaugstākie rādītāji tika konstatēti trīs melnādaino etniskajās grupās – citi melnādainie (70 aizturēšanas uz 1000 cilvēkiem), melnādainie karībieši (28 aizturēšanas uz 1000 cilvēkiem) un melnādainie afrikāņi (19 aizturēšanas uz 1000 cilvēkiem).

Neesot pierādījumiem, ko sniedz sadalīti dati, ir grūti pierādīt, vai pastāv atšķirības policijas rīcībā attiecībā uz konkrētām etniskajām grupām un – ja atšķirības pastāv – vai tās varētu būt diskriminējošas profilēšanas prakses rezultāts. Sadalīti dati ir pieejami publiskajā telpā Anglijā un Velsā, iedalīti pēc policijas spēkiem. Tas ļauj identificēt atšķirīgu praksi starp spēkiem, kuru var izskaidrot kā likumīgu vai kuru varētu izmantot, lai identificētu iespējamu diskrimināciju policijas darbībā. Datus izmanto arī atsevišķu policijas ierēdņu līmenī, lai identificētu diskriminējošu praksi viņu darbā.

Plašāku informāciju sk. Gov.uk [tīmekļa vietnē par aizturēšanu un pārmeklēšanu](#), Neatkarīgā policijas rīcības biroja [tīmekļa vietnē un Iekšlietu ministrijas \[tīmekļa vietnē\]\(#\), kur pieejami atvērti dati par noziedzību un policijas darbību](#). Sk. arī Apvienotā Karaliste (2018).

Norādījumus par uzskaites metodēm sk. Open Society Justice Initiative (2018b).

Gadījuma izpēte

Apsekojums par policijas un sabiedrības attiecībām Francijā

Francijas Ombuds (*Défenseur des droits*) 2016. gadā veica apsekojumu par tiesību pieejamību. *Défenseur des droits* darbojas arī kā valsts komisija, kas izskata sūdzības par policiju. Apsekojums aptvēra reprezentatīvu izlasi, kurā bija vairāk nekā 5000 cilvēku.

Ziņojuma pirmajā daļā ir izklāstīti rezultāti, kas saistīti ar tiesībaizsardzības iestāžu rīcību. Kopumā apsekojums liecina par labām attiecībām starp sabiedrību un policiju. Lielākā daļa respondentu norādīja, ka uzticas policijai (82 %).

Konkrēti attiecībā uz identitātes pārbaudēm apsekojums liecina, ka lielākā daļa cilvēku nesaskaras ar identitātes pārbaudēm – 84 % respondentu norādīja, ka pēdējo piecu gadu laikā viņi nav pārbaudīti (90 % sievietes un 77 % vīrieši). Tie, kuri norādīja, ka ir pārbaudīti, kopumā ziņo par maz gadījumiem, kad pēdējā identitātes pārbaudē rīcība ir bijusi pretrunā drošības spēku profesionālajai ētikai, piemēram, neformāls uzrunāšanas veids (16 %), brutalitāte (8 %) vai apvainojumi (7 %). Tomēr 29 % ziņoja par pieklājības trūkumu, un vairāk nekā puse pārbaudīto respondentu (59 %) minēja, ka netika izskaidroti pārbaudes iemesli. Parasti identitātes pārbaudes tiek uzskatītas par legītīmākām, ja drošības spēki atvēl laiku, lai izskaidrotu pārbaudes iemeslus.

Dati arī liecina, ka konkrētas cilvēku grupas ziņo par negatīvāku pieredzi. Gados jauniem vīriešiem vecumā no 18 līdz 24 gadiem gandrīz septiņas reizes biežāk tiek veiktas identitātes pārbaudes (t. i., vairāk nekā piecas reizes pēdējo piecu gadu laikā) nekā iedzīvotājiem kopumā, un vīriešiem,

kuri tiek uzskatīti par melnādainajiem vai arābiem, identitātes pārbaudes tiek veiktas 6 līdz 11 reizes biežāk nekā pārējiem vīriešu dzimuma iedzīvotājiem. Ja apvieno šos divus kritērijus, var secināt, ka 80 % vīriešu vecumā līdz 25 gadiem, kuri tiek uzskatīti par arābiem vai melnādainajiem, pēdējo piecu gadu laikā ir pārbaudīti vismaz vienu reizi (salīdzinājumā ar 16 % citu respondentu). Salīdzinājumā ar visiem iedzīvotājiem šajā grupā ir 20 reizes lielāka iespējamība, ka tiks veiktas identitātes pārbaudes.

Turklāt gados jauni vīrieši, kurus uzskatīja par melnādainajiem vai arābiem, ziņoja par augstāku problemātiskas uzvedības līmeni pēdējā identitātes pārbaudē, piemēram, neformāliem uzrunāšanas veidiem (40 % pret 16 % no kopējās izlases), apvainojumiem (21 % pret 7 % no kopējās izlases) vai brutalitāti (20 % pret 8 % no kopējās izlases). Šī negatīvā pieredze un pārbauzu biežums ir saistīti ar zemu uzticēšanos policijai. Šī grupa patiešām ziņoja par attiecību pasliktināšanos ar policiju.

Visbeidzot, rezultāti liecina, ka tikai daži respondenti (5 %), kuri norāda uz profesionālās ētikas pārkāpumiem identitātes pārbauzu laikā, veic pasākumus, lai ziņotu par šo situāciju. Viņi galvenokārt norāda, ka neziņo par savu pieredzi, jo šādi pasākumi tiek uzskatīti par bezjēdzīgiem.

Plašāku informāciju sk.: Défenseur des droits (2017).

Ja minoritāšu grupai piemēro plašus profilus, tad apvienojumā ar citām stigmatizējošām politikas darbībām grupai var veidoties negatīvs priekšstats par sevi. Turklāt arī plašākā sabiedrībā var rasties negatīvs priekšstats par attiecīgo grupu. Minoritāšu grupa var kļūt par “aizdomās turēto kopienu”, ko sabiedrība saista ar noziedzību²¹. Rezultātā var palielināties aizspriedumi.

Pret minoritāšu grupu var tikt vērsts nesamērīgs policijas resursu apjoms, bet tas var novest pie lielāka apcietināšanas vai pārbauzu skaita uz robežas. Tādējādi var izveidoties pašpiepildoša saistība starp intensīvu policijas darbību un lielāku apcietināšanas gadījumu skaitu (sk. izcēlumu)²².

21 Eiropas Rasisma un ksenofobijas uzraudzības centrs (2006), 54. lpp.

22 Harcourt, B. (2004), 1329.–1330. lpp.; Pārstāvju palātas leklīetu komiteja (2009), 16. punkts, un ANO (2007).

Konkrētāk par “pašpiepildošu pareģojumu”

Ja policijas ierēdņi profilēšanu balsta nevis uz pamatotiem iemesliem, bet uz aizspriedumiem, viņi, visticamāk, interpretēs informāciju tādā veidā, kas apstiprina viņu neobjektivitāti. To dēvē par “apstiprināšanas noslieci”. Tas notiek, kad policijas ierēdņu aizspriedumi nozīmē, ka viņi sagaida, ka persona rīkosies nelikumīgi, pamatojoties uz personas faktisko vai šķietamo rasi, etnisko izcelsmi, dzimumu, seksuālo orientāciju, reliģiju vai citu aizsardzības iemeslu. Šāda veida noslieces dēļ policijas ierēdņi ar šādiem aizspriedumiem, visticamāk, izcels vairāk personu, kuras atbilst šim aprakstam.

Tā kā pastāv lielāka iespēja, ka pierādījumi par noziedzību tiks konstatēti attiecībā uz personām, kuras ir aizturētas, nekā personām, kuras nav aizturētas, šāda uz neobjektivitāti balstīta profilēšana pastiprina policijas ierēdņa esošos stereotipus. Šo kļūdaino “pierādījumu”, ka lēmums aizturēt šīs personas bija pareizs, dēvē par “pašpiepildošu pareģojumu”. Šāda uz neobjektivitāti balstīta profilēšana ir diskriminējoša, nelikumīga, neefektīva un uztur spēkā stereotipus.

4. attēlā ir aprakstīts, kā “pašpiepildošs pareģojums” veicina personu kriminalizācijas turpināšanos.

4. attēls. Pašpiepildoša pareģojuma cikls

Avots: FRA, 2018

1.3.2. Profilēšanas efektivitāte

Pastāv arī šaubas par to, cik efektīva ir profilēšana, kuras pamatā ir plašas kategorijas, lai atklātu noziegumus. Nav skaidrs, vai profilēšana faktiski palielina tiesībaizsardzības darbību panākumu līmeni (jeb “trāpījumu procentu”).

Daži pierādījumi liecina, ka personu aizturēšanas biežums ne vienmēr atbilst pārkāpumu rādītājiem dažādās etniskajās vai rasu grupās (sk. izcēlumu). Jāatzīmē, ka kriminālās tiesvedības dati lielākajā daļā ES dalībvalstu neļauj gūt pārskatu par atsevišķas lietas virzību krimināltiesību sistēmā. Tādējādi nevar noteikt, vai apcietināšanas rezultāts ir kriminālvajāšana un notiesāšana.

Gadījuma izpēte

Mainīti meklēšanas modeļi noved pie augstāka “trāpījumu procenta” (1998.–2000. gads, ASV)

1998. gadā 43 % ASV muitas veikto pārmeklēšanu attiecās uz melnādainajiem cilvēkiem un latīņamerikāņiem – tas ir daudz augstāks rādītājs nekā viņu īpatsvars ceļotāju vidū. Īpaši daudz pārmeklēšanu, tostarp uzbāzīgas rentgenpārbaudes un pārmeklēšana ar izģērbšanu, tika veikta latīņamerikāņu un melnādainajām sievietēm, par kurām bija aizdomas, ka viņas ir narkotiku kurjeres. Šī rīcība bija balstīta uz profilu, kas lielā mērā bija atkarīgs no valstspiederības un etniskās izcelsmes. Trāpījumu procents šajās pārmeklēšanās visās grupās bija zems – 5,8 % “baltādainajiem”, 5,9 % “melnādainajiem” un 1,4 % “latīņamerikāņiem”. Tas bija īpaši zems “latīņamerikāņu” sievietēm, attiecībā uz kurām faktiski bija vismazākā iespējamība, ka viņas pārved narkotikas, tās piestiprinot pie ķermeņa vai norijot. ASV muiža 1999. gadā mainīja savas procedūras, izslēdzot rasi no tiem faktoriem, kas jāņem vērā, veicot aizturēšanu. Tā vietā tika ieviestas novērošanas metodes, galveno uzmanību pievēršot uzvedībai, piemēram, nervozitātei un nekonsekvencei pasažieru paskaidrojumos, plašākai izlūkošanas informācijai un stingrākai aizturēšanas un pārmeklēšanas lēmumu uzraudzībai. Līdz 2000. gadam rasistiskās atšķirības muitas veiktajā pārmeklēšanā bija gandrīz izzudušas. Veikto pārmeklēšanu skaits samazinājās par 75 %, un trāpījumu procents palielinājās no nedaudz mazāk par 5 % līdz vairāk nekā 13 % un gandrīz izlīdzinājās visās etniskajās grupās.

Plašāku informāciju sk.: Harris (2002), ASV (2000).

Nelikumīgas profilēšanas neefektivitāte (2007.–2008. gads, Ungārija)

Ungārijā veikts pētījums apliecināja, ka romu personas ir nesamērīgi pakļautas identitātes pārbaudēm. Aptuveni 22 % no visām policijas pārbaudītajām personām piederēja pie romu kopienas, bet romu īpatsvars iedzīvotāju vidū bija aptuveni 6 %. Nesamērīgi lielais romu personu identitātes pārbaudžu skaits neatspoguļojās pierādījumos par nelikumīgu rīcību – 78 % gadījumu pēc romu personu identitātes pārbaudēm policija neveica nekādas darbības, un 19 % gadījumu bija saistīti ar sīku pārkāpumu* (salīdzinājumā ar 18 % pārbaudžu, kas veiktas visiem iedzīvotājiem). Turklāt apcietināšanas gadījumu skaits romu kopienā un sabiedrībā kopumā bija līdzīgs.

Plašāku informāciju sk.: Tóth, B.M. un Kádár, A. (2011).

* “Sīki pārkāpumi ir kvazinoziedzīgi nodarījumi, kuru smagums nesasniedz nozieguma līmeni (t. i., tie nav reglamentēti Kriminālkodeksā). Sīku pārkāpumu klāsts sākas ar nodarījumiem, par kuriem piespriež 60 dienu ieslodzījumu, (piemēram, prostitūcija vai fiziski draudi), un beidzas ar nodarījumiem, par kuriem piespriež mazāk bargus sodus (piemēram, naudas sodu, preču konfiskāciju vai aizliegumu ierasties konkrētās vietās). Šādu pārkāpumu piemēri ir sīkās zādzības vai satiksmes noteikumu pārkāpumi.”
Sk. Kádár, A., Körner, J., Moldova, Z. un Tóth, B. (2008), 23. lpp.

Ir arī jautājumi par iemesliem, kuru dēļ konkrētas personas tiek aizturētas. Apvienotās Karalistes pētījumā tika ziņots, ka “satraucoši ir tas, ka attiecībā uz 27 % (2338) pārbaudīto aizturēšanas un pārmeklēšanas ierakstu (..) netika konstatēti saprātīgi iemesli pārmeklēt personas, lai gan daudzus no šiem ierakstiem bija apstiprinājuši uzraudzītāji”²³. Pētījumā tika konstatēts, ka tas liecina, ka “policijas spēki, iespējams, pilnībā neievēro publiskā sektora vienlīdzības pienākuma prasības, kas liek tiem pienācīgi ņemt vērā vajadzību izskaust nelikumīgu diskrimināciju un veicināt iespēju vienlīdzību, sekmēt labas attiecības un šajā nolūkā nodrošināt, ka tie pienācīgi vāc, analizē un publicē datus, lai pierādītu, ka to rīcībā ir pietiekama informācija, lai varētu izprastu to darba sekas”.

²³ Apvienotā Karaliste, Viņas Augstības Policijas spēku inspekcija (HMIC), (2013), 6. lpp.

2

Likumīga profilēšana – princips un prakse

Šajā nodaļā galvenā uzmanība pievērsta profilēšanai, ko veic priekšposteņa policija, jo īpaši aizturēšanas un pārmeklēšanas darbībām, un robežu pārvaldības amatpersonām, jo īpaši nosūtīšanai uz turpmākām “otrās līnijas” robežpārbaudēm. Tajā ir izskaidroti galvenie principi un prakse, kas var palīdzēt mazināt nelikumīgas profilēšanas risku. Šos pasākumus var veikt gan vadības, gan operatīvā līmenī. Tajā ir ņemti vērā dažādie aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību un robežpārbaudžu juridiskie un praktiskie konteksti.

Saistībā ar robežu pārvaldību Šengenas Robežu kodeksā (Regula (ES) 2016/399)²⁴ ir paredzēti vienoti noteikumi, kas reglamentē robežkontroli pie ES ārējām robežām. Tas nozīmē, ka daži šajā nodaļā izklāstītie principi, piemēram, attiecībā uz informāciju, kas jāsniedz trešo valstu valstspiederīgajiem, kuriem veic pārbaudi otrajā līnijā, ir noteikti tiesību aktos un ir saistoši dalībvalstīm. Turklāt *Frontex* ir svarīga loma pastāvīgi augsta robežkontroļu standarta veicināšanā. Konkrētāk: 2016. gada Eiropas Robežu un krasta apsardzes regulā ir noteikts, ka dalībvalstīm, apmācot robežsargus, ir jāievēro *Frontex* izstrādātā kopējā apmācības pamatprogramma. Kopējā apmācības pamatprogramma, kas publicēta 2012. gadā, ietver pamattiesību komponentu, kas ietver arī profilēšanu (sk. 2.2.3. iedaļu par mērķtiecīgu apmācību).

24 Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta Regula (ES) 2016/399 par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss), OV L 77, 2016. gada 23. marts.

Konkrētāk par iemesliem otrās līnijas pārbaudes veikšanai pie robežas

Robežkontroles sistemātiskais raksturs nozīmē, ka ikvienam ceļotājam tiek veikta pamata pārbaude pirmajā līnijā, kurā pārbauda ceļošanas dokumentus un jebkādas citas ieceļošanas prasības. Turklāt dažus ceļotājus var nosūtīt uz nākamo pārbaudi otrajā līnijā. Tam var būt dažādi iemesli – trāpījums datubāzē, aizdomīgs ceļošanas dokuments, atbilstība riska profilam vai aizdomīga uzvedība.

Veicot pārbaudi pirmajā līnijā, robežsargs var izmantot informāciju, kas iegūta, salīdzinot datus mašīnlasāmā ceļošanas dokumentā (kurā ietverti biometriskie identifikatori) ar datiem, kas glabājas valstu, ES un starptautiskās datubāzēs, piemēram, Šengenas Informācijas sistēmā, Vīzu informācijas sistēmā un Eiropola un Interpola datubāzēs. Praksē nosūtīšanu uz pārbaudi otrajā līnijā bieži veic, ja ir bijis trāpījums vienā no datubāzēm.

Tomēr personu var nosūtīt arī uz pārbaudi otrajā līnijā citu iemeslu dēļ, piemēram, ja persona atbilst riska profilam vai ja ierēdnim ir citas aizdomas par personu. ES Šengenas katalogā ir noteikts, ka papildus robežpārbaudu veikšanai saskaņā ar Šengenas Robežu kodeksu pirmās līnijas pārbaudu mērķim jābūt pasažieru profilēšanai un aizdomīgu personu atlasei rūpīgākām pārbaudēm otrajā līnijā.* Tāpēc robežsargiem ir jānovērtē citu rādītāju un kritēriju kombinācija, lai noteiktu, vai persona varētu mēģināt nelikumīgi ieceļot, varētu radīt drošības risku vai, piemēram, būt cilvēku tirdzniecības upuris. Neatkarīgi no tā, vai robežsargi piemēro vai nepiemēro konkrētu esošu riska profilu, robežsargi šādās situācijās izmanto profilēšanu.

Vajadzība nodrošināt ceļotājiem netraucētu pārvietošanos nozīmē, ka robežsargiem ir ierobežots laiks veikt objektīvu novērtējumu par to, vai veikt personas pārbaudi otrajā līnijā. *Frontex* sniegtā informācija liecina, ka ES dalībvalstu ierēdņiem vidēji ir tikai 12 sekundes, lai izlemtu, vai viņiem ir jāizraugās persona turpmākai pārbaudei.** Tas rada ievērojamu spriedzi pareiza lēmuma ātrai pieņemšanai.

* *Eiropas Savienības Padome (2009), Ieteikums 43.*

** *Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (Frontex) (2015).*

Šajā nodaļā izklāstītie principi un praktiskie instrumenti sniedz informāciju, lai veicinātu diskusijas un rīcību, kas var palīdzēt ierēdņiem un to plašākām organizācijām nodrošināt to veikto profilēšanas darbību atbilstību tiesību aktiem. Apsprieštie trīs galvenie principi ir šādi:

- ievērot cilvēka cieņu;
- nodrošināt, ka profilēšana ir balstīta uz saprātīgiem un objektīviem iemesliem;
- garantēt pārskatatbildību.

Katram no tiem ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu, ka policijas ierēdņi un robežsargi, izmantojot profilēšanu, darbojas saskaņā ar likumu.

2.1. Cilvēka cieņas ievērošana

Galvenie punkti

- **Labas kvalitātes saskarsmes** nodrošināšana pati par sevi neizslēdz diskriminējošu profilēšanu. Tomēr tā varētu padarīt jebkuru saskarsmi veiksmīgāku un mazināt aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību iespējamo negatīvo ietekmi. Robežu pārvaldībā profesionāla un cieņpilna rīcība ir juridisks pienākums.
- **Profesionāla un cieņpilna rīcība** parasti palielina personas apmierinātību ar saskarsmi.
- Personas **aizturēšanas iemeslu izskaidrošana** palīdz vairot uzticēšanos policijas un robežu pārvaldības operācijām un mazina priekšstatu par diskriminējošu profilēšanu.
- Cieņa un pieklājība **nekad neattaisno nelikumīgas robežpārbaudes vai policijas veiktas aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības**.

Cilvēka cieņas ievērošana pati par sevi ir ne tikai pamattiesības, bet arī policijas un robežu pārvaldības operāciju pamatprincips. Priekšposteņa operācijās izšķiroša nozīme ir tam, kā policijas un robežu pārvaldības ierēdņi runā un sadarbojas ar personām, kuras tie aptur, un viņu sniegtajai informācijai.

Vienmēr ir jāatceras, ka neatkarīgi no tā, cik pieklājīgi un profesionāli ir ierēdņi, personu izcelšana tik un tā ir traucējoša pieredze, kam vienmēr jābūt pamatotai

ar likumīgiem iemesliem. Uztvere par diskriminējošu profilēšanu ir saistīta arī ar saskarsmes ar policijas un robežu pārvaldības iestādēm gadījumu biežumu un skaitu. Tas liecina, cik svarīgi ir nodrošināt, lai vienmēr būtu objektīvi un pamatoti iemesli kāda aizturēšanai.

Ko nosaka standarti?

“Robežkontrole būtu jāveic tā, lai pilnībā respektētu cilvēku cieņu. Robežkontrole būtu jāveic profesionāli un izrādot cieņu, un tai vajadzētu būt samērīgai ar izvirzītajiem mērķiem.”

Šengenas Robežu kodeksa 7. apsvērums

“Saskaņā ar piemērojamiem starptautiskajiem, Kopienas [Savienības] un valsts noteikumiem ikvienam ceļotājam ir tiesības tikt informētam par kontroles būtību un tiesības uz profesionālu, laipnu un pieklājīgu attieksmi.”

Robežsargu rokasgrāmatas (Šengenas rokasgrāmatas) 1.2. iedaļa

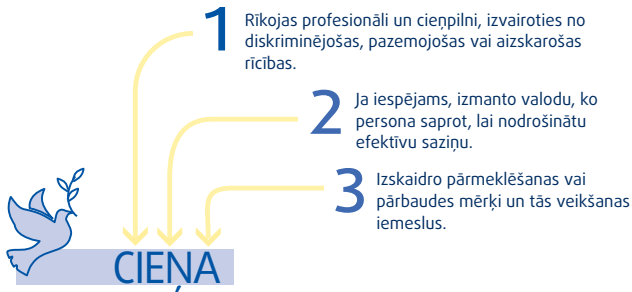
“Policijas personāls rīkojas godprātīgi un ar cieņu pret sabiedrību, īpašu uzmanību pievēršot to personu situācijai, kuras pieder īpaši neaizsargātām grupām.”

Eiropas Policijas ētikas kodeksa 44. ieteikums

Nodrošināt, ka policijas ierēdņi un robežsargi ir pieklājīgi un informatīvi saspīlētās un sarežģītās situācijās, ne vienmēr ir viegli. Tomēr pierādījumi liecina, ka cieņpilna izteiksmes toņa ievērošana ievērojami palielina apmierinātību ar saskarsmi²⁵. Turpmāk 5. attēlā ir norādīti daži cieņpilnas saskarsmes elementi.

25 FRA (2014b).

5. attēls. Trīs cieņpilnas saskarsmes elementi

Avots: FRA, 2018

Dažus robežpārbaudu elementus reglamentē Šengenas Robežu kodekss, piemēram, prasības veikt pārbaudes profesionāli un cieņpilni vai sniegt informāciju par pārbaudes mērķi un procedūru (Šengenas Robežu kodeksa 7. apsvērums, 7. pants un 8. panta 5. punkts). Tomēr vienkāršas valodas izmantošana robežu pārvaldības kontekstā nav absolūta prasība, jo pierobežas satiksmei piemīt mainīgs raksturs. Tomēr Šengenas Robežu kodeksā dalībvalstīm ir noteikts pienākums mudināt robežsargus apgūt valodas, kas nepieciešamas viņu uzdevumu veikšanai (16. panta 1. punkts). Šengenas katalogā, kurā ietverts ieteikumu un paraugprakses kopums attiecībā uz ārējo robežu kontroli, ir arī ieteikts, ka robežsargiem jāspēj sazināties svešvalodās, kas saistītas ar viņu ikdienas pienākumiem. Tajā kā paraugprakse ir minētas pieejamas kaimiņvalstu valodu, kā arī citu valodu zināšanas atkarībā no pierobežas satiksmes veida. Ideālā gadījumā katrā maiņā būtu jāiekļauj ierēdņi ar atbilstošām valodu prasmēm²⁶.

Uzmanības un cieņas trūkums policijas veiktas aizturēšanas laikā var tieši ietekmēt policijas darbības efektivitāti (sk. 1.3.2. iedaļu). Apvienotajā Karalistē izstrādātajā Policijas un krimināllietu pierādījumu likuma prakses kodeksā ir teikts, ka: “Visas aizturēšanas un pārmeklēšanas jāveic ar pieklājīgi, uzmanīgi un ar cieņu pret attiecīgo personu. Tas būtiski ietekmē sabiedrības uzticēšanos policijai. Jādara viss iespējams, lai mazinātu apkaunojumu, ko var piedzīvot pārmeklējamā persona²⁷.”

²⁶ Eiropas Savienības Padome (2009), ieteikumi 27 un 41.

²⁷ Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (2014a), 3.1. iedaļa.

Daži svarīgi cieņas ievērošanas elementi, piemēram, paskaidrojums par aizturēšanas iemeslu, kā arī iespējas nodrošināšana personām paust savu viedokli, ir policijas un robežu pārvaldības procedūru pamatelementi. Aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapas var palīdzēt nodrošināt strukturētu veidu, kā sniegt šo informāciju (sk. 2.3.1. iedaļu).

Robežu pārvaldības kontekstā standarta veidlapas ir noderīgs līdzeklis, lai informētu ceļotājus par otrās līnijas pārbaudes mērķi un procedūru. Tās var atvieglot saziņu ar ceļotājiem, ja tās tiek izplatītas un vajadzības gadījumā papildinātas ar papildu mutiskiem paskaidrojumiem. Šengenas Robežu kodeksā noteikts, ka personām, kurām veic pārbaudi otrajā līnijā, ir jāsniedz rakstiska informācija valodā, kuru viņas saprot vai kuru var pamatoti uzskatīt par viņām saprotamu, par pārbaudes mērķi un procedūru. Informācijai:

- jābūt pieejamai visās ES oficiālajās valodās un to valstu valodās, kuras robežojas ar attiecīgo valsti;
- jānorāda, ka ceļotājam ir iespējams uzzināt tā ierēdņa vārdu, uzvārdu vai dienesta identifikācijas numuru, kurš veic pārbaudi, robežšķērsošanas vietas nosaukumu un robežas šķērsošanas datumu.

Minētos cieņpilnas saskarsmes elementus, kas saistīti ar saziņas un savstarpējo attiecību veidošanas prasmēm, ir grūtāk izklāstīt darbības procedūrās, un šajā nolūkā var būt vajadzīgi papildu ieguldījumi apmācībā. Grūtības ievērot pozitīvu sarunas toni saskarsmē var radīt:

- ierobežotas saziņas prasmes;
- nespēja skaidri formulēt darbības iemeslu un
- nespēja pārvarēt personisku un institucionālu neobjektivitāti un negatīvus stereotipus, kā arī uzkrājušos naidīgumu sabiedrības daļās.

2.2. Saprātīgi un objektīvi iemesli

Galvenie punkti

- Tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības darbības, kuru pamatā ir konkrēti un aktuāli izlūkdati, visticamāk, būs objektīvas.
- Lai aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības un nosūtīšana uz otrās līnijas robežpārbaudi būtu likumīgas, tām jābūt balstītām uz **saprātīgiem un objektīviem aizdomu iemesliem**. Iekšējā sajūta nav saprātīgs vai objektīvs iemesls, lai aizturētu un pārmeklētu personu vai nosūtītu personu uz otrās līnijas robežpārbaudi.
- **Aizsargājamas īpašības, piemēram, rase, etniskā izcelsme, dzimums vai reliģija, var būt daži no faktoriem, ko tiesībaizsardzības iestādes un robežsargi ņem vērā, īstenojot savas pilnvaras, bet tās nevar būt vienīgais vai galvenais iemesls, lai izceltu personu.**
- **Profilēšana, kuras pamatā ir tikai vai galvenokārt viens vai vairāki aizsardzības iemesli, ir tieša diskriminācija un ir nelikumīga.**

Objektivitāte ir svarīgs policijas un robežu pārvaldības darba princips. Profilēšanas kontekstā personas ir jāaiztur un jāpārmeklē vai jānosūta uz otrās līnijas robežpārbaudēm tikai tad, ja ir saprātīgi un objektīvi iemesli aizdomām. Objektīvi pamatojumi var būt personas rīcība, konkrēti izlūkdati vai apstākļi, kas saista personu vai personas ar iespējamu nelikumīgu darbību.

Lai nodrošinātu objektivitāti profilēšanā, ir nepieciešams:

- izvairīties no neobjektivitātes, tostarp ar skaidriem norādījumiem un mērķtiecīgu apmācību, un
- efektīvi izmantot izlūkdatus un informāciju.

2.2.1. Izvairšanās no neobjektivitātes

Eiropas Policijas ētikas kodeksā ir sniegti norādījumi par policijas rīcību tādās jomās kā policijas rīcība un iejaukšanās, policijas pārskatbildība un policijas uzraudzība²⁸.

²⁸ Eiropas Padome, Ministru komiteja (2001), [Ministru komitejas Ieteikums Rec\(2001\)10 dalībvalstīm par Eiropas Policijas ētikas kodeksu](#), 2001. gada 19. septembris.

Tajā ir uzsvērts vispārējais princips, ka: “[p]olicija savus uzdevumus veic taisnīgā veidā, jo īpaši vadoties no objektivitātes un nediskriminācijas principiem²⁹”.

Personu izcelšanā *kā vienīgo vai noteicošo faktoru* izmantojot viņas faktisko vai domājamo rasi, etnisko izcelsmi, dzimumu, seksuālo orientāciju, reliģiju, invaliditāti vai citus aizliegtus pamatus, tiek pārkāptas pamattiesības. Šāda rīcība var arī būtiski negatīvi ietekmēt gan publiskās iestādes, gan kopienas (sk. 1.3. iedaļu).

Diskriminējoša profilēšana var atspoguļot gan individuālo, gan institucionālo neobjektivitāti. Papildus personiskai neobjektivitātei stereotipi un diskriminējoša rīcība pret personām var izrietēt no konkrētas prakses tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādēs. Institucionālo procedūru un prakses pārredzamības uzlabošana var palīdzēt novērst diskrimināciju un stereotipu turpināšanos.

Var būt grūti atzīt dziļi iesakņojušos neobjektivitāti. Policijas un robežu pārvaldības ierēdņi var uzskatīt, ka viņi izceļ personas, pamatojoties uz saprātīgiem un objektīviem iemesliem (piemēram, uzvedību), ja šie lēmumi faktiski atspoguļo viņu neobjektivitāti.

Aizturot personas, policisti bieži vien vienas konkrētas personas izcelšanas iemeslu saista ar “iekšējo sajūtu” vai “intuīciju”. Tā, visticamāk, ir balstīta uz pieredzes un pagātnes pieredzes apvienojumu, bet var arī atspoguļot ierēdņa apzinātu vai neapzinātu neobjektivitāti. Lai izvairītos no nelikumīgas profilēšanas, ierēdņiem ir jāapsver, vai viņu lēmums ir pamatots ar objektīvu informāciju. “Iekšējā sajūta” pati par sevi nav saprātīgs vai objektīvs iemesls, lai aizturētu un pārmeklētu personu vai nosūtītu personu uz turpmāku pārbaudi pie robežas.

2.2.2. Skaidri norādījumi ierēdņiem

Praktiski, saprotami un vienkārši izmantojami norādījumi ir īpaši svarīgi, lai palīdzētu priekšposteņa tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības ierēdņiem izvairīties no nelikumīgas profilēšanas. Norādījumu veidi var būt dažādi – tos var pievienot tiesību aktiem, ko izdod pašas tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādes, vai arī tos katru dienu var piegādāt vecākie ierēdņi. Piemēru no reālās dzīves izmantošana, lai parādītu, kā rīkoties konkrētās situācijās, visticamāk, ir efektīvāka nekā noteikumu un procedūru skaidrojums.

29 Turpat, 40. punkts.

Vadošajos amatos esošajiem ierēdņiem ir jāinformē darbinieki par to, ka faktiska vai domājama rase, etniskā izcelsme, dzimums, seksuālā orientācija, reliģija vai citi aizliegti diskriminācijas pamati nevar būt noteicošais faktors, lai sāktu tiesībaizsardzības vai robežu pārvaldības darbības pret personu. Skaidra precizēšana, kad un kā var izmantot personiskās īpašības, var palīdzēt mazināt atšķirīgas interpretācijas risku, kā arī paļaušanos uz stereotipiem un aizspriedumiem. Norādījumos ir jāietver arī jautājumi saistībā ar privātumu un datu aizsardzību.

Turpmāk 3. tabulā ir norādīti dažādi norādījumu veidi, ko var izmantot, un svarīgas iezīmes, kas ir jāņem vērā.

3. tabula. Norādījumu veidi, iezīmes un ieinteresēto personu iesaiste

Norādījumu veidi	Norādījumu iezīmes	Ieinteresēto personu iesaiste
<ul style="list-style-type: none"> • standarta darbības procedūras • rīcības kodeksi • regulāri norādījumi no vecākajiem ierēdņiem 	<ul style="list-style-type: none"> • detalizēti un specifiski • aptver visas darbības, kurās var notikt uz neobjektivitāti balstīta profilēšana: <ul style="list-style-type: none"> • aizturēšanu un pārmeklēšanu • apcietināšanu • robežpārbaudes • spēka pielietošanu u. tml. 	<ul style="list-style-type: none"> • izstrādā norādījumus kopā ar citām ieinteresētajām personām • nodrošina norādījumu pieejamību kopienām • mudina kopienas sniegt atsauksmes par norādījumiem

Avots: FRA, 2018

Gadījuma izpēte

Prakses kodekss un vēstnieku pieeja (Nīderlandes policija)

Nīderlandes policija kopā ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, piemēram, *Amnesty International*, ir izstrādājusi prakses kodeksu, kurā aprakstīti četri profesionālas aizturēšanas principi.

- Likumīga un pamatota personu atlase.
- Aizturēšanas un pārmeklēšanas iemesla izskaidrošana.
- Profesionālas saziņas izmantošana.

Ierēdņi izvērtē savu praksi un sniedz atsauksmes cits citam.

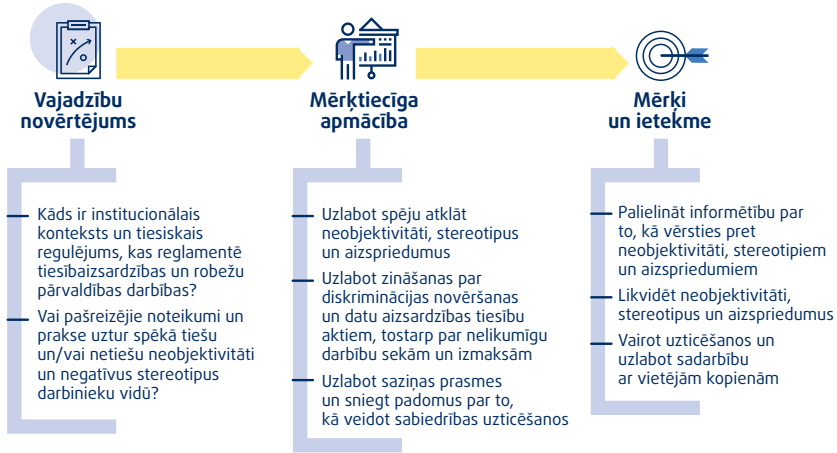
Ir grūti mainīt praksi, kas netiek uzskatīta par problemātisku, piemēram, proaktīvu policijas darbību, kas var novest pie etniskās profilēšanas. Amsterdamas policija ir izstrādājusi augšupēju pieeju, iesaistot komandās uz vietas strādājošos ierēdņus (vēstniekus), kuriem palīdz to vadītāji un pasniedzēji. Pirmais solis ir palielināt informētību, parādot un apspriežot proaktīvas aizturēšanas ietekmi uz personām, kuras tiek aizturētas, un ieviešot alternatīvu, taisnīgu un efektīvu sistēmu. Otrajā solī ierēdņi pārņem šo jauno praksi.

Plašāku informāciju nīderlandiešu valodā sk. [policijas tīmekļa vietnē](#).

2.2.3. Mērķtiecīga apmācība

Policijas ierēdņu un robežsargu apmācība ir vēl viens svarīgs instruments, lai mazinātu nelikumīgas profilēšanas risku. Ir daudz dažādu apmācības veidu, kas var notikt dažādos ierēdņa karjeras posmos, tostarp sākotnējā apmācība, pieņemot darbā, apmācība darba laikā un pastāvīga profesionālā pilnveide. Neatkarīgi no apmācības veida apmācības moduļos ir jāņem vērā organizatoriskā kultūra un jāpiedāvā kursi, kuros iekļautas stratēģijas stereotipu aizstāšanai un apkaršanai. Visbeidzot, apmācības ietekmes novērtēšanai ir izšķiroša nozīme, lai uzraudzītu, kā apmācība ir palīdzējusi mainīt ierēdņu uztveri un uzlabot viņu praksi, un lai apzinātu nepilnības, attiecībā uz kurām varētu būt vajadzīga papildu apmācība. **6. attēlā** ir izcelti daži jautājumi, kas jāņem vērā, izstrādājot mērķtiecīgu apmācību.

6. attēls. Mērķtiecīgas apmācības izstrādes process un mērķi

Avots: FRA, 2018

Dažās valstīs jau ir labi attīstīti daži tiesībsardzības vai robežsardzes apmācības veidi, piemēram, "daudzveidības apmācība" un "sensitivitātes apmācība". Daudzveidības apmācības mērķis ir pievērsties personiskajām izjūtām par etnisko izcelsmi, atšķirībām un stereotipiem un par to, kā tie ietekmē mūsu ikdienas dzīvi. Tomēr dažos daudzveidībasursos ne vienmēr tiek apspriesta diskriminācija. Dažos pētījumos ir apgalvots, ka apmācība kultūras un daudzveidības jomā faktiski var izcelt un pastiprināt atšķirības, palielinot, nevis samazinot stereotipus³⁰. "Kultūras sensitivitātes apmācības" (pretstatā "vispārējai daudzveidības apmācībai") mērķis ir izglītot policijas ierēdņus un tiesībsardzības amatpersonas par tādu konkrētu etnisko grupu kultūru, ar kurām viņi bieži saskaras, bet ar kurām viņi nav pazīstami. Šādā apmācībā aplūko vēlamos un nevēlamos rīcības veidus un sniedz norādījumus par pieklājību, ņemot vērā dažādus etniskos, reliģiskos vai nacionālos aspektus. Kultūras sensitivitātes apmācība ir visefektīvākā, ja to izstrādā un īsteno ar attiecīgo kopienu cilvēku palīdzību un līdzdalību.

30 Wrench, J. (2007).

Gadījuma izpēte

Apmācība par likumīgu profilēšanu

Policijas ierēdņu apmācība par profilēšanu (Itālija)

Kopš 2014. gada Itālijas Novērošanas centrs drošībai pret diskrimināciju (*Osservatorio per la sicurezza contro gli atti discriminatori*) īsteno apmācības moduli policijas ierēdņiem un kadetiem par etnisko profilēšanu. Modulis ir īpaši vērsts uz pieņēmumiem par neobjektivitāti, kas var ietekmēt profilēšanu, sekām attiecībā uz policijas darbību efektivitāti un negatīvo ietekmi uz attiecībām ar kopienām. Līdz šim apmācības modulī ir piedalījušies aptuveni 5000 cilvēku. Kopš 2017. gada ir nodrošināts arī e-apmācības modulis saistībā ar profesionālās pilnveides kursiem policijai.

Plašāku informāciju sk.: Itālijas Valsts policijas tīmekļa vietnē.

Pamattiesību instruments robežsargu apmācībā (ES)

Eiropas robežsargu kopējā apmācības pamatprogrammā (CCC) ir noteikti minimālie prasmju un zināšanu standarti, kādiem jāatbilst katram Eiropas robežsargam. Tajā ir ietvertas nodaļas par socioloģiju un pamattiesībām. Tajā ir arī īpašas iedaļas par nediskrimināciju (1.5.4.) un etnisko profilēšanu (1.7.10.), ko var izmantot pasniedzēji. CCC ir uzsvērti iespējamie riski, kas saistīti ar aizspriedumiem, rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju, islamofobiju, homofobiju un citiem saistītiem neiecietības veidiem profilēšanas veikšanā. CCC 2017. gada atjauninātajā versijā ir iekļautas sadaļas par jaunām kompetencēm, jo īpaši pamattiesību jomā.

Turklāt *Frontex*, apspriežoties ar universitātēm un starptautiskām organizācijām, izstrādāja pasniedzēju rokasgrāmatu (sk. *Frontex*, 2013). Tā nodrošina pasniedzējiem metodiku, lai uzlabotu robežsargu zināšanas un prasmes pamattiesību un starptautiskās aizsardzības jomā. Rokasgrāmatā ir skaidri minēta profilēšana un izklāstīti pamatnoteikumi diskriminācijas novēršanai. Apmācība tiek nodrošināta regulāri. Tomēr nav pastāvīga mehānisma, lai novērtētu apmācības mērķu sasniegšanu.

Plašāku informāciju sk.: Frontex (2012).

Profilēšanas mācību dienas vecākajiem ierēdņiem (Beļģija)

Policijas un drošības centrs (CPS), kas atrodas Ģentē (Beļģijā), iesaistoties Beļģijas līdztiesības iestādei (*Unia*), 2015. gadā organizēja mācību dienu par etnisko profilēšanu (*Profilage ethnique: l'égalité sous pression?*). Tā aptvēra dažādus šā jautājuma aspektus, piemēram, vai un kā policijas ierēdņi ar migrantu izcelsmi var uzlabot attiecības ar etnisko minoritāšu kopienām, cik bieži policijas ierēdņi izmanto etnisko profilēšanu un kā tā tika novērtēta.

Unia 2016. gadā organizēja divas mācību dienas vecākajiem policijas ierēdņiem no Briseles ziemeļdaļas, lai palielinātu informētību par etnisko profilēšanu un veicinātu diskusijas par to, kā priekšposteņa ierēdņi identificē profilēšanas praksi. Policijas ierēdņi no Spānijas un Apvienotās Karalistes iepazīstināja ar labas prakses piemēriem auditoriju, ko veidoja tiesībaizsardzības amatpersonas, pētnieki un NVO. Viņi jo īpaši pierādīja, ka, samazinot profilēšanu, kuras pamatā ir etniskā izcelsme, ir palielinājies meklēto personu sekmīgo apcietināšanas gadījumu skaits. Viņi norādīja, ka tas ir bijis iespējams, veicot ikvienas aizturēšanas pareizu uzskaiti, kā arī nodrošinot pārredzamību attiecībā uz aizturēšanas motīviem. Apmācības mērķis bija radīt vienotu izpratni par etniskās profilēšanas praksi, lai atbalstītu turpmāku pētījumu izstrādi par praksi, ko policija pašlaik īsteno šajā jomā.

Plašāku informāciju sk.: Beļģija (2015. un 2017.).

Apmācībā ir jāpievēršas neobjektivitātei un stereotipiem, kas varētu būt iesakņojušies pašās tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādēs. Pirms apmācības par nelikumīgas profilēšanas novēršanu ir jāizvērtē plašāks institucionālais konteksts un ieviestā iekšējā politika, piemēram, esošie sūdzību izskatīšanas mehānismi, "klusēšanas kodeksa" esība kolēģu vidū u. tml. Mācību programmās ir jāpievēršas neobjektivitātei un stereotipiem, kas integrēti policijas darbībā, piemēram, aizturēšanas un pārmeklēšanas darbībā, apcietināšanā, brīvības atņemšanā un spēka pielietošanā.

Augsta līmeņa vai vidēja līmeņa ierēdņiem ir būtiska nozīme, lai apmācība būtu sekmīga, – gan kā dalībniekiem, gan attiecībā uz to, cik lielu nozīmi viņi piešķir apmācībai³¹. Vecākie ierēdņi kā apmācības saņēmēji var apgūt jaunu praksi un prasmes,

31 Sk. Eiropas Komisija (2017b).

ko viņi var nodot priekšposteņa ierēdņiem. Organizatoriskā kultūra, ko lielā mērā nosaka augstākā vadība, būtiski ietekmē policijas ierēdņu un robežsargu ikdienas uzvedību, tostarp to, kā viņi mijiedarbojas ar sabiedrību.

Vecākie ierēdņi var arī nodrošināt, ka attieksme pret apmācību ir pozitīva. Vadošos amatos strādājošo darbinieku uzvedība, piemēram, tas, kā uzraugi paziņo ierēdņiem apmācības mērķi, vai tas, vai ierēdņi uzskata, ka viņus atlasa pēc nejaušības principa vai tāpēc, ka viņi ir “problemātiski ierēdņi”, var ietekmēt ieinteresētības līmeni un iesaistīšanos apmācībā. Mudinot ierēdņus aktīvi piedalīties apmācības programmās un viņiem esot atvērtiem uzvedības maiņai, lai uzlabotu savu ikdienas darbu, apmācības ietekme varētu palielināties³².

Kad apmācība ir pabeigta, tā ir jāpārskata un jāizvērtē, lai novērtētu tās ietekmi uz informētības palielināšanu un uzvedības maiņu.

Konkrētāk par apmācības pamatprincipiem

Lai nodrošinātu likumīgu profilēšanas izmantošanu, svarīga nozīme ir specializētai apmācībai. Eiropas Komisija ir izstrādājusi galveno pamatprincipu apkopojumu, kas nosaka, kā nodrošināt efektīvu un kvalitatīvu apmācību attiecībā uz nauda noziegumiem. Tie paši principi attiecas uz apmācību par likumīgu profilēšanu.

Apmācība par nauda noziegumiem tiesībaizsardzības un krimināltiesību iestādēm – 10 pamatprincipi

Ietekmes un ilgtspējas nodrošināšana

- Integrē apmācību plašākā pieejā attiecībā uz diskriminācijas novēršanu.
- Izstrādā metodiku apmācības vajadzību apmierināšanai.

Mērķu noteikšana un sinerģijas veidošana

- Pielāgo programmas, pamatojoties uz personālu.
- Strukturēti sadarbojas ar pilsonisko sabiedrību.

32 Miller, J. un Alexandrou, B. (2016).

Pareizās metodikas izvēle

- Apvieno dažādas metodikas.
- Apmāca pasniedzējus.

Kvalitatīva satura nodrošināšana

- Izstrādā kvalitatīva satura apmācības programmu.
- Izstrādā apmācības moduļus, kas vērsti pret diskrimināciju.

Rezultātu uzraudzība un izvērtēšana

- Sasaista apmācību ar veikspējas pārskatīšanas procesiem.
- Nodrošina apmācības metožu regulāru uzraudzību un izvērtēšanu.

Plašāku informāciju sk.: Eiropas Komisija (2017a).

Tomēr atsevišķa apmācība nebūs efektīva, lai kļiedētu ierēdņu “aklo” neobjektivitāti. Ir jāmaina institucionālā domāšana. Tāpēc iestādēm ir jāapsver daudzpusīga iejaukšanās, lai novērstu personisku un institucionālu neobjektivitāti (sk. gadījuma izpēti).

Gadījuma izpēte

Vēršanās pret “institucionālo rasismu” policijā

Ņemot vērā paustās bažas par rases lomu policijas nepienācīgi veiktajā izmeklēšanā par *Stephen Lawrence* rasistisku slepkavību Apvienotajā Karalistē, Apvienotās Karalistes valdība uzsāka plašu izmeklēšanu, lai apzinātu “mācību, kas jāgūst attiecībā uz rasistiski motivētu noziegumu izmeklēšanu un saukšanu pie atbildības par tiem”.

Izmeklēšanas ziņojumā, kas publicēts 1999. gadā, tika uzsvērts “institucionālā rasisma” jautājums Metropoles policijā, tostarp aizturēšanas un pārmeklēšanas skaitļu atšķirības, kas radīja nopietnas bažas skartajām kopienām. Izmeklēšanas ieteikumi, sākot no rasisma izpratnes apmācības līdz ziņošanai par incidentiem un to reģistrēšanai, tika formulēti vispārējā

aicinājumā policijas dienestam palielināt atklātību, pārskatatbildību un atjaunot uzticību.

Pārskatos, kas publicēti 2009. gadā, desmit gadus pēc izmeklēšanas, tika uzsvērti uzlabojumi policijas mijiedarbībā ar etnisko minoritāšu kopienām un rasistiski motivētu noziegumu izmeklēšanā. Tomēr tajos ir norādīts, ka melnādainajiem cilvēkiem joprojām ir daudz lielāka varbūtība tikt aizturētiem un pārmeklētiem nekā baltādainajiem cilvēkiem.

Plašāku informāciju sk.: Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (1999), Apvienotā Karaliste, Līdztiesības un cilvēktiesību komisija (2009), un Apvienotā Karaliste, Pārstāvju palātas Iekšlietu komiteja (2009).

2.2.4. Pamatoti iemesli aizdomām – izlūkdatu un informācijas izmantošana

Kad policijas un robežu pārvaldības ierēdņi vērsas pret konkrētu personu, viņi parasti pieņem lēmumu, pamatojoties uz elementu kombināciju. Tā var būt "objektīvāka" informācija, piemēram, konkrēti izlūkdati, uzvedība, apģērbs vai priekšmeti, ko personas nēsā līdzī, kā arī "subjektīvas" zināšanas, kuru pamatā ir pieredze.

Visi šie elementi var būt nelikumīgas darbības "signāls". Tomēr informācija ir jāapvieno un jāizmanto piesardzīgi. Pierādījumi liecina, ka ierēdņiem praksē var būt grūti atšķirt objektīvus un subjektīvus elementus, kā norādīts izcēlumā minētajā piemērā.

Piemērs

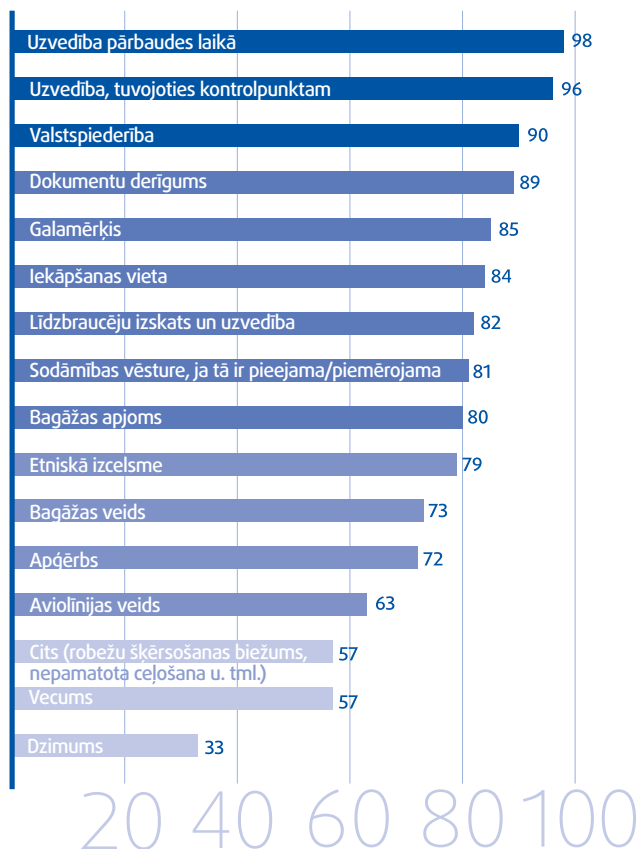
"Tas ir ļoti subjektīvi. Tas ir tavs priekšstats par personu un lietu, bet pastāv arī pierādījumu jautājumi par neatbilstībām viņu teiktajā, neatbilstībām starp viņu un viņu līdzekļu devēja teikto, neatbilstībām starp viņu teikto un dokumentiem, viņu teikto un visām lietām, kas viņiem varētu būt somās. Tātad ir pierādījumi, bet [šīs lietas vienas pašas] pilnīgi neliecina kādam par sliktu. Tas ir viss priekšstats, kas ierēdņim ir jāveido par personu." Imigrācijas ierēdnis lielā Apvienotās Karalistes lidostā

Plašāku informāciju sk.: FRA (2014a), 46. lpp.

Konkrētāk par to personu identificēšanu, kuras mēģina nelikumīgi ieceļot valstī

FRA pētījums, kas veikts 2012. gadā lielākajās lidostās, liecina, ka robežsargi ņem vērā vairākus faktorus, lemjot par to, vai persona varētu mēģināt nelikumīgi ieceļot valstī. Tie bieži ietver “objektīvu” kritēriju kombināciju, piemēram, personas uzvedību, tuvojoties kontrolpunktam un pārbaudes laikā, bagāžas veidu un apjomu un ceļošanas dokumentu derīgumu, kā arī personisko pieredzi iepriekšējās robežpārbaudēs, kā redzams [7. attēlā](#).

7. attēls. Rādītāji, ko uzskata par noderīgiem vai ļoti noderīgiem, lai efektīvi identificētu personas, kuras mēģina nelikumīgi ieejot valstī, pirms ierēdņi sāk sarunu ar šīm personām (%)

Piezīme. Derīgo atbilžu diapazons ir no 206 līdz 216 no 223 atbildēm. Respondenti, kuri nesniedza atbildi uz konkrētu jautājumu, tika izslēgti no rezultātu aprēķina. Atbilžu nesniegušo personu skaits ir no 7 līdz 17 personām atkarībā no jautājuma.

Avots: FRA, robežsardzes apsekojums, 2012. gads (17. jautājums)

Robežsargi norādīja, ka uzvedība pārbaudes laikā vai tuvojoties kontrolpunktam ir visnoderīgākais faktors, identificējot personas, kuras

mēģina nelikumīgi ieceļot valstī. Tomēr par nozīmīgiem tika uzskatīti arī tādi faktori kā valstspiederība un etniskā izcelsme, kas varētu liecināt par diskriminējošu profilēšanu.

Apģērbs, kas arī tika uzskatīts par noderīgu rādītāju, ir piemērs tam, kā šķietami “objektīvu” informāciju praksē var izmantot neobjektīvi. Daži apģērba veidi var būt saistīti ar īpašiem riska profiliem. Piemēram, konkrētas valstspiederības cilvēku tirdzniecības upuri parasti var valkāt noteikta veida apģērbus. Tomēr apģērbs var arī norādīt, ka persona pieder pie konkrētas etniskās vai reliģiskās grupas. Pat ja ir pietiekami citi iemesli, lai pamatotu nosūtīšanu uz pārbaudi otrajā līnijā, personas, kuras stingri identificējas ar savu etnisko vai reliģisko izcelsmi, kurām ir iepriekšēja negatīva pieredze vai kuras nesahņem pienācīgu paskaidrojumu no ierēdņa, var uzskatīt, ka attieksme ir diskriminējoša.

Plašāku informāciju sk.: FRA (2014a). Attiecībā uz cilvēku tirdzniecības upuru profiliem sk. Frontex (2017).

Labi izlūkdati par uzvedības modeļiem vai notikumiem var palielināt objektivitāti profilēšanā. Tas varētu būt saistīts ar noziedzīgām darbībām vai – robežu pārvaldības gadījumā – ar nelegālu migrāciju vai pārrobežu noziedzību. Ja tiesībsargāšanas un robežu pārvaldības darbības ir balstītas uz konkrētiem un savlaicīgiem izlūkdatiem, piemēram, informāciju par konkrētu personu un/vai kontekstu, ir lielāka iespējamība, ka tās būs objektīvas, un mazāka iespējamība, ka to pamatā būs stereotipi.

Papildus izlūkdatiem un objektīviem elementiem informāciju par aizsargājamām īpašībām, piemēram, faktisko vai šķietamo rasi, etnisko izcelsmi, valstspiederību, dzimumu vai reliģiju, noteiktos apstākļos var likumīgi izmantot kā papildu elementu profilēšanā. Lai šīs informācijas izmantošana būtu likumīga, tai jābūt reglamentētai ar tiesību aktiem, tajā jāievēro skarto tiesību un brīvību būtība, un tai jābūt samērīgai (t. i., jāievēro interešu līdzsvars) un nepieciešamai (t. i., nav pieejami mazāk iero-bežojāši līdzekļi). Ir jābūt pamatotam iemeslam, kas nav aizsardzības iemesls, lai ierēdņi pret personu izturētos citādi nekā pret citiem sabiedrības locekļiem. Iemeslam jābūt arī īpaši saistītam ar konkrēto personu, kā norādīts izcēlumā sniegtajā piemērā.

Piemērs

Liecinieki ziņo, ka laupīšanā aizdomās turētajam kājās bija sarkani sporta apavi un melna naģene, viņš ir 1,60 līdz 1,70 metrus gars un, šķiet, ir ķīniešu izcelsmes. Šādos apstākļos tiesībaizsardzības iestādes varētu likumīgi uzskatīt, ka etniskā izcelsme ir būtiska, lai noteiktu, vai persona kļūst par iespējamu aizdomās turētu, jo tā ir apvienota ar konkrētiem izlūkdatiem.

Konkrētāk par detalizētiem aizdomās turēto aprakstiem

Labs aizdomās turēto apraksts var mazināt nelikumīgas profilēšanas risku. Aizdomās turētā apraksts ietver informāciju par personu, piemēram, ādas, matu un acu krāsu, garumu un svaru, kā arī apģērbu. Šo informāciju sniedz noziedzīgā nodarījumā cietušais vai liecinieki, vai to iegūst, pamatojoties uz citiem konkrētiem izlūkdatiem. Labu aizdomās turētā aprakstu ierēdņi var izmantot aizturēšanas un pārmeklēšanas darbībām, kuru mērķis ir aizturēt aizdomās turētos, vai lai nosūtītu personas uz robežkontroli otrās līnijas pārbaudei.

Tomēr, ja tiesībaizsardzības amatpersonas saņem pārāk vispārīgu aizdomās turētā aprakstu, kurā minēta rase, etniskā izcelsme vai tamlīdzīgas pazīmes, viņiem nav jāizmanto šis apraksts kā pamats operācijām. Šādos gadījumos operācijas, visticamāk, novedīs pie tā, ka tiks aizturētas daudzas nevainīgas personas, kurām piemīt tādas pašas īpašības. Drīzāk ir jāmeklē precīzāki konkrēti operatīvie izlūkdati, lai virzītu izmeklēšanu.

Plašāku informāciju sk.: Eiropas Komisija (2017b).

Informācija, kas šķiet objektīva, faktiski var ietvert neobjektivitāti. Acīmredzami objektīvus faktorus, piemēram, laiku, dienu, atrašanās vietu u. tml., var izmantot kā aizstājēju aizliegtiem diskriminācijas pamatiem, piemēram, faktiskai vai domājamai rasei, nacionālajai izcelsmei, dzimumam, seksuālajai orientācijai vai reliģijai, kā parādīts turpmāk sniegtajā piemērā.

Piemērs

Ap piektdienas pusdienlaiku teritorijā X tiek veikta aizturēšanas un pārmeklēšanas operācija. Tomēr šis laiks musulmaņiem ir vissvarīgākais lūgšanas laiks. Tā kā teritorija X atrodas tuvu mošejai, šķietami objektīvie faktori, proti, laiks, datums un vieta, faktiski varētu darboties kā aizstājēji aizturēšanas un pārmeklēšanas operācijai, pamatojoties uz aizliegto diskriminācijas pamatu “religija”.

Līdzīgi arī konkrētas aizdomīgas uzvedības meklēšana var šķist objektīvs veids, kā identificēt iespējamus pārkāpumus. Tomēr ierēdņi var interpretēt personas uzvedību dažādos veidos atkarībā no citām attiecīgās personas iezīmēm. Pierādījumi liecina, ka praktiskās zināšanas un izpratne par izlūkdatiem var ievērojami atšķirties starp ierēdņiem un bieži vien neatbilst faktiskajiem noziedzības modeļiem³³.

Savlaicīgu un detalizētu izlūkdatu sniegšanai ierēdņiem, piemēram, īssaietos katras darba maiņas sākumā, ir jāmazina rīcības brīvība un jāsniedz ierēdņiem norādījumi par to, kā viņiem savas pilnvaras konkrētāk vērst uz pašreizējiem noziedzības modeļiem un identificētajiem drošības jautājumiem. Tas samazina neobjektivitātes nozīmi. Izlūkdatu kvalitātes un izmantošanas uzlabošana, lai koncentrētos uz uzvedības faktoriem vai konkrētu informāciju, ir visefektīvākā, ja to apvieno ar pastiprinātu uzraudzību un pārraudzību pār to, kā ierēdņi izmanto savas pilnvaras.

Gadījuma izpēte**Objektivitātes nodrošināšana profilēšanā****Īssaieti pirms darba maiņas (ES)**

Šengenas katalogā ir ieteikts pirms katras maiņas atbildīgajam ierēdnim sniegt informāciju par visiem riska rādītājiem un riska profiliem. Nodrošinot pārklāšanos starp maiņām, var nodrošināt pietiekami daudz laika informācijas apmaiņai starp darbiniekiem, kuri beidz maiņu, un tiem, kuri sāk maiņu, un atbilstoši instruēšanai.

Plašāku informāciju sk.: Eiropas Savienības Padome (2009).

33 Apvienotās Karalistes Valsts policijas darba uzlabošanas aģentūra (NPIA) (2012).

SDR apmācības programma (Nīderlande)

Pārmeklēšanas, atklāšanas un reaģēšanas (*Search, Detect and React – SDR*) apmācības programmas mērķis ir novērst noziedzību vai teroraktus, pirms tie notiek, uzlabojot drošības personāla spējas attiecībā uz uzvedības profilēšanu. Tas nozīmē novērst uzmanību no nemaināmām īpašībām, piemēram, ādas krāsas, tā vietā koncentrējoties uz individuālu uzvedību, kad tiek izdarītas izvēles par policijas rīcību. Tā kā aizdomīgas uzvedības pazīmes ir atkarīgas no konteksta, apmācība ir niansēta atkarībā no vides. Tā noraida uzskatu, ka pastāv universāls risinājums. Kad ierēdņi ir atklājuši attiecīgus uzvedības modeļus, viņiem ir jārikojas “sensitīvā” veidā. Vairumā gadījumu viņi neoficiāli sarunāsies ar aizdomās turēto, nevis izmantos jebkādas oficiālas policijas pilnvaras. Programma ietver apmācību klātienē papildus praktiskajai apmācībai un apmācībai darbavietā.

Plašāku informāciju sk. [SDR akadēmijas tīmekļa vietnē](#).

Apstiprinātais profesionālās prakses (APP) rīks aizturēšanai un pārmeklēšanai (Apvienotā Karaliste)

Policijas koledža Apvienotajā Karalistē ir izstrādājusi apstiprinātās profesionālās prakses (APP) norādījumus, kas aptver dažādus policijas darba aspektus. Aizturēšanas un pārmeklēšanas APP skaidro, kas ir aizturēšana un pārmeklēšana, kāpēc ir svarīgi šīs pilnvaras izmantot pareizi un kādas ir likumīgas aizturēšanas un pārmeklēšanas iezīmes. Tajā ir paskaidrots, ka aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību likumība un efektivitāte tiek veicināta, nodrošinot:

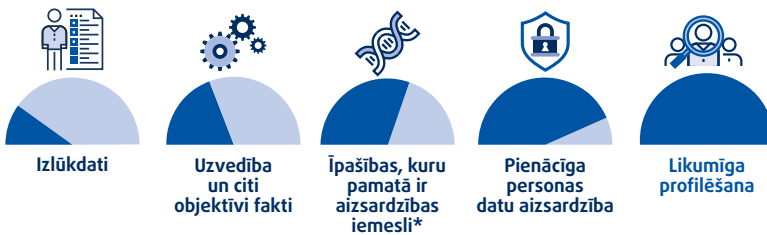
- **taisnīgumu** – ierēdņa lēmumam par personas aizturēšanu un pārmeklēšanu jābūt pamatotam tikai ar atbilstošiem, objektīviem faktoriem. Personu nekad nedrīkst aizturēt, pamatojoties tikai vai galvenokārt uz aizsargājamām īpašībām vai faktoriem, piemēram, iepriekšējiem notiesājošiem spriedumiem;
- **likumīgumu** – aizturēšanai un pārmeklēšanai ir vajadzīgs likumīgs pamats, ko piemēro likumīgi;
- **profesionalitāti** – aizturēšanas un/vai pārmeklēšanas laikā ierēdņiem ir jāievēro profesionālie rīcības standarti, jo īpaši ētikas kodekss, efektīvi jākomunicē ar cilvēkiem un jāizturas pret cilvēkiem ar cieņu;

- **pārredzamību** – individuālā saskarsme ir precīzi jāreģistrē. Jānodrošina aizturēšanas un pārmeklēšanas efektīva pārraudzība un uzraudzība, kā arī publiskā kontrole.

Plašāku informāciju sk.: Apvienotā Karaliste, Policijas koledža (2016).

Turpmāk 8. attēlā ir norādīti dažādie elementi, ko var izmantot likumīgā profilēšanā; tas, kā tie tiek apvienoti, būs atkarīgs no konkrētā gadījuma būtības.

8. attēls. Elementu apvienošana

* Aizsardzības iemeslu uzskaitījumu saskaņā ar ES tiesību aktiem sk. 9. attēlā. Profilēšana nekad nav jābalsta tikai vai galvenokārt uz aizsargājamām īpašībām.

Avots: FRA, 2018

Turpmāk 9. attēlā ir norādīts, kā šos elementus var apvienot, lai nodrošinātu, ka profilēšana nav diskriminējoša.

9. attēls. Nediskriminējošas profilēšanas elementi

*Piezīmes. Aizsardzības iemeslu saraksts dažādās dalībvalstīs ir atšķirīgs. Pārskatu par diskriminācijas pamatiem, kas iekļauti katras dalībvalsts kriminālkodeksos, sk.: FRA (2018d). Sk. arī Eiropas līdztiesības iestāžu tīkla *Equinet timekļa vietni*, kurā uzskaitīti diskriminācijas pamati, ko aptver valstu līdztiesības iestādes.*

Avots: FRA, 2018

2.2.5. Aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapas tiesībaizsardzības profilēšanai

Aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapas var palīdzēt ierēdņiem apsvērt, vai aizturēšana, ko viņi veic, ir pamatota, un ļauj vecākajiem ierēdņiem uzraudzīt iespējamo diskriminējošo praksi, kad individuāli ierēdņi veic aizturēšanu un pārmeklēšanu. Lai gan dažkārt tās tiek uzskatītas par apgrūtināšām, tās nodrošina arī aizturēšanas gadījumu reģistru, kas, tos salīdzinot, sniedz datus, kuri var norādīt, vai aizturēšana tiek veikta likumīgi³⁴. Tas var palīdzēt veicināt atklātību un pārskatatbildību. Papildus papīra veidlapu aizpildīšanai šīs informācijas reģistrēšanai var izmantot jaunās tehnoloģijas, piemēram, mobilās lietotnes.

Izceltajā lodziņā ir aprakstīti daži svarīgi aspekti, kas jāiekļauj aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapu izstrādē.

Konkrētāk par to, kāda ir laba aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapa

Aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapām jābūt labi izstrādātām, lai tās būtu noderīgas. Pirmkārt, veidlapu aizpildīšana rada papildu darba slodzi ierēdņiem. Ja tā nav skaidri izstrādāta un pietiekami īsa, pastāv risks, ka ierēdņi var neaizpildīt visu veidlapu vai aizpildīs to lakoniski. Otrkārt, labas veidlapas ļauj viegli iegūt un salīdzināt datus, lai veicinātu aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību uzraudzību un izvērtēšanu.

Kad vien iespējams, aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapās:

- ir jāizmanto lauki ar atbilžu variantiem, kas ir ātrāk aizpildāmi un vieglāk apstrādājami statistikas nolūkos;
- ir jāiekļauj izsmeļošs variantu saraksts katram postenim;
- ir jāizvairās no nenoteiktiem jautājumiem;
- tām jābūt viegli saprotamām gan ierēdņiem, gan aizturētajai personai;
- ir jāiekļauj:
 - pārmeklēšanas juridiskie iemesli; vēlams iekļaut vienkāršus skaidrojumus, nevis noteikumu sarakstu;
 - personas vai transportlīdzekļa pārmeklēšanas datums, laiks un vieta;

34 Apvienotā Karaliste, *Stop Watch* (2011).

- o pārmeklēšanas priekšmets, piemēram, manta(-as), ko ierēdņi meklē;
- o aizturēšanas rezultāts;
- o pārmeklēšanu veicošā(-o) ierēdņa(-u) vārds, uzvārds un policijas iecirknis;
- o var reģistrēt pārmeklējamās(-o) personas(-u) datus, piemēram, vārdu, uzvārdu, adresi un valstspiederību. Tomēr persona var atteikties sniegt šo informāciju.

Lai veidlapas būtu efektīvas, tās jāaizpilda tad, kad tiek veikta aizturēšana.

Kopija ir jāizsniedz personai, kura tiek aizturēta, vai personai, kura ir atbildīga par pārmeklēto transportlīdzekli. Apvienotajā Karalistē personām, kuras tiek aizturētas, ir tiesības pieprasīt ieraksta kopiju trīs mēnešu laikā pēc aizturēšanas. Tādējādi veidlapa sniedz pierādījumus par aizturēšanu ne tikai policijai, bet arī aizturētajām personām.

Plašāku informāciju sk.: Apvienotā Karaliste, Vestmidlendās policija (2012), 7. lpp., un Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (2014a).

Gadījuma izpēte

Aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapa (Apvienotā Karaliste)

Turpmāk ir pārpublicēta aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapa, ko izmanto Vestmidlendās policija Apvienotajā Karalistē.

Tā liecina, ka aizturētajai personai tiek prasīts sevi identificēt kā piederīgu pie vienas no uzskaitītajām etniskās izcelsmes kategorijām, ieskaitot atbilstošu variantus "cita" vai "nav norādīts". Ierēdnis, kurš veic aizturēšanu, var pievienot savu viedokli, ja viņš nepiekrīt pašidentifikācijai.

Prakses kodeksā par aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaru izmantošanu Apvienotajā Karalistē ir noteikts, ka ierēdņiem ir jāizskaidro aizturētajām personām, ka informācija par etnisko izcelsmi "ir vajadzīga, lai gūtu patiesu priekšstatu par aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību un palīdzētu uzlabot etnisko uzraudzību, apkarot diskriminējošu praksi un veicināt pilnvaru efektīvu izmantošanu".

WC332
02/17

Stop and Search

Call: 805 6666

<p>Power</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Drugs 2 Section 1 PACE <p>A typical response would be "2,5" if the Power was "S1 PACE & Object 'Fireworks'. The Object of search will default if there is only 1 option.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3 S47 Firearms Act 4 Section 60 CJPO Act 1994 5 Section 43 Terrorism Act 6 New Psychoactive Substances Act 2016 7 Other (a Search contains list of additional powers) 	<p>Object</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Search for Drugs 1 Stolen Items 2 Offensive Weapon/Bladed Article 3 Articles for Burglary/Theft/Fraud/TWOC 4 Items for Criminal Damage 5 Fireworks 1 Firearms 1 Dangerous Items/Offensive Weapons 1 Evidence of Terrorism 1 Search for NPS
<p>Self Assessed Ethnicity (16+1)</p> <p>A1 Asian - Indian</p> <p>A2 Asian - Pakistani</p> <p>A3 Asian - Bangladeshi</p> <p>A9 Asian - Any Other Asian background</p> <p>B1 Black - Caribbean</p> <p>B2 Black - African</p> <p>B9 Black - Any Other Black background</p> <p>M1 Mixed - White & Black Caribbean</p> <p>M2 Mixed - White and Black African</p> <p>M3 Mixed - White & Asian</p> <p>M9 Mixed - Any Other Mixed Background</p> <p>O1 Other - Chinese</p> <p>O9 Other - Any Other Ethnic Group</p> <p>W1 White - British</p> <p>W2 White Irish</p> <p>W9 White - Any Other White background</p> <p>NS Not Stated</p>	<p>Officer assessed Ethnicity (PNC)</p> <p>IC1 White North European</p> <p>IC2 White South European</p> <p>IC3 Black</p> <p>IC4 Asian</p> <p>IC5 Chinese/Japanese/South East Asian</p> <p>IC6 Middle Eastern</p> <p>IC9 Other</p>
	<p>Grounds for Search - Multi Select</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Acting Suspiciously 2 Stopped in tasking area 3 Stopped in high crime area 4 Could not give reasonable explanation 5 Tried to avoid police 6 Seen to discard an item 7 Seen to conceal item 8 Smell of controlled drug 9 Current Intelligence 10 Matches Description <p>Grounds will be supported by a free text explanation</p>
<p>Outcome</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1 Arrested - Consequence of Stop & Search 2 Arrested - Unrelated Offence including Warrant/PNC 3 Community Resolution 4 Fixed Penalty 5 Cannabis Warning 6 Street Bail 	<ol style="list-style-type: none"> 7 Street Summons 8 Conditional Bail 9 Out of custody Caution 10 Substance seized, person not arrested 11 NFA

Plašāku informāciju sk.: *Apvienotā Karaliste, Vestmidlendas policija (2017a), un Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (2014a), 19. lpp.*

Daudzi spēki patlaban atsakās no aizturēšanas un pārmeklēšanas datu apkopošanas veidlapās un tā vietā izmanto tādas tehnoloģijas kā mobilo tālrunu lietotnes, radio-sakaru sistēmas, mobilās datu galiekārtas vai klēpjatori. Šīs tehnoloģijas var ne tikai paātrināt reģistrēšanas procesu un mazināt birokrātiju, bet arī radīt jaunus riskus, jo īpaši saistībā ar personas datu algoritmisko izmantošanu (sk. 3. nodaļu).

Gadījuma izpēte

Aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību ierakstīšana tiešraidē

eSearch (Vestmidlendas policija, Apvienotā Karaliste)

Šai sistēmai, ko pieņēma 2014. gada aprīlī, pamatā ir telefonzvans starp ierēdņiem, kurš atrodas notikuma vietā, un kontaktcentra (kontroles telpas) darbinieku. Ziņas par aizturēšanu un pārmeklēšanu nekavējoties tiek reģistrētas kontaktcentrā un iekļautas datubāzē. Pēc tam šai informācijai var piekļūt un to var izmantot, lai pārbaudītu aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību efektivitāti gan iekšēji, gan ārēji. eSearch ir mainījusi aizturēšanas un pārmeklēšanas darbību reģistrēšanu. Ierakstus daudz ātrāk var aplūkot policijas sistēmās, tādējādi sniedzot ieguvumus izlūkošanai un integrācijai operatīvajā policijas darbā.

Plašāku informāciju sk.: Apvienotā Karaliste, Vestmidlendas policija (2014), un Apvienotās Karalistes Vestmidlendas policija (2016).

Mobilā lietotne priekšposteņa ierēdņiem (Vestmidlendas policija, Apvienotā Karaliste)

Jauna mobilā lietotne, kuras mērķis ir paātrināt aizturēšanu un pārmeklēšanu un palielināt tās efektivitāti, tika laista klajā 2017. gada oktobrī. Lietotne eSearch ļauj ierēdņiem reģistrēt informāciju par saskarsmi uz ielas tieši lietotnē, izmantojot viedtālruņus, bez nepieciešamības zvanīt kontaktcentra darbiniekiem. Katrai aizturēšanai piešķir unikālu atsauces numuru, un GPS automātiski reģistrē tās atrašanās vietu. Paredzams, ka lietotne samazinās zvanu skaitu uz kontaktcentru par gandrīz 1000 zvaniem mēnesī.

Plašāku informāciju sk.: Apvienotā Karaliste, Vestmidlendas policija (2017b).

Vecākajiem ierēdņiem ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu, ka aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības ir likumīgas. Turpmāk sniegtajā piemērā parādīts, kā vecākie ierēdņi var saglabāt uzraudzību. Viņiem ir arī jānodrošina, ka aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības netiek izmantotas kā darbības rādītājs, pamatojoties uz veikto aizturēšanu skaitu.

Gadījuma izpēte

Aizturēšanas un pārmeklēšanas ierakstu apstiprināšana (Apvienotā Karaliste)

Kopš 2014. gada augusta ikviens aizturēšanas un pārmeklēšanas ieraksts Apvienotajā Karalistē ir jāapstiprina pārmeklēšanu veikušā ierēdņa vadītājam. Ierakstus apstiprina kā tādus, kas atbilst vai neatbilst attiecīgajiem standartiem. Ja ieraksts neatbilst standartiem, ziņotājierēdnim ir jāreģistrē iemesls aizturēšanas un pārmeklēšanas ierakstā.

Plašāku informāciju sk.: Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (2014a).

2.3. Pārskatatbildība

Galvenie punkti

- Tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonas ir **atbildīgas** par to, lai profilēšana tiktu veikta saskaņā ar likumu.
- Lai nodrošinātu pārskatatbildību, būtiska ir **uzticamu, precīzu un savlaicīgu datu vākšana** par profilēšanas darbībām.
- Ar **efektīviem sūdzību izskatīšanas mehānismiem** var gan novērst varas ļaunprātīgu izmantošanu, gan nodrošināt un atjaunot sabiedrības uzticēšanos policijas un robežu pārvaldības iestāžu operācijām.
- **Atgriezeniskās saites sanāksmes ar sabiedrības locekļiem**, lai uzklautu viņu viedokļus, apspriestu profilēšanu un apkopotu atsauksmes par operācijām, sniedz iespējas gūt svarīgas atziņas un uzlabot profilēšanas darbības.

Pārskatatbildība ir viens no demokrātiskas pārvaldības pamatprincipiem. Ļoti vispārīgi tā ietver atbildību sniegšanu tiem, kuriem ir tiesības tās pieprasīt³⁵. Pārskatatbildība ir vērsta ne tikai uz individuālu lēmumu pieņemšanu, bet arī uz iestādes lēmumu pieņemšanu (tā dēvētā "institucionālā pārskatatbildība"). Tāpat kā valsts amatpersonas un iestādes, arī tiesībaizsardzības amatpersonas un robežu pārvaldības

35 Bovens, M., Schillermans, T. un Goodlin, R.E. (2014), 1.-11. lpp.

ierēdņi, kā arī to organizācijas ir atbildīgi pret sabiedrību par saviem lēmumiem un darbībām. Tas ietver atbildību par to, lai profilēšana atbilstu tiesību aktiem.

Lai nodrošinātu pārskatbaidību, būtiska ir uzticamu, precīzu un savlaicīgu datu vākšana. Tā kā liela daļa datu satur sensitīvu personas informāciju, tie jāapstrādā saskaņā ar datu aizsardzības noteikumiem un procedūrām (sk. 3. nodaļu).

Pārskatbaidības kontrolosaraksts

Turpmāk norādītajā kontrolosarakstā sniegts vispārējs pārskats par pasākumiem, ko tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādes var veikt, lai nodrošinātu, ka tās ir atbildīgas par lēmumiem un darbībām saistībā ar profilēšanu. Šis saraksts var palīdzēt ierēdņiem uzlabot viņu pārskatbaidību, taču tas nav jāsaprot kā obligāti pasākumi gan tiesībaizsardzības amatpersonām, gan robežu pārvaldības ierēdņiem. Atkarībā no konteksta daži ieteikumi var neattiekties uz robežu pārvaldības specifiku.

1. Identificē

- Atzīst un **apstiprina** nelikumīgas profilēšanas problēmu. Neobjektivitāte un stereotipi pastāv un rada risku iesaistītajām personām, tostarp ierēdņiem un vietējām kopienām.
- Vāc un izmanto sadalītus datus** – tas ir svarīgs rīks, lai novērtētu efektivitāti un veikspēju.
- Piedalās ārējās paneļdiskusijās, ko organizē kopiena vai pilsoniskā sabiedrība, lai iegūtu **atsauksmes** par savu praksi un vairotu uzticēšanos jūsu darbībām.

2. Vāc informāciju

- Garantē pārskatbaidību, veicot profilēšanas darbību **uzskaiti**.
- Ievērojot nepieciešamos aizsardzības pasākumus, ar **videonovērošanu** un/vai **valkājamām kamerām** var uzlabot pārskatbaidību un sniegt pierādījumus, lai atbalstītu darbības, kuru mērķis ir mainīt neobjektīvas uzvedības modeļus.
- Sagatavo **aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapas**, kas policijas ierēdņiem jāaizpilda pēc katras aizturēšanas.

3. Rīkojas un novērš

- ☑ Veic **novērtējumus**, lai noskaidrotu, vai pastāv noteikumi un prakse, kas veicina tiešu vai netiešu neobjektivitāti un negatīvus stereotipus.
- ☑ Ievieš īpašus kursus un/vai **apmācības sesijas**, kurās galvenā uzmanība tiek pievērsta personiskai un institucionālai neobjektivitātei un stereotipiem.
- ☑ **Sniedz informāciju** personām, kuras ir aizturētas, lai veicinātu priekšstatu par taisnīgu aizturēšanu, sniedz personām pietiekamu informāciju, lai viņas varētu izlemt, vai izmantot tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Attiecībā uz nosūtīšanu uz pārbaudēm otrajā līnijā robežšķērsošanas vietās informācijas sniegšana ir juridisks pienākums.
- ☑ Organizācijā izrāda **absolūtu neiecietību** pret incidentiem, kuru pamatā ir neobjektivitāte.
- ☑ Izveido **iekšējus mehānismus** uzraudzībai un kontrolei, piemēram, iekšējas darba grupas, kurās apspriež, vai aizturēšana veikta, balstoties uz pamatotiem iemesliem.
- ☑ Nodrošina, ka **darbības rādītāji** ir saistīti ar izvairīšanos no neobjektivitātes un stereotipiem.
- ☑ Izveido **sūdzību izskatīšanas mehānismus**, lai novērstu varas ļaunprātīgu izmantošanu un nodrošinātu pārskatatbildību.

Avots: FRA, 2018

2.3.1. Iekšējā uzraudzība

Policijas un robežu pārvaldības iestāžu līderiem un vadībai ir svarīga nozīme, lai izveidotu ētosu, kurā aizstāv individuālās tiesības un nediskriminācijas principu gan organizācijā, gan tās attiecībās ar sabiedrību. Viņi arī palīdz izveidot pārskatatbildības un pārredzamības vidi. Atklāta saziņa starp darbiniekiem (gan horizontāla, gan vertikāla) un skaidru uzvedības standartu, piemēram, profesionālās rīcības kodeksu, noteikšana ir divi no iekšējiem elementiem, kam jābūt ieviestiem, lai uzlabotu pārskatatbildību. Svarīga nozīme ir arī pieņemšanai darbā un apmācībai (sk. 2.2.3. iedaļu).

Saskaņā ar ES tiesību aktiem ikvienai publiskai iestādei vai struktūrai ir jāieceļ **datu aizsardzības speciālists**. Viņš konsultē policijas un robežu pārvaldības spēkus par to datu aizsardzības pienākumiem, tostarp reģistrējot datu apstrādes darbības vai veicot ietekmes uz datu aizsardzību novērtējumus. Profilēšanas kontekstā datu aizsardzības speciālists, piemēram, konsultēs un pārraudzīs, vai personas dati, kas savākti profilēšanai vai tās laikā, tiek likumīgi apstrādāti un uzglabāti.

Konkrētāk par datu aizsardzības speciālistu lomu

Policijas direktīvā noteikts, ka dalībvalstīm jāieceļ datu aizsardzības speciālists, kura uzdevumi ir šādi:

- uzraudzīt, kā tiek ievēroti piemērojamie tiesību akti par personas datu aizsardzību, tostarp:
 - sadalīt atbildību;
 - nodrošināt personāla informācijas veicināšanu un apmācību;
 - veikt revīzijas;
- sniegt konsultācijas par ietekmes uz datu aizsardzības novērtējumu un uzraudzīt tā īstenošanu;
- darboties kā uzraudzības iestādes kontaktpunktam.

Datu aizsardzības speciālistam ir pilnībā un savlaicīgi jāiesaistās visos jautājumos, kas saistīti ar personas datu aizsardzību.

Sk. Policijas direktīvas 32.–34. pantu.

Policijas spēkos profilēšanas iekšējo uzraudzību var veikt kā daļu no daudziem citiem pasākumiem, kuru mērķis ir veikt iestāžu un plašas sabiedrības saskarsmes uzskaiti (sk. 10. attēlu). Tie ir šādi:

- **aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapas** – tās ir noderīgs un praktisks instruments, lai mudinātu ierēdņus veikt labi pamatotu aizturēšanu un veicinātu atklātību un pārskatatbildību sabiedrībā (sk. 2.2.5. iedaļu);

- **valkājāmās kameras** – ievērojot nepieciešamos aizsardzības pasākumus, tās var veicināt uzticēšanos starp kopienām un policiju un var atturēt no spēka ļaunprātīgas izmantošanas un diskriminācijas (sk. 2.3.2. iedaļu).

Šos pasākumus var izmantot arī robežu pārvaldības organizāciju iekšējās uzraudzības darbībās. Piemēram, Šengenas katalogā ir ieteikts reģistrēt pārbaužu skaitu otrajā līnijā un iemeslus nosūtīšanai uz šādām pārbaudēm. Turklāt dažādie robežkontroles konteksti, infrastruktūra robežšķērsošanas vietās un uzraudzītāju klātbūtne uz vietas rada citas iekšējās uzraudzības iespējas. Piemēram, var būt pieejamas papildu tehnoloģiskās iekārtas, piemēram, videonovērošana.

Ievērojot nepieciešamos aizsardzības pasākumus, videomateriāls var sniegt pierādījumus, lai novērtētu, kā tiek veikta profilēšana, un sniegt pierādījumus konkrētu sūdzību gadījumā. Piemēram, tas var apstiprināt, vai personas uzvedība, gaidot pārbaudi pirmajā līnijā, ir radījusi pamatotu iemeslu, lai viņu nosūtītu uz pārbaudi otrajā līnijā.

Atšķirībā no aizturēšanas un pārmeklēšanas darbībām pasažieri lielākoties sagaida, ka videonovērošana tiks veikta robežšķērsošanas vietās, ņemot vērā to sabiedrisko raksturu un drošības apsvērumus. Tomēr šādu rīku izmantošanā ir jāievēro tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un piemērojamie datu aizsardzības noteikumi.

10. attēls. Iekšējās uzraudzības elementi

Avots: FRA, 2018

Uzskaitē var sniegt ieguvumus gan īstermiņā, gan ilgtermiņā. Piemērs par aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapām parāda, kā:

- **Īstermiņā** ar aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapām var nodrošināt pārskatbaidību uz vietas. Apvienotajā Karalistē visiem, kuri tiek aizturēti, tiek izsniegts izraksts no aizturēšanas veidlapas vai kvīts, kurā norādīts, kur viņi var piekļūt kopijai. Tajā sniegta detalizēta informācija par aizturēšanas iemeslu, kā arī informācija par to, kur un kā iesniegt sūdzību. Tas ļauj aizturētajai personai saprast iemeslu un apstrīdēt to, ja viņa to uzskata par netaisnīgu.
- **Ilgtermiņā** ierakstu analīze ļauj policijas spēkiem noteikt, vai aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaras nesamērīgi tiek vērstas pret minoritāšu grupu locekļiem, un attiecīgi pielāgot ierēdņiem sniegtos norādījumus. Šos ierakstus var publiskot, lai uzlabotu pārredzamību un veicinātu sabiedrības uzticēšanos aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaru izmantošanai.

Uzskaites veikšana – ko saka likums?

Lai nodrošinātu datu apstrādes likumību, Policijas direktīvā ir noteikts, ka tiesībaizsardzības iestādēm jāveic visu to kategoriju apstrādes darbību uzskaitē, par kurām tās ir atbildīgas. Turklāt automatizētās apstrādes sistēmās tiem ir jāglabā ieraksti, lai zinātu, kurš ir skatījies vai izpaudis personas datus, kad tas noticis, kurš saņēmis datus, un datu apstrādes pamatojums (sk. 3.1.3. iedaļu).

Policijas direktīvas 24. un 25. pants

Gadījuma izpēte

Ierakstu izmantošana, lai konstatētu nesamērīgumu aizturēšanas un pārmeklēšanas darbībās (Apvienotā Karaliste)

Anglijā un Velsā (Apvienotajā Karalistē) izstrādātajā Policijas un krimināllietu pierādījumu likuma prakses kodeksā policijas spēkiem ir noteikts likumisks pienākums uzraudzīt aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaru izmantošanu, lai noteiktu, vai tās “tiek īstenotas, pamatojoties uz stereotipizētiem priekšstatiem vai nepiemērotiem vispārinājumiem”. Ikviens acīmredzami nesamērīgs pilnvaru izmantojums no konkrēta ierēdņa vai ierēdņu grupu puses vai saistībā ar konkrētām kopienu grupām ir jāidentificē un jāizmeklē,

un ir attiecīgi jārikojas, lai to novērstu. Turklāt policijai jāveic pasākumi, lai ierakstus varētu pārbaudīt kopienas pārstāvji, un jāizskaidro aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaru izmantošana vietējā līmenī.

Plašāku informāciju sk.: Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (2014a).

Policija Apvienotajā Karalistē ir izstrādājusi vairākus instrumentus, lai palielinātu pārredzamību, atvieglojot aizturēšanas un pārmeklēšanas datu pieejamību. Tīmekļa vietnē www.police.uk lietotāji var ievadīt savu pasta indeksu, lai redzētu sīku informāciju par aizturēšanu skaitu un veidu viņu vietējā teritorijā. Publicētās informācijas pamatā ir aizpildītās aizturēšanas un pārmeklēšanas veidlapas. Turklāt Metropoles policijas [aizturēšanas un pārmeklēšanas](#) infopanelī sniedz datus par visiem aizturēšanas un pārmeklēšanas gadījumiem Londonā, tostarp par aizturēto etnisko minoritāšu pārstāvju īpatsvaru attiecībā pret kopējo iedzīvotāju skaitu. Lietotāji var piekļūt detalizētiem datiem tiešsaistē dažādos veidos, piemēram,

- izmantojot karti, kurā katru mēnesi norāda konkrētā reģionā veikto aizturēšanu un pārmeklēšanu precīzu vietu. Šis rīks arī sniedz sīku informāciju par aizturēšanu un pārmeklēšanu (priekšmets, veids, iznākums, vai aizturēšana un pārmeklēšana bija daļa no policijas operācijas), par personu (dzimums, vecuma diapazons, pašnoteiktā etniskā izcelsme, ierēdņa noteiktā etniskā izcelsme) un par tiesību aktiem, kas pamato aizturēšanas un pārmeklēšanas likumību (sk. [11. attēlu](#)), kā arī
- pārskatu par statistiku un diagrammām, kurās atspoguļotas policijas veiktās aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības. Tas ļauj apkopot un lejupielādēt informāciju.

Lai gan šāda prakse veicina pārredzamību un uzticēšanos, tā varētu ietekmēt attiecīgo personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību. Ir iespējams, ka personas identitāti varētu izsecināt no šajā vai citos tiešsaistes rīkos pieejamo datu apvienojuma. Šādi riski ir jānovērtē un attiecīgā gadījumā jānovērš.

11. attēls. Tiešsaistes rīks, kurā atrodama informācija par Londonā veiktajām aizturēšanas un pārmeklēšanas darbībām

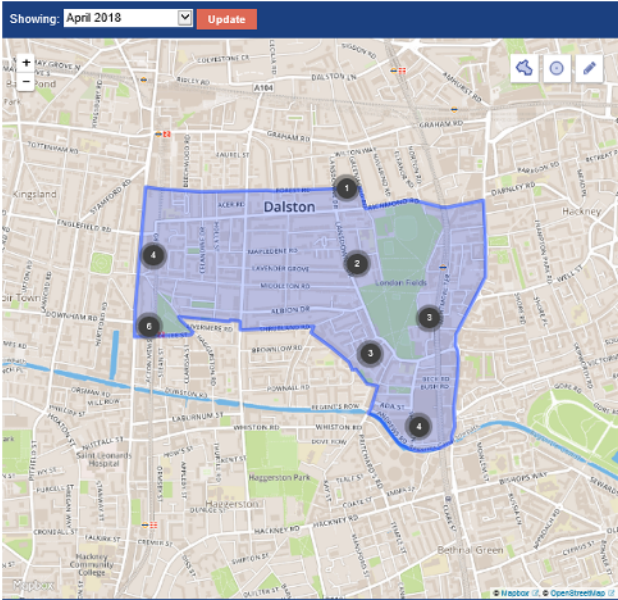
POLICE.UK Find your neighbourhood 🔍 Share this page 📄

Home > Metropolitan Police Service > London Fields > Stop and search >

Stop and search map

Click on the dots on the map for information about individual stop and searches.

Showing: April 2018 Update

[View A-Z list of stop and search locations](#)

[View the crime map for London Fields](#)

1076 stop and searches were carried out by Metropolitan Police Service this month that could not be mapped to a location.

The British Transport Police are responsible for policing railways in the Metropolitan Police Service area. [View summary information for stop and searches conducted by the British Transport Police.](#)

Location anonymisation is accurate to 2012 population and housing developments. [Learn more.](#)

Please [contact us](#) about any privacy concerns, or feedback about how useful and useable you find this stop and search information.

Avots: Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija, tīmekļa vietne, kurā pieejama *aizturēšanas un pārmeklēšanas karte*.

POLICE.UK Find your neighbourhood [Q](#) [Share this page](#) [Menu](#)

[Home](#) > [Metropolitan Police Service](#) > [London Fields](#) > [Stop and search](#) > [Map](#)

Stop and searches on or near Forest Road in April 2018

In this neighbourhood

- [Overview](#)
- [Crime map](#)
- [Stop and search](#)
- [Policing team](#)
- [News and events](#)
- [Performance](#)
- [Community Feedback](#)

Stop and search at 29 April 2018, 12:20 p.m.

<p>Object of search: Articles for use in criminal damage</p> <p>Type of search: Person search</p> <p>Outcome: A no further action disposal</p> <p>Part of a policing operation: No</p> <p>Gender: Male</p> <p>Age range: over 34</p>	<p>Self-defined ethnicity: Black/African/Caribbean/Black British - Any other Black/African/Caribbean background</p> <p>Officer-defined ethnicity: Black</p> <p>Removal of more than just outer clothing: Unknown</p> <p>Legislation: Police and Criminal Evidence Act 1994 (section 1)</p> <p>Outcome linked to object of search: Unknown</p>
--	--

Next steps

- [View stop and search overview for Metropolitan Police Service](#)
- [Contact us regarding a privacy request or to provide stop and search feedback](#)
- [Contact your local policing team](#)
- [Attend your next best meeting](#)

Related links

- [Stop and search FAQs](#)

Avots: Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija, īpašu pārmeklēšanu tīmekļa vietnē.

2.3.2. Valkājamās kameras

Policijas spēki arvien biežāk izmanto valkājamās kameras. Tām var būt liela nozīme pārskatbildības nodrošināšanā, atsevišķu saskarsmes gadījumu kvalitātes uzlabošanā un neobjektīvas uzvedības modeļu izmaiņšanā. Tās var arī palīdzēt mazināt bīstamu situāciju saasināšanos. Papildus policijas uzfilmētajiem materiāliem arī sabiedrības locekļi arvien biežāk filmē aizturēšanas gadījumus un citu saskarsmi ar policiju. Arī šādu materiālu var izmantot, lai izvērtētu policijas praksi.

Gadījuma izpēte

Valkājamo kameru efektivitāte

Apvienotajā Karalistē 2015. gadā veikts pētījums par 500 kameru izmantošanu 814 Metropoles policijas ierēdņu darbā liecināja, ka "nav vispārējas ietekmes uz veikto aizturēšanu un pārmeklēšanu skaitu vai veidu; nav ietekmes uz to

apcietināšanas gadījumu īpatsvaru, kas saistīti ar vardarbīgiem noziegumiem, un nav pierādījumu, ka kameras ir mainījušas veidu, kā ierēdņi mijiedarbojas ar cietušajiem vai aizdomās turētajiem”. Ziņojumi, kuros novērtēta citu policijas spēku līdzīgu izmēģinājumu ietekme, sniedz maz pierādījumu vai vispār nesniedz pierādījumus, ka tiem ir bijusi pozitīva ietekme uz noziedzības mazināšanos, sūdzībām pret ierēdņiem vai spēka pielietošanu.

Plašāku informāciju sk.: Big Brother Watch (2017).

Francijā valkājamās kameras tika izmantotas 300 vietās divu gadu pilotperiodā. Iekšlietu ministrijas 2018. gada jūnijā veiktajā pārskatā tika uzsvērtā šā izmēģinājuma pozitīvā ietekme un rezultāti. Ziņojumā jo īpaši tika uzsvērts, ka valkājamo kameru izmantošana attur aizturētās personas no apvainojošas vai agresīvas izturēšanās pret policiju. Ziņojumos no pašvaldībām tika norādīts, ka individuālu kameru izmantošana ir mazinājusi agresivitāti un aizvainojošu izturēšanos pret policijas ierēdņiem. Dažas pašvaldības norādīja, ka valkājamo kameru izmantošana, šķiet, ir novērsusi situācijas, kas citādi būtu varējušas novest pie kaitējumiem policijas ierēdņiem. Lai gan šie ziņojumi liecina, ka valkājamo kameru lietderību jo īpaši nodrošina to lietošanas atturošā ietekme, daži uzfilmētie materiāli tika izmantoti kā pierādījumi tiesvedībā, lai identificētu likumpārkāpējus. Visbeidzot, vairākas pašvaldības uzsvēra šīs ierīces izglītojošo lietderību, jo daži policijas ierēdņi tika apmācīti par iejaukšanās procedūram un metodēm, skatoties iejaukšanās pasākumu laikā veiktos ierakstus. Pēc šā pilotprojekta Francijas Parlamentam tika iesniegts likumprojekts ar mērķi saskaņot valkājamo kameru izmantošanu visos policijas spēkos un paplašināt to izmantošanu, ļaujot tās valkāt arī ugunsdzēsējiem un ieslodzījuma vietu darbiniekiem.

Plašāku informāciju sk.: Francija, Iekšlietu ministrija (2018).

Plašā, 12 mēnešus ilgā kameru valkāšanas izmēģinājumā, kas 2012. un 2013. gadā notika Rialto (Amerikas Savienotajās Valstīs), tika vērtēts, vai valkājamo kameru izmantošana varētu veicināt sociāli vēlamu uzvedību tās valkājošo ierēdņu vidū. Rezultāti liecina, ka, salīdzinot ar 2011. gadu, 12 mēnešu izmēģinājuma laikā spēka pielietošanas gadījumu skaits samazinājās no 60 līdz 25 gadījumiem, bet pret policiju iesniegto sūdzību skaits samazinājās no 28 līdz 3.

Plašāku informāciju sk.: Farrar, T. (2018).

Tomēr valkājamo kameru izmantošana policijā rada dažas būtiskas bažas saistībā ar pamattiesībām un operatīvo darbību. Lai risinātu šos jautājumus, ir vajadzīgi skaidri aizsardzības pasākumi un politika attiecībā uz to izmantošanu.

- Nav skaidra **valkājamo kameru loma nelikumīgas profilēšanas atklāšanā un novēršanā**. Kameras filmē atsevišķus incidentus un neļauj vākt statistikas datus, ko varētu izmantot, lai noteiktu, vai aizturēšanas un pārmeklēšanas darbības ir diskriminējošas. Tās drīzāk var tikt izmantotas, lai pārskatītu un apspriestu individuālus saskarsmes gadījumus, tādējādi palīdzot uzlabot to kvalitāti.
- Valkājamo kameru izmantošana varētu **negatīvi ietekmēt attiecības ar minoritāšu kopienām**, ja tām šķiet, ka pret tām vērsas īpaši. Drošības pasākumu un politikas nostādņu izstrāde, apspriežoties ar vietējām kopienām, var palīdzēt veicināt valkājamo kameru izmantošanu kā instrumentu pārskatatbildības uzlabošanai, nevis kā līdzekli minoritāšu grupu stigmatizācijai.
- Valkājamo kameru izmantošana **ietekmē tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību**, kā arī citas cilvēka pamattiesības. Piemēram, tās varētu ietekmēt miermīlīgas pulcēšanās brīvību, ja tās izmanto, lai novērotu, piemēram, publiskas demonstrācijas. Bieži nav skaidrs, kad kameras ir jāieslēdz un jāizslēdz, un kas notiks, ja ierēdnis aizmirsīs ieslēgt vai nolems neieslēgt kameru, – šajā jomā ir vajadzīgi skaidri norādījumi. Privātuzņēmumiem, kas sniedz šo pakalpojumu, ir skaidri jāsaprot, ka tie nevar apstrādāt uzfilmēto materiālu savām vajadzībām. Valkājamo kameru izmantošana ir jāreglamentē ar tiesību aktiem, lai nodrošinātu tās atbilstību pamattiesībām.

Konkrētāk par valkājamo kameru efektīvu izmantošanu

Trīs svarīgi principi var palīdzēt nodrošināt valkājamo kameru efektīvu izmantošanu:

- **autentiskums** – videoierakstiem jābūt skaidri saistītiem ar incidentu. Ir jāreģistrē incidenta datums un laiks (piemēram, izmantojot laika zīmogus) un precīza vieta (piemēram, izmantojot GPS);
- **uzticamība** – videoieraksti jāaugšupielādē centrālajā sistēmā stingri noteiktā, drošā un konfidencialā veidā. Šiem videoierakstiem jāatbilst datu aizsardzības un privātās dzīves neaizskaramības principiem, tāpēc tie nav jāglabā ilgāk, nekā noteikts tiesību aktos;

- **pieņemamība** – lai uzfilmētais materiāls būtu noderīgs kriminālprocesā, tam jābūt pieņemamam tiesā. Tas var nozīmēt, ka:
 - jāizvairās no nepārtrauktas videoierakstīšanas, kas ir nepieņemama iejaukšanās gan policijas ierēdņu, gan filmēto personu tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību;
 - jāinformē personas, kuras var tikt filmētas, un jāsaņem viņu piekrišana (ja nepieciešams);
 - videoieraksti jāglabā, ievērojot pietiekama līmeņa drošību, un jāveic uzskaitē gan par policijas ierēdņu, gan iedzīvotāju piekļuvi videoierakstiem.

Plašāku informāciju sk.: Coudert et al. (2015), 8. lpp.

Tehnoloģijām attīstoties, būs jāizstrādā jauni aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu valkājamo kameru likumīgu izmantošanu. Piemēram, kameras, kas var automātiski atpazīt personas seju, salīdzinot to ar iepriekšējiem ierakstiem esošā datubāzē, rada jaunas problēmas attiecībā uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību.

Gadījuma izpēte

Policijas valkājamās kameras – politikas rezultātu apkopojums (ASV)

Lai palielinātu pārredzamību un pārskatatbildību attiecībā uz valkājamām kamerām, Līderu konferencē par pilsoniskajām tiesībām, cilvēktiesībām un situācijas uzlabošanu Amerikas Savienotajās Valstīs tika izstrādāts rīks, lai novērtētu un strukturētu informāciju, ko var izgūt no materiāla, kurš uzfilmēts ar valkājamām kamerām. Šis rīks piedāvā astoņus kritērijus šāda materiāla novērtēšanai:

1. vai policijas departaments ir publiskojis uzfilmēto materiālu un darījis to viegli pieejamu;
2. vai ir skaidri norādīts, kā ierēdņi izlemj, kad filmēt;
3. vai ir ņemtas vērā bažas par privātumu;

4. vai ierēdņiem ir jāpārskata uzfilmētais materiāls pirms sākotnējā rakstiskā ziņojuma sagatavošanas;
5. vai neatzīmēts uzfilmētais materiāls ir jādzēš iepriekš noteiktā termiņā;
6. vai uzfilmētais materiāls ir aizsargāts pret manipulācijām un ļaunprātīgu izmantošanu;
7. vai uzfilmētais materiāls tiek darīts pieejams personām, kuras iesniedz sūdzības;
8. vai biometrisko tehnoloģiju izmantošana, lai identificētu personas uzfilmētajā materiālā, ir vai nav ierobežota.

Šādas iniciatīvas var palīdzēt stiprināt pārskatatbildību, nosakot standartus un veicinot tādu mehānismu īstenošanu, ar kuriem novērtē, vai uzfilmētais materiāls ir apkopots un izmantots pareizi.

Plašāku informāciju sk.: Līderu konference par pilsoniskajām tiesībām, cilvēktiesībām un situācijas uzlabošanu, [politikas rezultātu apkopojuma tīmekļa vietne](#).

2.3.3. Sūdzību izskatīšanas mehānismi

Efektīvi sūdzību izskatīšanas mehānismi var gan novērst varas ļaunprātīgu izmantošanu, gan palīdzēt nodrošināt un atjaunot sabiedrības uzticēšanos policijas un robežu pārvaldības iestāžu operācijām. Tie parasti pastāv līdztekus oficiāliem juridiskiem kanāliem, kas ļauj personām apstrīdēt publiskas iestādes rīcību vai lēmumu neatkarīgā un objektīvā tiesā.

Lai sūdzību izskatīšanas mehānismi būtu efektīvi, ir svarīgi, ka:

- **personas var viegli piekļūt sūdzību izskatīšanas mehānismiem** – pierādījumi regulāri liecina, ka cilvēki nevēlas iesniegt sūdzības, piemēram, tāpēc, ka process ir ilgs vai dārgs, vai tāpēc, ka viņi baidās no negatīvām sekām. Ja sūdzību izskatīšanas mehānismi ir viegli pieejami, izmantojot tiešsaistes platformas, piemēram, tīmekļa vietnes vai lietotnes, tas var mudināt cilvēkus tos izmantot. Turklāt organizācijas var atbalstīt personas sūdzību iesniegšanā: iesniedzot sūdzības to

vārdā, vai izmantojot kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismus, kā paredzēts VDAR 80. panta 2. punktā;

- **sūdzības tiek izskatītas pārredzami** – tas palīdzēs vairot uzticēšanos sūdzību izskatīšanas mehānismiem;
- **sūdzību izskatīšanas iestādes ir neatkarīgas** no organizācijas vai organizācijas daļas, pret kuru ir iesniegta sūdzība.

Pastāv plašs dažādu mehānismu klāsts, ko izmanto, lai izskatītu dažāda veida sūdzības. Turpmāk [12. attēlā](#) ir sniegts pārskats par dažiem sūdzību izskatīšanas mehānismiem, kas pieejami ES dalībvalstīs un ES līmenī.

12. attēls. Pārskats par sūdzību izskatīšanas mehānismiem ES dalībvalstīs

Mehānismi, kuru izmantošanā policijas ierēdņi tiek ar sabiedrības pārstāvjiem, lai uzklautu viņu sūdzības, apspriestu profilēšanu un iegūtu atsaucsmes par viņu operācijām, sniedz iespēju gūt svarīgas atziņas, lai uzlabotu profilēšanu regulējošos procesus. Tie arī rada līdzekļus sabiedrības iesaistīšanai tiesībaizsardzības darbībās (sk. gadījuma izpēti).

Gadījuma izpēte

Publiski sūdzību izskatīšanas mehānismi tiesībaizsardzības nozarē

Publiskās kontroles diskusiju grupas (Vestmidlendas policija – Apvienotā Karaliste)

Katrs no astoņiem kārtības uzturēšanas rajoniem Vestmidlendas policijā (WMP) reizi divos mēnešos rīko aizturēšanas un pārmeklēšanas kontroles grupas sanāksmi, ko vada sabiedrības locekļi. Šīs diskusiju grupas novērtē aizturēšanas un pārmeklēšanas ierakstus, nodrošina, ka WMP ievēro tiesību aktus, nodrošina kopienām kanālu informācijai par sūdzībām un problemātiskiem jautājumiem. Tiešsaistē publicē sanāksmju darba kārtības un protokolus. WMP ir izveidojusi vairākus papildu paņēmienus saistībā ar kopienas iesaistīšanu, lai panāktu, ka aizturēšana uz ielas būtu taisnīgāka, mērķtiecīgāka, kā arī ierēdņi būtu atbildīgāki.

Plašāku informāciju sk.: Vestmidlendas policija, [tīmekļa vietne par aizturēšanu un pārmeklēšanu](#), un Viņas Augstības Policijas spēku inspekcija (2016).

Pamatotu iemeslu diskusiju grupas (Northamptonšīras policija – Apvienotā Karaliste)

Northamptonšīras policija ir izveidojusi pamatotu iemeslu diskusiju grupas, lai iesaistītu sabiedrības pārstāvjus savu aizturēšanas un pārmeklēšanas operāciju uzlabošanā. Šīs diskusiju grupas ir kanāls apspriedēm par aizturēšanas un pārmeklēšanas pilnvaru izmantošanu un to ietekmi uz kopienām. Tās vada galvenais inspektors, to sastāvā ir priekšposteņa ierēdnis un divi kopienas locekļi, kuru vidū var būt likumpārkāpēji vai bijušie likumpārkāpēji. Diskusiju grupa ne tikai uzlabo saziņu starp policiju un sabiedrību, bet arī ir pilnvarota atņemt ierēdņu pilnvaras un nosūtīt viņus uz

papildu apmācību, lai uzlabotu viņu veiktās aizturēšanas un pārmeklēšanas operācijas.

Plašāku informāciju sk.: Northamptonšīras policijas tīmekļa vietne par diskusiju grupu un [Atvērtas sabiedrības un tiesiskuma iniciatīva](#) (2018a).

Neoficiālais sūdzību par policiju izskatīšanas mehānismu tīkls

Neatkarīgais sūdzību par policiju izskatīšanas iestāžu tīkls (IPCAN) ir neoficiāls tīkls informācijas apmaiņai un sadarbībai starp neatkarīgām struktūrām, kas atbild par drošības spēku ārējo kontroli. To izveidoja 2013. gadā, tajā ir apvienotas sūdzību izskatīšanas iestādes no aptuveni 20 valstīm. Šīs struktūras, galvenokārt no ES dalībvalstīm, saņem un izskata sūdzības par valsts drošības spēkiem un dažkārt arī par privātiem drošības spēkiem.

Plašāku informāciju sk.: IPCAN [tīmekļa vietnē](#).

Robežu pārvaldībā publiskus sūdzību izskatīšanas mehānismus var īstenot, izmantojot iespējas iesniegt sūdzību uz vietas vai *ex post*. Iespēja piekļūt šādiem mehānismiem palielina pārredzamību un pārskatatbildību, kā arī veicina savstarpēju cieņu un labas attiecības starp robežsargiem un sabiedrību. Iespēja iesniegt sūdzību *ex post* augstāka līmeņa struktūrai, nevis (tikai) tieši robežšķērsošanas vietā, rada noteikta līmeņa pārraudzību un var pozitīvi ietekmēt ceļotāju vēlmi ziņot par iespējamām incidentiem³⁶.

Gadījuma izpēte

Publiskie sūdzību izskatīšanas mehānismi robežu pārvaldībā

Iekšējais sūdzību izskatīšanas mehānisms Mančestras lidostā (Apvienotā Karaliste)

Mančestras lidostā centrālais sadales mezgls nodrošina vienotu kontaktpunktu visiem pasažieriem, kuri vēlas iesniegt sūdzību. Sūdzības var iesniegt pa e-pastu, pastu, tālruni vai faksu, vai klātienē angļu vai velsiešu valodā. Apvienotās Karalistes Robežspēku vadlīnijās ir izklāstīti

36 FRA (2014b).

iespējamie sūdzību atrisināšanas veidi. Nelielus pārkāpumus, piemēram, nepieklājību, paviŗšību vai sliktu attieksmi, parasti var atrisināt vietējā līmenī. Iespējamie risinājumi ir atrisināt problēmas kopā ar klientu, izskaidrot darbības procedūras, vienoties par turpmāko rīcību un vajadzības gadījumā piedāvāt atvairinošanos. Profesionālo standartu struktūrvienībai parasti nodod izskatīšanai sūdzības par smagiem pārkāpumiem. Robežspēku vadlīnijās ir iekļauts kritērijs iespējamās diskriminācijas – kas būtu nopietns pārkāpums – pazīmju noteikšanai. Ja ir pārliecinoši sākotnēji pierādījumi, ka attieksme pret pasažieri var būt izskaidrojama ar citiem faktoriem, nevis rasi, lietu parasti nodod izskatīšanai vietējā līmenī.

Plašāku informāciju sk.: FRA (2014a), 74. lpp.

Frontex individuālais sūdzību izskatīšanas mehānisms (ES)

Pēc jaunās Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūras (*Frontex*) regulas pieņemšanas 2016. gadā *Frontex* izveidoja individuālu sūdzību izskatīšanas mehānismu, lai uzraudzītu pamattiesību ievērošanu aģentūras darbībās. Šīs darbības cita starpā ir pilotprojekti, atgriešanas operācijas, kopīgas operācijas, ātrās reaģēšanas robežapsardzes pasākumi, migrācijas pārvaldības atbalsta vienību izvietošana un atgriešanas nodrošināšanas operācijas. Ikviena persona, kuras tiesības ir tieši skārušas šādās *Frontex* darbībās iesaistītā personāla, tostarp valsts publisko iestāžu personāla, darbības, var iesniegt sūdzību *Frontex* pamattiesību amatpersonai. Šī amatpersona lem par sūdzības pieņemamību, nosūta to *Frontex* izpilddirektoram, kā arī attiecīgās dalībvalsts iestādēm, ja iespējamā pārkāpumā ir bijis iesaistīts valsts iestāžu personāls. Sūdzību var iesniegt jebkurā valodā, izmantojot e-pastu, pastu vai tiešsaistes sūdzības veidlapu, kas pieejama *Frontex* tīmekļa vietnē: <http://frontex.europa.eu/complaints/>.

Konkrētāk par tiesībaizsardzības amatpersonu tiesībām

Policijas ierēdņiem ir tiesības uz tām pašām tiesībām un brīvību kā citām personām, un viņus aizsargā cilvēktiesību standarti, kad viņi pilda savu darbu. Viņi var atsaukties uz savām tiesībām, kas noteiktas dažādos starptautiskos cilvēktiesību dokumentos, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (ECTK) vai Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (ECCPR). Eiropas Policijas ētikas kodeksā ir precizēts, ka “[p]olicijas personālam parasti ir tādas pašas pilsoniskās un politiskās tiesības kā citiem pilsoņiem.

Šīs tiesības var tikt ierobežotas tikai tad, kad ierobežojumi ir nepieciešami policijas funkciju īstenošanai demokrātiskā sabiedrībā saskaņā ar likumu un atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību konvencijai.” Viens no izņēmumiem ir atrodams ECTK 11. pantā, kas attiecas uz pulcēšanās un biedrošanās brīvības tiesībām.

Īstenojot policijas funkcijas, jo īpaši piemērojot policijas pilnvaras, policijas ierēdnis nerīkojas kā privātpersona, bet gan kā valsts struktūra. Tādējādi valsts pienākumam respektēt un aizsargāt cilvēktiesības ir tieša ietekme uz tām izvēlēm, kas jāizdara policijas ierēdnim, reaģējot uz agresiju. Arī policijas ierēdņu, kuri varētu riskēt ar savu veselību vai dzīvību, pildot savus pienākumus, tiesības ir jārespektē un jāaizsargā, piemēram, nodrošinot aizsargaprīkojumu, rūpīgi plānojot policijas operācijas vai veicot profilaktiskus pasākumus. Viņu tiesību ierobežojumi varētu būt nepieciešami policijas funkciju pildīšanai, tomēr jebkuram šādam ierobežojumam ir jāatspoguļo samērīguma princips. Ņemot vērā viņu kā valsts struktūras pārstāvju lomu, policija varētu saskarties ar lielākiem viņu tiesību ierobežojumiem nekā “parasts pilsonis”. Piemēram, kad demonstrācija kļūst vardarbīga, “parasts pilsonis” varētu aizbēgt vai meklēt palīdzību, bet policijas ierēdnim ir pienākums aizsargāt citu cilvēku cilvēktiesības un atjaunot sabiedrisko kārtību.

Plašāku informāciju sk.: FRA (2013).

3

Algoritmiskā profilēšana

Algoritmiskā profilēšana ietver visas pakāpeniskās datorizētās metodes, kas analizē datus, lai identificētu tendences, modeļus vai korelācijas³⁷. Izmantojot profilēšanu, personu atlasa, “pamatojoties uz saiknēm ar citām personām, kuras identificētas ar algoritmu, nevis uz faktisko uzvedību”, un “personu izvēles strukturē saskaņā ar informāciju par grupu”, nevis saskaņā ar viņu pašu personīgajām izvēlēm³⁸.

Algoritmiskā profilēšana var būt efektīvs veids, kā robežu pārvaldības un tiesībaizsardzības organizācijas var izmantot datus, lai novērstu, atklātu un izmeklētu noziegumus. Tomēr lielu datu kopu vākšana un apstrāde rada vairākas bažas par pamattiesībām. Papildus tam, ka ir svarīgi izvairīties no diskriminācijas, algoritmiskā profilēšana rada jaunus riskus, jo īpaši saistībā ar tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību. Šajā iedaļā vispirms galvenā uzmanība ir pievērsta šiem jaunajiem riskiem. Pēc tam tajā ir atspoguļotas pamattiesību problēmas, kas saistītas ar algoritmiskās profilēšanas izmantošanu liela mēroga datubāzēs robežu pārvaldības un drošības nolūkos, un ir ierosināti daži veidi, kā mazināt šos riskus.

Konkrētāk par prognozējošu policijas darbību

Tiesībaizsardzības iestādes izmanto vairākas lietojumprogrammas, lai prognozētu, kad un kur tiks izdarīts noziegums. Daži no piemēriem ir *PredPol* Apvienotajā Karalistē un ASV, noziedzības apzināšanas sistēma (*CAS*) Nīderlandē un *Precobs* Vācijā un Šveicē. Tomēr šo prognozējošo metožu

37 Plašāku informāciju par to, kas ir algoritmi, sk.: *FRA* (2018b), 4. lpp.

38 Mittelstadt, BD, Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S. un Floridi, L. (2016).

efektivitāte noziedzības novēršanai vēl nav pienācīgi novērtēta. Līdzšinējie pierādījumi liecina par pretrunīgiem konstatējumiem, ko demonstrē turpmāk minētie piemēri.

Prognozējošās policijas darbības lauka tests Kentā (Apvienotā Karaliste) un Losandželosā (ASV)

Policija Apvienotajā Karalistē un ASV veica eksperimentu, lai attiecībā pret tradicionālāku pieeju salīdzinātu pilnībā automatizētu algoritmu noziedzības karsto punktu identificēšanai un no tā izrietošai policijas patruļu plānošanai.

Konstatējumi liecināja, ka automatizētais algoritms labāk identificē turpmākus noziegumus. Tas prognozēja no 1,4 līdz 2,2 reizēm vairāk noziedzīgu nodarījumu nekā noziegumu analītiķis, kas izmanto tradicionālo kriminālizlūkošanas un noziedzības kartēšanas praksi. Turklāt patrulēšanas darbības, kuru pamatā ir šis prognozēšanas rīks, ir efektīvākas, tāpēc noziegumu skaits ir samazinājies vidēji par 7,4 %.

Plašāku informāciju sk.: Mohler, G.O. et al. (2016).

PILOT (prognozējošā uz izlūkdatiem balstītā operatīvā reaģēšana) programma Šrīvportā (ASV)

Šajā programmā izmanto prognozējošu modeli, lai identificētu nelielas teritorijas, kurās ir paaugstināts noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu risks, un īstenotu intervences modeli šajās teritorijās, lai novērstu noziedzīgus nodarījumus pret īpašumu. Rezultātus, kas gūti trijos rajonos, kuros izmantoja *PILOT*, salīdzināja ar trim rajoniem, kuros tika īstenota tradicionālā policijas darbība. Nebija statistisku pierādījumu, kas liecinātu, ka trijos pārbaudītajos *PILOT* rajonos noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu skaits ir vēl vairāk samazinājies.

Plašāku informāciju sk.: Hunt, P. et al (2014).

Programmatūra Beware (ASV)

Beware parāda ierēdņiem, kuri atbild uz ārkārtas palīdzības izsaukumiem, krāsu kodētus vērtējumus (sarkans, dzeltens un zaļš), kas norāda attiecīgās personas vai atrašanās vietas apdraudējuma līmeni. Programmatūra veic

meklēšanu datubāzēs, tostarp apcietināšanas ziņojumos, īpašumu reģistros, komerciālās datubāzēs, padziļinātu meklēšanu tīmeklī, sociālajos plašsaziņas līdzekļos publicētajos ierakstos un citās publiski pieejamās datubāzēs.

Šīs sistēmas priekšrocības un trūkumi nav novērtēti. Tomēr tas, ka lēmumu pieņemšanas process netiek uzraudzīts, un algoritma, ko aizsargā komercnoslēpumi, slepenais raksturs ir radījis bažas par pārskatatbildību. Turklāt iespējamā savākto datu neprecizitāte un/vai analizē izsecinātās informācijas neprecizitāte var mazināt šā rīka vispārējo efektivitāti.

Plašāku informāciju sk.: Amerikas Pilsonisko brīvību savienība (2016).

Gadījuma izpēte

Prognozējošās policijas darbības ietekmes un riska novērtēšana – novērtēšanas rīks *ALGO-CARE*

Ir jāņem vērā prognozējošās policijas darbības metodes izmantošanas iespējamā negatīvā ietekme, lai nodrošinātu līdzsvarotu un pārredzamu priekšstatu par ietekmi uz sabiedrību. Analīzē, ko veica grupa, kuras sastāvā bija akadēmisko aprindu pārstāvji un policijas ierēdņi, tika secināts, ka, tā kā prognozējoša policijas darbība Apvienotajā Karalistē joprojām ir eksperimentālā posmā, ir vajadzīgi detalizēti novērtējumi par tās ietekmi uz sabiedrību un personām. Pētījumā apgalvots, ka pastāv lēmumi, kam varētu būt pārāk liela ietekme uz sabiedrību un personām, lai tos ietekmētu jauna tehnoloģija. Šie gadījumi ir jāizslēdz no algoritmiskās lēmumu pieņemšanas ietekmes.

Grupa izstrādāja lēmumu pieņemšanas sistēmu ar nosaukumu *ALGO-CARE* algoritmiskās novērtēšanas rīku ieviešanai policijas darbā. Šīs sistēmas mērķis ir palīdzēt policijas ierēdņiem novērtēt iespējamos riskus, kas saistīti ar prognozējošās policijas darbības izmantošanu. Tā arī tiecas pārvērst galvenos publisko tiesību un cilvēktiesību principus praktiskos apsvērumos un norādēs, kam var pievērsties publiskā sektora struktūras.

Novērtēšanas rīks aicina policijas ierēdņus izvērtēt prognozējošās policijas darbības izmantošanu, izmantojot astoņus papildinošus posmus:

- **informatīvisms** – lai novērtētu cilvēka iejaukšanās apmēru;
- **likumīgums** – lai novērtētu algoritma izmantošanas juridisko pamatojumu;
- **granularitāte** – lai novērtētu, vai algoritms var sniegt pietiekami detalizētu informāciju par konkrēto gadījumu;
- **īpašumtiesības** – lai nodrošinātu, ka policijas spēkiem ir juridiskas īpašumtiesības un tehniskas spējas regulāri piekļūt pirmkodam, to uzturēt, atjaunināt un labot;
- **apstrīdamība** – lai nodrošinātu, ka ir ieviesti pārraudzības un revīzijas mehānismi;
- **precizitāte** – lai novērtētu, vai algoritms atbilst policijas darbības mērķim, vai to var periodiski validēt un vai neprecizitātes iespējamība un ietekme ir pieņemams risks;
- **atbildīgums** – lai novērtētu algoritma taisnīgumu, pārskatatbildību un pārredzamību;
- **izskaidrojamība** – lai novērtētu informācijas pieejamību gan attiecībā uz lēmumu pieņemšanas noteikumiem, gan katra faktora ietekmi uz galīgo rezultātu.

Plašāku informāciju sk.: Oswald, M. et al. (2017).

3.1. Datu aizsardzības satvars, kas reglamentē algoritmisko profilēšanu

Jaunu tehnoloģiju attīstība un plašāka izmantošana, tostarp pieaugošā lielo datu kopu izmantošana lēmumu pieņemšanas atbalstam, rosināja ES 2016. gadā plaši pārskatīt savus noteikumus, kas reglamentē personas datu apstrādi. Abos jaunajos instrumentos – Vispārīgajā datu aizsardzības regulā (VDAR) un Policijas direktīvā – ir noteikti svarīgi principi un standarti, kas attiecas uz visiem lēmumiem, kuru pamatā ir datorizēti lēmumu pieņemšanas procesi, tostarp algoritmiskā profilēšana.

VDAR un Policijas direktīva stājās spēkā 2018. gada maijā, un tas nozīmē, ka šā dokumenta sagatavošanas laikā ir maz praktisku īstenošanas piemēru. Šā ceļveža 1.2.2. iedaļā ir aprakstīti juridiskie standarti, kas reglamentē tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību, un ir izskaidrotas dažas galvenās atšķirības

starp VDAR un Policijas direktīvu (sk. 2. tabulu). Šis nodaļa sniedz informāciju par to, kā aprakstīt un izskaidrot juridiskās prasības attiecībā uz algoritmisko profilēšanu, kas ieviestas ar VDAR un Policijas direktīvu. Tās ir šādas:

- dati jāapstrādā konkrētam mērķim, pamatojoties uz īpašu juridisko pamatu;
- personas ir jāinformē, kad viņu personas dati tiek apstrādāti;
- dati jāglabā drošībā;
- datu nelikumīga apstrāde ir jāatklāj un jānovērš.

Policijas ierēdņiem un robežsargiem, kuriem vajadzīga papildu informācija par šajā nodaļā aprakstītajām juridiskajām prasībām, ir jāvēršas pie datu aizsardzības speciālistiem savās organizācijās. Turklāt *FRA*, *EDAU* un Eiropas Padomes izstrādātajā *Rokasgrāmatā par Eiropas tiesību aktiem datu aizsardzības jomā* ir sniegti plašāki norādījumi par Policijas direktīvas un VDAR piemērošanu³⁹.

Galvenie punkti

- Algoritmiskajai profilēšanai jābūt **likumīgai, nepieciešamai un samērīgai**.
- Datus neapstrādā bez **konkrēta mērķa, kas balstīts uz konkrētu juridisko pamatu**.
- Personām ir īpašas tiesības, kas sāki aprakstītas VDAR un Policijas direktīvas noteikumos, tostarp:
 - **tiesības tikt informētām**, arī saņemot jēgpilnu informāciju par algoritmā ietverto loģiku;
 - tiesības **pieklūt saviem personas datiem**;
 - tiesības **iesniegt sūdzību** uzraudzības iestādei;
 - tiesības uz **efektīvu aizsardzību tiesā**;
- dati ir jāvēc, jāapstrādā un jāglabā **droši**;
- nelikumīga datu apstrāde ir **jānovērš un jāatklāj**.

39 *FRA*, *EDAU* un Eiropas Padome (2018).

3.1.1. Dati jāapstrādā konkrētam nolūkam

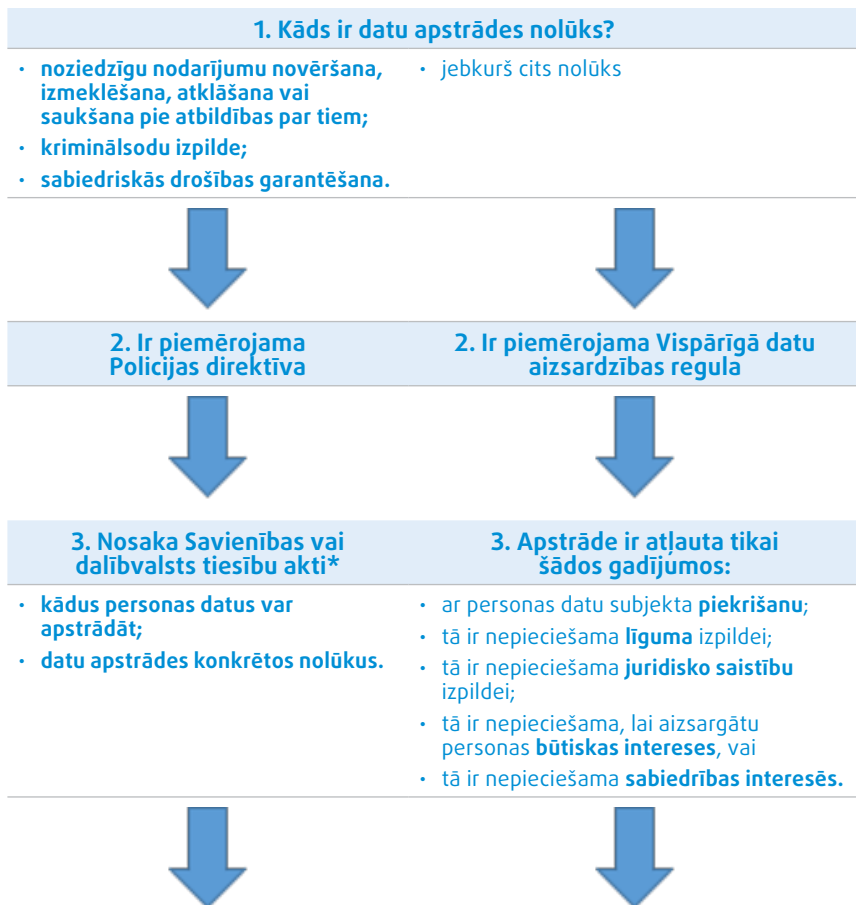
Jebkurai personas datu apstrādei ir jābūt juridiskam pamatam. Tas nozīmē, ka tā jāveic, lai sasniegtu **īpašu mērķi**, kas noteikts tiesību aktos.

Pirms jebkādas apstrādes ierēdnim ir jāzina tās mērķis. Tas cita starpā var ietvert šādus jautājumus:

- Vai dati tiek apstrādāti, lai atklātu noziedzīgu nodarījumu?
- Vai tie tiek apstrādāti, lai uzturētu sabiedrisko drošību?
- Vai tie tiek apstrādāti, lai apkarotu terorismu?

Kad nolūks ir pareizi noteikts, ierēdņi zinās, kāds tiesiskais regulējums ir piemērojams un kādi ir attiecīgie juridiskie pienākumi. Turpmāk 4. tabulā ir izklāstīts, kā noteikt, kurš tiesiskais regulējums ir piemērojams.

4. tabula. Piemērojamā tiesiskā regulējuma noteikšana atkarībā no apstrādes nolūka

4. Vai profilēšanas nolūks ir izslēgts no Policijas direktīvas?

Tiesības tikt informētam, piekļūt personas datiem un pieprasīt datu grozīšanu vai dzēšanu var tikt ierobežotas (pilnībā vai daļēji) šādos gadījumos:

- lai novērstu, ka tiek traucētas oficiālas vai likumīgas pārbaudes, izmeklēšana vai procedūras;
- lai novērstu, ka tiek ietekmēta noziedzīgu nodarījumu novēršana, atklāšana, izmeklēšana vai saukšana pie atbildības par tiem, vai kriminālsodu izpilde;
- lai aizsargātu sabiedrisko drošību;
- lai aizsargātu valsts drošību;
- lai aizsargātu citu personu tiesības un brīvības.

4. Vai profilēšanas nolūks ir izslēgts no VDAR?

VDAR noteiktos pienākumus (nodrošināt pārredzamību, informēt un paziņot par pārkāpumiem) un tiesības (piekļūt, labot, dzēst, iebilst vai netikt pakļautam automatizētai lēmumu pieņemšanai) **var ierobežot** ar valsts vai ES tiesību aktiem, lai nodrošinātu:

- valsts drošību, aizsardzību vai sabiedrisko drošību;
- noziedzīgu nodarījumu novēršanu, izmeklēšanu, atklāšanu un saukšanu pie atbildības par tiem vai kriminālsodu izpildi, tostarp aizsardzību pret sabiedriskās drošības apdraudējumiem un to novēršanu;
- citus svarīgus Savienības vai dalībvalsts vispārēju sabiedrības interešu mērķus, jo īpaši svarīgus Savienības vai dalībvalsts ekonomiskās vai finanšu intereses, tostarp monetāros, budžeta un nodokļu jautājumus, sabiedrības veselību un sociālo nodrošinājumu;
- tiesu neatkarības un tiesvedības aizsardzību;
- reglamentētu profesiju ētikas kodeksu pārkāpumu novēršanu, izmeklēšanu, atklāšanu un saukšanu pie atbildības par tiem;
- uzraudzības, pārbaudes vai regulatīvās funkcijas, kas, pat neregulāri, ir saistītas ar valsts varas īstenošanu konkrētos gadījumos;
- datu subjekta aizsardzību vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzību;
- civilprasību izpildi.

*Piezīme. * Valsts tiesību akti, ar kuriem transponē Policijas direktīvu, ir pieejami eur-Lex tīmekļa vietnē.*

Avots: FRA, 2018

3.1.2. Personas ir jāinformē

Policijas direktīvas 13. pantā un VDAR 13. un 14. pantā ir noteikts, ka personas ir jāinformē par viņu personas datu apstrādi. Turpmāk 5. tabulā ir aprakstīts, kā un kad paziņot informāciju personai, kuras dati tiek apstrādāti.

5. tabula. Pienākums sniegt personām informāciju par profilēšanu – datu veids, paziņošanas līdzekļi un izņēmumi

Paziņošanas pienākums – KontROLSARAKSTS	
Kam?	Personai, kuras dati tiek apstrādāti
Kā?	<ul style="list-style-type: none"> • skaidra un vienkārša valoda • viegli pieejams veids • tādā pašā veidā kā pieprasījums – <i>dod priekšroku elektroniskiem līdzekļiem</i>
Kas?	<p>Par apstrādi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jūsu iestādes nosaukums un kontaktinformācija • jūsu datu aizsardzības speciālista kontaktinformācija • apstrādes nolūki • apstrādes juridiskais pamats • maksimālais datu glabāšanas termiņš • to personu/organizāciju veidi, kas saņems datus <p>Par personas tiesībām:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tiesības iesniegt sūdzību uzraudzības iestādei un uzraudzības iestādes kontaktinformācija • tiesības pieprasīt piekļuvi saviem personas datiem • personas datu labošana un/vai dzēšana • tiesības pieprasīt apstrādes ierobežošanu
Izņēmumi	<ul style="list-style-type: none"> • pārmērīgiem (t. i., atkārtotiem) vai acīmredzami nepamatotiem pieprasījumiem • ja nav iespējams skaidri apstiprināt pieprasītāja identitāti • ja informācijas paziņošana traucētu izmeklēšanu • ja informācijas paziņošana kaitētu noziedzīgu nodarījumu novēršanai/izmeklēšanai • lai aizsargātu sabiedrisko vai valsts drošību • lai aizsargātu citu personu tiesības

Avots: FRA, 2018

Konkrētāk par “tiesībām uz paskaidrojumu”

Profilēšanas gadījumos VDAR ir noteikts, ka personai ir jāsniedz “jēgpilna informācija par tajā [datu apstrādē] ietverto loģiku, kā arī šādas apstrādes nozīmīgumu un paredzamajām sekām”. Šī informācija būtu jāsniedz gan tad, kad tiek vākti dati (paziņošana), gan tad, ja persona pieprasa papildu informāciju (piekļuves tiesības). Šīs tiesības nav skaidri minētas Policijas direktīvā. Tomēr tās 38. apsvērumā ir precizēts, ka “[uz automatizētu apstrādi] būtu jāattiecinā atbilstošas garantijas, tostarp īpašas informācijas sniegšana datu subjektam, (..) jo īpaši (..) saņemot paskaidrojumu par lēmumu, kas pieņemts pēc šādas izvērtēšanas, un apstrīdēt lēmumu”.

Šīs “tiesības uz paskaidrojumu” var būt grūti īstenojamas praksē. Dažām personām var būt digitālā pratība, lai saprastu algoritma kodu, savukārt citām pietiek ar vienkāršotu informāciju par apstrādes nolūku un izmantoto datu savstarpējo saistību. Lai novērtētu sniegtā skaidrojuma jēgpilnumu, galvenais ir tā mērķis. Personai ir jāsaņem pietiekama informācija, lai saprastu nolūku, pamatojumu un kritērijus, uz kuru pamata pieņemts lēmums.

Tiesības uz paskaidrojumu nav absolūtas (sk. 4. tabulas 4. soli). Dalībvalstis var ar likumu ierobežot šīs tiesības vairākos gadījumos, tostarp šādos: valsts drošība, aizsardzība, sabiedriskā drošība, noziedzīgu nodarījumu novēršana, izmeklēšana, atklāšana vai saukšana pie atbildības par tiem, kriminālsodu izpilde, datu subjekta vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzība vai civiltiesisku prasību izpilde.

Tomēr saprātīgas informācijas sniegšana par apstrādes nolūku un paredzamajām sekām ir ieteicama laba prakse. Vienkāršu veidu izstrāde, lai izskaidrotu apstrādē ietverto loģiku un kritērijus, kas izmantoti, lai pieņemtu lēmumu, galu galā uzlabos pārredzamību un pārskatatbildību.

Plašāku informāciju sk.: VDAR 13.–15. pants (tiesības uz informāciju un piekļuves tiesības), 22. pants (automatizēta individuālu lēmumu pieņemšana, tostarp profilēšana) un 23. pants (ierobežojumi) un Policijas direktīvas 11. pants (automatizēta individuālu lēmumu pieņemšana, tostarp profilēšana), un 13.–15. pants (tiesības uz informāciju un piekļuves tiesības).

Sk. arī: 29. panta datu aizsardzības darba grupa (2018a).

3.1.3. Datu glabāšana drošībā – ieraksti, žurnāli un glabāšanas noteikumi

Iestādēm, kas vāc un apstrādā personas datus profilēšanas nolūkos, ir ne tikai likumīgi jāapstrādā dati, bet arī jānodrošina, ka:

- datiem nepieklūst nepilnvarotas personas;
- dati netiek izmantoti citiem nolūkiem, izmantojot sākotnējo nolūku, vai
- dati netiek glabāti ilgāk nekā nepieciešams.

Šajā nolūkā iestādēm un tiesībaizsardzības iestāžu vadītājiem ir jānodrošina, ka tiek īstenoti attiecīgi pasākumi, lai aizsargātu datu integritāti un drošību. Tiem ir jāveic uzskaitē par jebkādu piekļuvi datiem un to izmantošanu, izveidojot un glabājot ierakstus par visām apstrādes darbībām vai apstrādes darbību kategorijām (VDAR 30. pants un Policijas direktīvas 24. pants). Ierakstos jānorāda:

- iestāžu un datu aizsardzības speciālista **nosaukums, vārds un uzvārds** un kontaktinformācija;
- apstrādes **nolūks**;
- to **saņēmēju kategorijas**, kuriem dati ir izpausti vai tiks izpausti;
- datu subjektu kategoriju un personas datu kategoriju apraksts;
- **profilēšanas izmantošana**;
- norāde par apstrādes darbības **juridisko pamatu**;
- ja iespējams – paredzētie **termiņi** dažādu kategoriju personas datu dzēšanai;
- ja iespējams – vispārīgs apraksts par tehniskajiem un organizatoriskajiem drošības pasākumiem, kas minēti VDAR 32. panta 1. punktā vai Policijas direktīvas 29. panta 1. punktā.

Turklāt, ja datorizēta profilēšana tiek īstenota nolūkos, uz kuriem attiecas Policijas direktīva (sk. 3.2. iedaļu), iestādēm ir jāglabā uzskaitē par datu vākšanu, mainīšanu, aplūkošanu, atklāšanu, tostarp nodošanu, apvienošanu un dzēšanu.

Šie ieraksti un žurnāli palīdzēs ierēdņiem apliecināt, ka viņi ir ievērojuši juridiskās prasības iekšējās un ārējās uzraudzības laikā. Piemēram, ja persona iesniedz sūdzību, tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādēm ir pienākums ierakstus un žurnālus darīt pieejamus valsts datu aizsardzības iestādēm.

Personas dati nav jāglabā ilgāk, kā nepieciešams noteiktā likumīgā mērķa sasniegšanai. Glabāšana ilgāku laika posmu ir pienācīgi jāpamato. Šādos gadījumos iestādēm ir jānodrošina, ka glabāšana tiek regulāri pārskatīta, lai garantētu tās integritāti un drošību.

3.1.4. Nelikumīga apstrāde ir jāatklāj un jānovērš

Personas datu nelikumīgas apstrādes atklāšana un novēršana nav vienkārša. Ņemot vērā speciālās prasmes, kas vajadzīgas, lai izprastu sarežģītus algoritmus un lielas datubāzes, ir grūti nodrošināt pienācīgas pārbaudes.

Lai risinātu šo problēmu, VDAR un Policijas direktīvā ir ietverti aizsardzības pasākumi, ko tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonas var veikt pirms datu apstrādes, tās laikā un pēc tās. Tie attiecas uz:

- ietekmes uz datu aizsardzību novērtējumiem;
- integrētu datu aizsardzību un datu aizsardzību pēc noklusējuma.

Ietekmes novērtējumi

ES tiesiskais regulējums paredz, ka policijas un robežu pārvaldības iestādēm pirms jebkādas datu apstrādes, kas varētu radīt augstu risku attiecībā uz personu tiesībām, ir jāveic ietekmes novērtējumi (VDAR 35. pants un Policijas direktīvas 27. pants). Tas nozīmē, ka ietekmes novērtējumus veic ne tikai tad, ja apstrādes rezultātā var tikt pārkāpti datu aizsardzības vai privātuma standarti, bet jebkurā situācijā, kad var tikt pārkāptas *jebkādas pamattiesības*. Tās cita starpā var būt tiesības uz vienlīdzību un nediskrimināciju, vārda un informācijas brīvību, domas, apziņas un reliģiskās

pārliecības brīvību, izglītību, veselības aprūpi, patvērumu un aizsardzību pārvietošanas, izraidīšanas vai izdošanas gadījumā.

Ietekmes novērtējumi ir īpaši svarīgi gadījumos, kad profilēšana var radīt personām juridiskas sekas. Ar VDAR un Policijas direktīvu nosaka, ka šādos gadījumos jāveic ietekmes novērtējumi.

Ietekmes novērtējumi ir jāveic pirms pašas automatizētās apstrādes. Tomēr šo ietekmes novērtējumu mērķi ir divējādi:

- *a priori*: pirms datu apstrādes ietekmes novērtējuma veikšana par datu kvalitāti un/vai apstrādes pamatā esošo algoritmu palīdz atklāt un novērst iespējamās pamattiesību pārkāpumus, ja tādi pastāvētu;
- *a posteriori*: kad dati ir apstrādāti, ierēdņiem var pieprasīt pierādīt, ka viņš(-a) ir rīkojies(-usies) likumīgi. Ietekmes novērtējums var palīdzēt viņam(-ai) pierādīt, ka ir īstenoti visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu atbilstību tiesību aktiem.

Ietekmes novērtējumi arī palīdz ierēdņiem atklāt slēptu neobjektivitāti, kas var pārkāpt tiesības uz datu aizsardzību un nediskrimināciju un ietekmēt profilēšanas kvalitāti (sk. 1.3.2. iedaļu).

Konkrētāk par riskiem, kas saistīti ar “dinamisko algoritmu” izmantošanu

“Dinamiskie algoritmi” ir algoritmi, ko pastāvīgi definē no jauna un “uzlabo”, pamatojoties uz “atgriezeniskās saites cilpām”. Algoritmiskās sistēmas pašas izveido šīs cilpas, un tās nav pienācīgi saprotamas vai pat izsakāmas vienkāršā valodā (sk. VDAR 35. pantu un Policijas direktīvas 27. pantu). Atšķirībā no “statiskajiem algoritmiem”, kuru pamatā ir iepriekš noteikti kritēriji, “dinamiskie algoritmi” rada **jaunas korelācijas**, pastāvīgi no jauna definējot sevi.

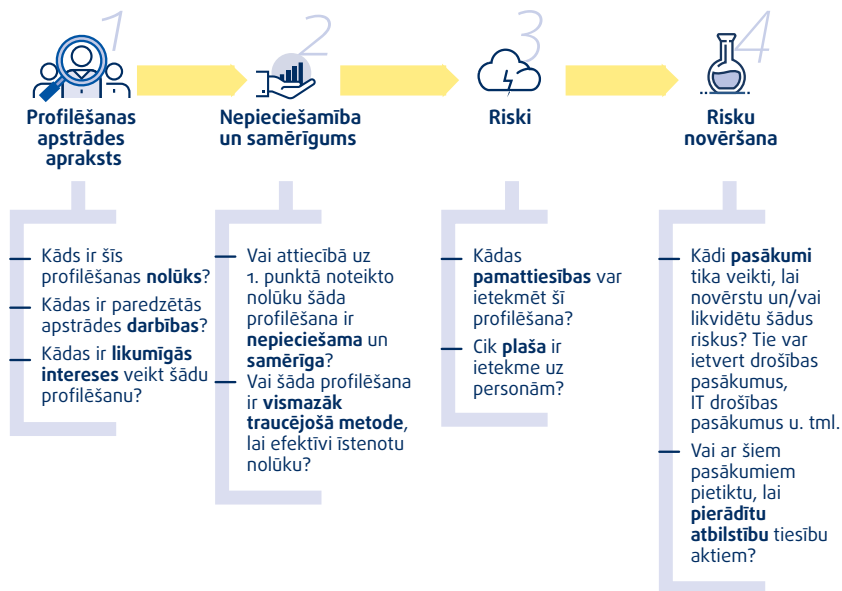
Dinamiskie algoritmi rada risku, ka programmēšanas eksperti kādā brīdī var vairs nezināt algoritma pamatā esošo loģiku. Tas rada ievērojamu **risku netīši atkārtot pastāvošos aizspriedumus** un turpināt sociālo nevienlīdzību un atsevišķu grupu stigmatizāciju. Šādos gadījumos ir ļoti grūti nodrošināt pārskatatbildību un tiesisko aizsardzību attiecīgajām personām.

Tāpēc ir **jāizvairās** no “dinamisko algoritmu” izmantošanas vai tā ir **jāsamazina**, lai mazinātu risku, ka vairs nav iespējams izsekot novērtēšanas kritērijiem. Tas ļauj iekšējiem un ārējiem revidentiem izvērtēt algoritmus un mainīt tos, ja konstatē, ka tie ir nelikumīgi. Ja dinamisko algoritmu izmantošana ir pamatota, riska rādītājus pārskata un testē, lai nodrošinātu, ka to rezultātā nenotiek nelikumīga profilēšana.

Plašāku informāciju sk.: Gandy, O. (2010) un Korff, D. (2015).

Ietekmes novērtējums var ievērojami atšķirties atkarībā no apstrādāto personas datu veida, apjoma un apstrādes veida un nolūka. Tas var ietvert datu kvalitātes pārbaudi, datu apstrādes algoritma(-u) tehnisko kontroli un/vai apstrādes nolūku pilnīgu pārskatīšanu u. tml. Turpmāk 13. attēlā ir norādīti minimālie kritēriji, kas ir jānovērtē.

13. attēls. Ietekmes novērtējumu minimālās prasības

Avots: FRA, 2018

29. panta datu aizsardzības darba grupa (tagad to aizstāj [Eiropas Datu aizsardzības kolēģija](#)), kas apvieno valstu datu aizsardzības iestādes ES dalībvalstīs, izstrādāja pamatnostādnes, kurās sniegta papildu informācija par datu aizsardzības ietekmes novērtējumiem. Pamatnostādnēs ir sīki izklāstīti kritēriji, kas jāizmanto, veicot ietekmes novērtējumus⁴⁰.

Integrēta likumīguma un likumīguma pēc noklusējuma nodrošināšana

Neatkarīgi no tā, vai ietekmes novērtējumā ir vai nav konstatēta pamattiesību pārkāpuma iespējamība, var īstenot pasākumus, lai vēl vairāk novērstu jebkādu nelikumības risku. Tos dēvē par “integrētu datu aizsardzību” un “datu aizsardzību pēc noklusējuma” (VDAR 25. pants un Policijas direktīvas 20. pants).

Integrētas datu aizsardzības mērķis ir nodrošināt, ka gan *pirms* datu apstrādes, gan tās *laikā* tiek īstenoti tehniski un organizatoriski pasākumi, lai garantētu datu aizsardzības principus. Piemēram, ja iespējams, personas datus varētu “pseidonimizēt”. Pseidonimizācija ir pasākums, ko veic, lai personas datus nevarētu saistīt ar datu subjektu bez papildu informācijas, ko glabā atsevišķi. “Atslēga”, kas ļauj atkārtoti identificēt personu, jāuzglabā atsevišķi, tai jābūt drošai⁴¹. Atšķirībā no anonimizētiem datiem pseidonimizēti dati joprojām ir personas dati, tāpēc tiem ir jāatbilst datu aizsardzības noteikumiem un principiem.

Datu aizsardzība pēc noklusējuma nodrošina, ka “tiek apstrādāti tikai tādi personas dati, kas ir nepieciešami katram konkrētajam apstrādes nolūkam”⁴². Tā ietekmē:

- savāko un glabāto personas datu apjomu;
- apstrādes, kas var ietvert personas datus, veidus;
- maksimālo glabāšanas laiku;
- to personu skaitu, kurām ir atļauts piekļūt šādiem personas datiem.

⁴⁰ 29. panta darba grupa (2017a).

⁴¹ FRA, EDAU un Eiropas Padome (2018), 83. lpp.

⁴² Vispārīgās datu aizsardzības regulas (VDAR) 25. pants.

Konkrētāk par pārskatbildību

Integrētas datu aizsardzības un datu aizsardzības pēc noklusējuma galvenais mērķis ir atbalstīt tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādes un ierēdņus tādu algoritmiskās profilēšanas programmu izstrādē, kas atbilst pamattiesību prasībām, jo īpaši **likumīguma**, **pārredzamības** un **drošības** principiem.

Tomēr šādi pasākumi var arī parādīt, kā iestādes ievēro juridisko prasību par **pārskatbildību**. No iestādēm, kas apstrādā datus, juridiski tiek gaidīts, ka tās īsteno “atbilstošus tehniskus un organizatoriskus pasākumus”, lai pierādītu savu atbilstību ES tiesību aktiem. Piemēram, ja persona iesniedz sūdzību, valsts tiesu un datu aizsardzības iestādes var pieprasīt iestādēm pierādīt katru no šiem punktiem:

- datorizētas profilēšanas leģitimitāte, nepieciešamība un samērīgums;
- nolūka likumīgums;
- personām sniegtā informācija;
- datu integritāte un drošība;
- kvalitātes pasākumi un kontroles, kas veiktas pirms profilēšanas darbībām un to laikā.

3.2. Lielpjoma datubāzes robežu pārvaldības un drošības nolūkos

ES ir izstrādājusi vairākas lielpjoma IT sistēmas vai mehānismus tādu datu vākšanai un apstrādei, ko var izmantot robežu un migrācijas pārvaldībā un zināmā mērā tiesībaizsardzības nolūkos. Tie ir piemēri, lai ilustrētu dažas no kopīgajām problēmām, kas saistītas ar algoritmiskās profilēšanas izmantošanu, kā arī iespējamās aizsardzības pasākumus.

Turpmāk 6. tabulā ir īsumā izklāstītas šīs ES IT sistēmas un mehānismi. Pielikumā ir sniegts sīks pārskats par esošajām un plānotajām ES lielpjoma IT sistēmām, kādas tās ir 2018. gada martā.

6. tabula. Atlasīti ES instrumenti, kas saistīti ar liela apjoma datu apstrādi robežu pārvaldībai un tiesībaizsardzībai

Datubāze	Akronīms	Galvenais nolūks
Šengenas Informācijas sistēma	SIS II	Ievadīt un apstrādāt brīdinājumus par meklēšanā esošām vai pazudušām personām, lai garantētu drošību, ievadīt un apstrādāt brīdinājumus par trešo valstu valstspiederīgajiem (TVV), lai atteiktu ieceļošanu vai uzturēšanos, un ievadīt un apstrādāt brīdinājumus par trešo valstu valstspiederīgajiem, uz kuriem attiecas atgriešanas lēmums.
	Vizu informācijas sistēma	VIS
Eiropas daktiloskopija	EURODAC	Noteikt dalībvalsti, kas ir atbildīga par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, un palīdzēt kontrolēt nelegālo imigrāciju un sekundāro kustību.
Ieceļošanas/izceļošanas sistēma	IIS	Aprēķināt un uzraudzīt atļautās TVV uzturēšanās ilgumu un identificēt personas, kas pārsniedz atļautās uzturēšanās termiņu.
Pasažieru datu reģistrs	PDR	Vākt, apstrādāt ES ārējo lidojumu pasažieru datus par lidojumiem no trešām valstīm ("ES ārējie lidojumi"), apmainīties ar šādiem datiem.* Faktiski izmanto tikai tiesībaizsardzības nolūkos.
Iepriekšēja pasažieru informācija	IPI	Vākt un apstrādāt pasažieru datus par lidojumiem no trešām valstīm ("ES ārējie lidojumi") robežu pārvaldības un tiesībaizsardzības nolūkos.
Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēma	ETIAS	Novērtēt, vai TVV, kuriem piemēro bezvīzu režīmu, rada drošības, nelegālas migrācijas vai sabiedrības veselības risku.
Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēma attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem	ECRIS-TCN	Dalīties informācijā par iepriekšējiem TVV notiesājošiem spriedumiem.

Piezīme. * Turklāt Direktīvas (ES) 2016/681 2. pants paredz dalībvalstīm iespēju apstrādāt ES iekšējo lidojumu datus.

Avots: FRA, 2018

ES lielapjoma IT sistēmas tiek izmantotas vairākos ar migrāciju saistītos procesos, tostarp pirmsierašanās riska novērtēšanas procesā, patvēruma procesā, vīzas pieteikuma procesā, robežpārbaužu laikā, izsniedzot uzturēšanās atļaujas, aizturot prettiesiskā situācijā esošus migrantus, atgriešanas procedūru laikā un ieceļošanas

aizliegumu izdošanai. IT sistēmas, ko izveidojusi ES, tostarp tās, kas sākotnēji izveidotas patvēruma un migrācijas pārvaldības vajadzībām, arvien vairāk tiek izmantotas arī iekšējās drošības kontekstā, piemēram, policijas pārbaudēm un cīņā pret smagiem noziedzīgiem un terorismu.

Lielākā daļa sistēmu, kas izveidotas ar ES tiesību aktiem, ir vērstas uz konkrētas personas identificēšanu, salīdzinot burtciparu vai biometriskos datus (pašlaik pirkstu nospiedumus) ar informāciju, kas jau ir sistēmā. Ar dažiem ievērojamiem izņēmumiem (sk. "Konkrētāk par algoritmisko profilēšanu ES instrumentos") tajās nav algoritma, kas ļautu personu salīdzināt ar profilu. Tomēr tās var izmantot, lai sagatavotu anonimizētu statistiku, tostarp par īpašībām, ko uzskata par aizsardzības iemesliem, piemēram, par dzimumu vai vecumu (sk. 1.2.1. iedaļu).

Šādu statistiku var izmantot, lai izveidotu riska profilus, ko piemēro turpmākos robežu pārvaldības vai policijas darbības lēmumos. Kā daļa no plašākas ES IT sistēmu sadarbības shēmas par centrālā ziņošanas un statistikas repozitorija pārvaldību būs atbildīga Eiropas Aģentūra lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (*eu-LISA*). Šajā repozitorijā tiks izmantoti dati no esošajām ES datubāzēm (ieceļošanas/izceļošanas sistēma, *ETIAS*, Šengenas Informācijas sistēma un Vīzu informācijas sistēma), lai sagatavotu statistiku un analītiskus ziņojumus ES un valstu struktūrām⁴³.

Konkrētāk par algoritmisko profilēšanu ES instrumentos

Dažos esošajos ES instrumentos ir paredzēts izmantot statistiku, kas iegūta no to datiem, lai izveidotu riska profilus. Tie ne tikai ļauj atklāt "zināmus" konkrētus aizdomās turētos, bet arī ietver algoritmiskās profilēšanas funkciju, kas identificē "nezināmas" personas, kuras varētu interesēt tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības iestādes.

43 Eiropas Komisija (2017. gads), Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido satvaru ES informācijas sistēmu sadarbībai (robežas un vīzas) un groza Padomes Lēmumu 2004/512/EK, Regulu (EK) Nr. 767/2008, Padomes Lēmumu 2008/633/IT, Regulu (ES) 2016/399 un Regulu (ES) 2017/2226, COM(2017)793 final, Strasbūra, 2017. gada 12. decembris; Eiropas Komisija (2017. gads), Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido satvaru ES informācijas sistēmu sadarbībai (policijas un tiesu iestāžu sadarbība, patvēruma un migrācija), COM(2017) 794 final, Brisele, 2017. gada 12. decembris.

Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēma (ETIAS)⁴⁴, kas pieņemta 2018. gada septembrī, bet vēl nedarbojas šā ceļveža pabeigšanas laikā, pirms ceļošanas atļaujas piešķiršanas novērtēs, vai no vīzas prasības atbrīvoti trešo valstu valstspiederīgie rada risku nelegālas migrācijas, drošības vai sabiedrības veselības ziņā. Informācija, ko ceļotāji sniedz pieteikuma procesa laikā, tiks automātiski salīdzināta ar attiecīgajām ES un starptautiskajām datubāzēm un riska rādītāju kopumu (“pārbaudes noteikumi”), kas ietverts pašā ETIAS sistēmā. Frontex izstrādāts algoritms salīdzinās ceļotāja individuālo profilu (pamatojoties uz tādiem rādītājiem kā vecums, dzimums, valstspiederība, dzīvesvieta, izglītības līmenis un nodarbošanās) ar šiem riska rādītājiem, lai noteiktu, vai pieteikums būtu jānosūta manuālai pārskatīšanai.

Pasažieru datu reģistra (PDR) datus gaisa pārvadātāji vāc no informācijas, ko pasažieri snieguši lidojumu rezervēšanas sistēmās, piemēram, ceļojuma datumus un maršrutu, kontaktinformāciju un maksājuma datus, bagāžas informāciju un citas “vispārīgas piezīmes”, piemēram, uztura paradumus. Nav centralizētas ES datubāzes, kas vāc šos datus, bet ES PDR direktīvā⁴⁵ ir noteikts, ka gaisa pārvadātājiem ir jāsniedz dati valstu pasažieru informācijas nodaļām (PIN), kas pēc tam analizē informāciju, lai apkarotu terorismu un smagus noziegumus. Papildus zināmu personu pārrobežu pārvietošanās atklāšanai šos datus var izmantot, lai identificētu vēl nezināmus draudus, apstrādājot pasažieru datus, ko salīdzina ar konkrētiem riska rādītājiem (“iepriekš noteikti kritēriji”). Šos kritērijus nosaka PIN un atjaunina, pamatojoties uz sistēmā pieejamiem jauniem datiem un modeļiem.

3.2.1. Pamattiesību risku mazināšana datu apstrādē lielapjoma datubāzē

Visaptveroši dati par ceļotājiem, piemēram, valstspiederība, dzimums un vecums, tiks izmantoti profilēšanai, tostarp algoritmiskai profilēšanai, tādā mērogā, kāds iepriekš nebija iespējams. Pat ja šie dati ir anonimizēti, to apstrāde nav bez riska. Apzināta vai neapzināta neobjektivitāte riska rādītāju atlasē, algoritmu izstrādē vai

44 Eiropas Komisija (2018. gads), [Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 12. septembra Regula \(ES\) 2018/1240](#), ar ko izveido Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmu (ETIAS) un groza Regulas (ES) Nr. 1077/2011, (ES) Nr. 515/2014, (ES) 2016/399, (ES) 2016/1624 un (ES) 2017/2226, COM(2016) 731 final, Brisele, 2016. gada 16. novembris, 33. panta 5. punkts.

45 [Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Direktīva \(ES\) 2016/681 par pasažieru datu reģistra \(PDR\) datu izmantošanu teroristu nodarījumu un smagu noziegumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai un saukšanai pie atbildības par tiem](#), OV L 119, 6. panta 4. punkts.

rezultātu interpretēšanā varētu novest pie operatīvām darbībām, kas varētu izraisīt konkrētu personu kategoriju diskrimināciju⁴⁶.

Šajā iedaļā ir aplūkoti daži no šiem riskiem un ierosināti daži veidi, kā tos mazināt. Tās pamatā ir *FRA Divpadsmit operatīvie pamattiesību apsvērumi attiecībā uz tiesībaizsardzību, apstrādājot PDR datus* (sk. gadījuma izpēti). Lai gan šie apsvērumi ir izstrādāti tieši PDR datu apstrādes kontekstā, daži no tiem ir vispārīgāk piemērojami un tos var uzskatīt par aizsardzības pasākumiem, kas mazina algoritmiskās profilēšanas radītos riskus.

Gadījuma izpēte

FRA operatīvie norādījumi valstu PDR sistēmu izveidei

Eiropas Komisija 2014. gadā, kad vēl nebija ES PDR tiesību aktu, lūdza *FRA* sniegt praktiskus norādījumus attiecībā uz PDR datu apstrādi tiesībaizsardzības nolūkos tām dalībvalstīm, kuras plāno izveidot savas valsts PDR sistēmas. Norādījumos galvenā uzmanība tika pievērsta tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību (Hartas 7. pants), personas datu aizsardzībai (Hartas 8. pants) un nediskriminācijai (Hartas 21. pants). Daži no ierosinātajiem aizsardzības pasākumiem vēlāk tika ieviesti ES PDR direktīvā.

Divpadsmit pamattiesību apsvērumi attiecībā uz tiesībaizsardzību, apstrādājot PDR datus, ir šādi:

- PDR datus izmanto tikai, lai apkarotu terorismu un smagus starptautiskus noziegumus;
- ierobežo piekļuvi PDR datubāzei, to atļaujot tikai specializētai vienībai;
- nepieprasa tiešu piekļuvi aviosabiedrību datubāzēm;
- dzēš sensitīvus PDR datus;
- nosaka stingrus drošības un izsekojamības aizsardzības pasākumus pret ļaunprātīgu izmantošanu;
- samazina varbūtību, ka tiek atzīmēti pseidopozitīvi rezultāti;

46 Plašāku informāciju sk.: *FRA* (2017e) un *FRA* (2018a).

- ievēro pārredzamību attiecībā pret pasažieriem;
- ļauj personām piekļūt saviem PDR datiem un labot tos;
- neļauj identificēt datu subjektus vai glabāt datus ilgāk, nekā nepieciešams;
- no PDR iegūtos datus nosūta tikai kompetentajām valsts publiskajām iestādēm;
- no PDR izgūtus datus trešām valstīm nosūta tikai saskaņā ar stingriem nosacījumiem;
- veic objektīvu un pārredzamu PDR sistēmas izvērtējumu.

Plašāku informāciju sk.: FRA (2014c).

Tādu datu apstrādei, kas atklāj aizsargājamas īpašības, jābūt nepieciešamai un samērīgai

Algoritmiskās profilēšanas būtība nozīmē, ka tādu personisko īpašību izmantošana, kas ir saistītas ar aizsardzības iemesliem, rada īpaši augstu diskriminācijas risku⁴⁷. ES kontekstā gan *ETIAS*, gan PDR tiesību akti aizliedz riska rādītājus balstīt kritērijos, kas saistīti ar augstu diskriminācijas risku, tostarp rases, etniskās izcelsmes vai reliģiskās pārliecības dēļ. Tomēr pat tad, ja šādu datu nav, citi datu veidi var būt cieši saistīti ar šīm īpašībām, efektīvi darbojoties par šādu aizsargājamo īpašību aizstājējiem. Piemēram, PDR datu kategorija “vispārīgas piezīmes”, kas, iespējams, ietver ceļotāju uztura paradumus, varētu atklāt noteiktus reliģiskos uzskatus.

Īpaša datu kombinācija, ko izmanto algoritms, var arī nostādīt nelabvēlīgākā situācijā kādu personu kategoriju. Piemēram, tā var radīt nelabvēlīgāku situāciju personām to etniskās vai sociālās izcelsmes vai piederības nacionālajai minoritātei dēļ, kas saskaņā ar Hartas 21. pantu ir aizsargājamas īpašības. Piemēram, ja *ETIAS* riska profils attiecībā uz nelegālas migrācijas risku ir balstīts uz konkrētas valstspiederības un arodgrupas kombināciju, tad var tikt noteikta etniskā grupa vai valstspiederība, kāda ir personai, kura konkrētā valstī parasti strādā konkrētā ekonomikas nozarē, piemēram, būvniecībā vai lauksaimniecībā⁴⁸.

- Tādu datu apstrādei, kas atklāj ar Hartas 21. pantu aizsargājamas īpašības, ir jāaprobežojas ar to, kas ir absolūti nepieciešams un samērīgs, un tā nekad

⁴⁷ Eiropas datu aizsardzības uzraudzītājs (2018).

⁴⁸ Sk. arī *FRA* (2017a).

nedrīkst izraisīt diskrimināciju. Pirms jebkādas apstrādes kompetentajai iestādei ir jānovērtē dati, lai identificētu visas aizsargājamās īpašības un dzēstu visus datus, kuru apstrāde nebūtu likumīga. Laba prakse ir papildus palaist salīdzināšanas un izņemšanas programmu ar regulāri atjauninātu “sensitīvu terminu” glosāriju.

Profilēšanas kritērijiem jābūt specifiskiem un mērķtiecīgiem

Vēl viens risks izriet no **plašu profilēšanas kritēriju** izmantošanas. Pašreizējie ES instrumenti pieļauj ievērojamu rīcības brīvību profilēšanas algoritmu izstrādē. Lai novērtētu nelegālas migrācijas risku, *ETIAS* paredz izmantot ES un valstu statistiku par atļauto uzturēšanās termiņu pārsniegšanas gadījumu un iecelošanas atteikumu īpatsvaru. Tomēr attiecībā uz drošības riskiem tas parasti attiecas tikai uz informāciju par konkrētiem drošības rādītājiem un apdraudējumiem. PDR direktīvā ir sniegta vispārīgas norādes algoritmu izstrādei, bet nav precizēts, kādi kritēriji jāizmanto, lai identificētu personas, kuras varētu būt iesaistītas teroristu nodarījumā, smagā noziegumā, vai kādu nozīmi piešķirt konkrētam kritērijam.

Pārāk plaši kritēriji noved pie ievērojama skaita “pseudopozitīvo rezultātu”, kas nozīmē, ka personas kļūdas pēc atbilst noteiktam riska profilam. Daži no šiem “pseudopozitīvajiem rezultātiem” var arī būt diskriminējoši. Piemēram, plaša kritērija “iepriekšējs notiesājošs spriedums” definīcija nozīmē, ka personām, kuras ir LGBT, būtu jāziņo par sodāmību saistībā ar konkrētām seksuālām darbībām, par kurām dažās trešās valstīs piemēro kriminālsodāmību.

- Novērtēšanas kritērijiem jābūt iepriekš definētiem, mērķtiecīgiem, konkrētiem, samērīgiem un balstītiem uz faktiem. Novērtēšanas kritēriji ir jātestē ar anonimizētiem paraugiem. Iekšējam revidentam tie ir regulāri jāpārskata, lai noteiktu, vai tie joprojām ir pamatoti ar to konkrētajiem mērķiem.
- Pirms nosūtīt uz automatizētu apstrādi balstītu brīdinājumu turpmākai rīcībai, kompetentajai iestādei ir manuāli jāpārskata dati kopā ar citu informāciju, lai noteiktu, vai persona atbilst riska profilam, un likvidētu pseudopozitīvos rezultātus. Datu saņēmējiem ir jāsniedz atsauksmes par darbībām, kas veiktas, pamatojoties uz brīdinājumu.

Apstrādātajiem datiem jābūt precīziem un uzticamiem

FRA pētījums apstiprina, ka esošās lielapjoma IT sistēmas satur ievērojamu daudzumu neprecīzu datu⁴⁹. **Neprecīziem vai neuzticamiem datiem** var būt daudzējāda negatīva ietekme algoritmiskās profilēšanas kontekstā robežu pārvaldības vai tiesībaizsardzības nolūkos. Neprecīzi dati var nelabvēlīgi ietekmēt personas, bet arī radīt nepareizas korelācijas un izkropļotu ainu, apdraudot policijas un robežu pārvaldības darba efektivitāti.

Tas ir īpaši svarīgi gadījumos, ja datus ievada sabiedrības locekļi, piemēram, PDR datus un ETIAS pieteikumus, kuros var būt lielāka kļūdu iespējamība nekā oficiālajos reģistros. Tāpat sociālo plašsaziņas līdzekļu kontu pārbaude, ko paredz dažas ceļošanas atļauju sistēmas ārpus ES, rada augstu risku, ka profilēšanas procesā tiks iekļauta neuzticama informācija. Turklāt pastāv īpašs risks savākt informāciju, kas atklāj ar Hartu aizsargātu sensitīvu personas informāciju, piemēram, politiskos uzskatus vai ar seksuālo dzīvi saistītu informāciju.

- Sniedz personām precīzu informāciju par viņu datu vākšanu, glabāšanu un apstrādi un par piemērojamiem datu aizsardzības principiem. Personas ir jāinformē par viņu tiesībām, tostarp par viņām pieejamajiem tiesiskās aizsardzības mehānismiem.
- Ļauj personām pieprasīt viņu datu labošanu, ja dati ir neprecīzi, un informē viņas par to, vai dati ir laboti vai dzēsti.
- Nodrošina efektīvu tiesisko aizsardzību administratīvā kārtā un tiesā, ja ir pārkāptas tiesības uz datu aizsardzību, tostarp, ja ir liegta piekļuve vai nav laboti vai dzēsti neprecīzi dati.

49 Sk.: FRA (2018c), 81.–98. lpp.

Secinājums

Profilēšana ir likumīgs instruments, ko tiesībaizsardzības amatpersonas un robežsargi izmanto, lai novērstu, izmeklētu noziedzīgas darbības un sauktu pie atbildības par tām, kā arī lai novērstu un atklātu nelegālo imigrāciju.

Lai profilēšana būtu likumīga, taisnīga un efektīva, tā jāveic likuma robežās. Profilēšanā jo īpaši jāievēro vienlīdzīgas attieksmes un personas datu aizsardzības prasības.

Tas tiks panākts, apvienojot vairākus elementus. Ikvienā profilēšanā:

- pret personām izturas vienlīdzīgi un ar cieņu;
- izvairās no indivīdu profilēšanas, pamatojoties uz neobjektivitāti;
- jāievēro saprātīgums, objektivitāte un jābalstās uz izlūkdatiem, un
- pienācīgi aizsargā personu datus un privāto dzīvi.

Policijas ierēdņiem un robežsargiem ir pieejami dažādi instrumenti, lai nodrošinātu, ka šie principi ir zināmi, saprotami un tiek ievēroti praksē:

- pirms profilēšanas ierēdņiem ir jāsaņem norādījumi un apmācība;
- profilēšanas laikā ir jāreģistrē un jāglabā informācija par darbībām;
- pēc profilēšanas ierēdņu darbības ir jāuzrauga un jānovērtē, lai noteiktu jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi.

Nelikumīgas profilēšanas novēršana ne tikai ļaus tiesībaizsardzības amatpersonām un robežsargiem ievērot likumu, bet arī nodrošinās, ka viņu darbības tiek izprastas un akceptētas plašā sabiedrībā. Uzticēšanās un palāvības veicināšana tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības jomā uzlabo policijas darbības un robežu pārvaldības efektivitāti un tādējādi palīdz paaugstināt drošības un drošuma līmeni sabiedrībā kopumā.

Pielikums

7. tabula. Esošās un plānotās ES lielapjoma IT sistēmas

IT sistēma	Galvenais nolūks	Aptvertās personas	Piemērojamība	Juridiskais instruments / priekšlikums	Biometriskie identifikatori
Eiropas daktilogrāfija (Eurodac)	Noteikt dalībvalsti, kas ir atbildīga par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu <i>Palīdzēt kontrolēt nelegālo imigrāciju un sekundāro kustību</i>	Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji un aizsardzības saņēmēji, migranti prettiesiskā situācijā	28 ESDV + ŠAV	Regula (ES) Nr. 603/2013 (Eurodac regula) <i>COM(2016) 272 final (priekšlikums par Eurodac)</i>	
Vīzu informācijas sistēma (VIS)	Veicināt datu apmaiņu starp Šengenas dalībvalstīm saistībā ar vīzu pieteikumiem	Vīzas pieteikumu iesniedzēji un līdzekļu devēji	24 ESDV (izņemot Kipru, Horvātiju, Īriju, Apvienoto Karalisti) ¹ + ŠAV	Regula 767/2008/EK (VIS regula)	
Šengenas Informācijas sistēma (SIS II) – policija	Garantēt drošību ES un Šengenas dalībvalstīs	Pazudušas vai meklēšanā esošas personas	26 ESDV (izņemot Kipru, Īriju) ² + ŠAV	Padomes Lēmums 2007/533/TI (SIS II lēmums) <i>COM(2016) 883 final (priekšlikums par SIS II – policija)</i>	
Šengenas Informācijas sistēma (SIS II) – robežas	Ievadīt un apstrādāt brīdinājumus, lai atteiktu ieejošanu vai uzturēšanos Šengenas dalībvalstīs	Migranti prettiesiskā situācijā	25 ESDV (izņemot Kipru, Īriju, Apvienoto Karalisti) ² + ŠAV	Regula (EK) Nr. 1987/2006 (SIS II regula) <i>COM(2016) 882 final (priekšlikums par SIS II – robežas)</i>	
Šengenas Informācijas sistēma (SIS II) – atgriešana	Ievadīt un apstrādāt brīdinājumus par trešo valstu valstspiederīgajiem, uz kuriem attiecas atgriešanas lēmums	Migranti prettiesiskā situācijā	25 ESDV (izņemot Kipru, Īriju, Apvienoto Karalisti) ² + ŠAV	<i>COM(2016) 881 final (priekšlikums par SIS II – atgriešana)</i>	

Ieceļošanas/ izceļošanas sistēma (IIS)	Aprēķināt un uzraudzīt atļautās trešo valstu valstspiederīgo uzturēšanās ilgumu un identificēt personas, kuras pārsniedz atļautās uzturēšanās termiņu	Ceļotāji, kas ierodas uz istermiņa uzturēšanās	22 ESDV (izņemot Beļģiju, Kipru, Horvātiju, Īriju, Rumāniju, Apvienoto Karalisti) ³ + ŠAV	Regula (ES) 2017/2226 (IIS regula)	
Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēma (ETIAS)	Novērtēt, vai bezvīzu režīms trešās valsts valstspiederīgajiem rada drošības, nelegālas migrācijas vai sabiedrības veselības risku	Ceļotāji, kam piemēro bezvīzu režīmu	26 ESDV (izņemot Īriju, Apvienoto Karalisti) ³ + ŠAV	COM(2016) 731 final (priekšlikums par ETIAS)	Nav
Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēma attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem (ECRIS-TCN)	Kopīgot informāciju par iepriekšējiem notiesājošiem spriedumiem attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem	Trešo valstu valstspiederīgie ar iepriekšēju sodāmību	27 ESDV (izņemot Dāniju) ⁴	COM(2017) 344 final (priekšlikums par ECRIS-TCN)	
Sadarbspēja – kopējais identitātes repozitorijs	Izveidot satvaru IIS, VIS, ETIAS, Eurodac, SIS II un ECRIS-TCN sadarbībai	Trešo valstu valstspiederīgie, uz kuriem attiecas Eurodac, VIS, SIS II, IIS, ETIAS un ECRIS-TCN	28 ESDV ⁵ + ŠAV	COM(2017) 793 final (priekšlikums par robežām un vīzu sadarbību) COM(2017) 794 final (priekšlikums par policijas sadarbību, patvēruma un migrācijas sadarbību)	

Piezīme. Plānotās sistēmas un plānotās izmaiņas sistēmās [slīprakstā](#) vai uz [gaišzila fona](#).

  pirkstu nospiedumi; plaukstu nospiedumi; sejas attēls;
 DNS profils.

ESDV: ES dalībvalstis.

ŠAV: Šengenas asociētās valstis, t. i., Islande, Lihtenšteina, Norvēģija un Šveice.

¹ Īrija un Apvienotā Karaliste nepiedalās VIS. Dānijai šī regula nav saistoša, bet tā ir izvēlējusies piedalīties VIS. VIS vēl neattiecas uz Horvātiju un Kipru un tikai daļēji attiecas uz Bulgāriju un Rumāniju saskaņā ar Padomes 2017. gada 12. oktobra Lēmumu (ES) 2017/1908.

- ² *Kipra un Īrija vēl nav pievienotas SIS. Dānijai nav saistoša šī regula vai Padomes lēmums, bet tā ir izvēlējusies piedalīties SIS II, un tai ir jāizlemj, vai atkārtoti piedalīties pēc SIS II priekšlikuma pieņemšanas. Apvienotā Karaliste piedalās SIS, bet nevar izmantot brīdinājumus vai piekļūt tiem, lai atteiktu ieceļošanu vai uzturēšanos Šengenas zonā. Bulgārija, Rumānija un Horvātija nevar izdot Šengenas mēroga brīdinājumus, lai atteiktu ieceļošanu vai uzturēšanos Šengenas zonā, jo tās vēl nav daļa no Šengenas zonas.*
- ³ *Dānija var nolemt piedalīties IIS un ETIAS.*
- ⁴ *ECRIS-TCN neattiecas uz Dāniju. Apvienotā Karaliste un Īrija var nolemt piedalīties.*
- ⁵ *Dānija, Īrija un Apvienotā Karaliste piedalīsies, jo tās piedalās IT sistēmās, kas ir sadarbspējīgas.*

Avots: FRA, pamatojoties uz spēkā esošajiem un ierosinātajiem juridiskajiem instrumentiem, 2018. gads.

Atsauces

29. panta datu aizsardzības darba grupa (2014), *Atzinums 01/2014 par nepieciešamības un samērīguma jēdzieniem un datu aizsardzības piemērošanu tiesibaizsardzības nozarē*, 536/14/EN, WP 211, Brisele, 2014. gada 27. februāris.

29. panta datu aizsardzības darba grupa (2017), *Pamatnostādnēs novērtējuma par ietekmi uz datu aizsardzību (NIDA) veikšanai un noskaidrošanai, vai apstrāde "varētu radīt augstu risku" Regulas 2016/679 izpratnē*, WP 248 rev. 01, 2017. gada 4. oktobris.

29. panta datu aizsardzības darba grupa (2017b), *Atzinums par dažiem svarīgiem Policijas direktīvas (ES 2016/680) jautājumiem*, 2017. gada 7. decembris.

29. panta datu aizsardzības darba grupa (2018a), *Pamatnostādnēs par automatizētu individuālu lēmumu pieņemšanu un profilēšanu Regulas 2016/679 nolūkiem*, WP251rev.01, 2018. gada 6. februāris.

29. panta datu aizsardzības darba grupa (2018b), *Atzinums par Komisijas priekšlikumiem par sadarbības satvara izveidi*, WP266, Brisele, 2018. gada 23. aprīlis.

AKHGAR, B., Saathoff, G.B., Arabnia, H.R., Hill, R., Staniforth, A. un Bayerl, P. S. (2015), *Application of Big Data for National Security: A Practitioner's Guide to Emerging Technologies*, Butterworth-Heinemann, 2015.

Amerikas Pilsonisko brīvību savienība (ACLU) (2016), *Eight Problems With Police "Threat Scores"*, 2016. gada 13. janvāris.

Apvienotā Karaliste, Camden and London Prepared (2006), *Major Incident Procedures, What businesses and the voluntary sector need to know*, 2006. gada aprīlis.

Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (1999), *The Stephen Lawrence Inquiry. Report of An Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny*, 1999. gada februāris.

Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (2014a), *CODE A: Revised code of practice for the exercise by: police officers of statutory powers of stop and search; police officers and police staff of requirements to record public encounters*, Norwich, The Stationery Office (TSO), 2014. gads.

Apvienotā Karaliste, Iekšlietu ministrija (2014b), *Best use of stop and search scheme*, 2014. gads.

Apvienotā Karaliste, Līdztiesības un cilvēktiesību komisija (2009), *Police and racism: what has been achieved 10 years after the Stephen Lawrence Inquiry report?*, 2009. gads.

Apvienotā Karaliste, Londonas Ekonomikas skola (2011), *Reading the Riots*, 2011. gada decembris.

Apvienotā Karaliste, Northamptonšīras policija (2018), Get Involved – Reasonable Grounds Panel, skatīts 2018. gada aprīlī.

Apvienotā Karaliste, Policijas akadēmija (2016), Stop and Search, Authorised Professional Practice (APP), 2016. gada 29. septembris.

Apvienotā Karaliste, Staffordshire PCC Matthew Ellis, Ethics, Transparency and Audit Panel (2015), *An Independent Report into Stop & Search Encounters by Staffordshire Police*, 2015. gada janvāris.

Apvienotā Karaliste, Stop Watch (2011), “Carry on Recording” Why police stops should still be recorded, 2011. gada maijs.

Apvienotā Karaliste, Valsts policijas darbības uzlabošanas aģentūra (NPIA) (2012), *Stop and search, the use of intelligence and geographic targeting, Findings from case study research*, 2012. gads.

Apvienotā Karaliste, Vestmidlendās policija (2012), Stop and Search Policy, 2012. gada novembris.

Apvienotā Karaliste, Vestmidlendās policija (2016), *Stop and Search Recommendations*, 2015. gada jūlijs (jaunākie grozījumi izdarīti 2016. gada jūnijā).

Apvienotā Karaliste, Vestmidlendās policija (2017b), *New “app” set to speed up Stop & Search process*, 2017. gada augusts.

Apvienotā Karaliste, Vestmidlendās policija (2018), *Stop and Search Scrutiny Panels*, skatīts 2018. gada aprīlī.

Apvienotā Karaliste, Vestmidlendās policija un noziegumu komisārs (2014), *Stop and Search Action Plan – Outcome of consultation*, 2014. gada janvāris.

Apvienotā Karaliste, Viņas Augstības Policijas spēku inspekcija (HMIC) (2013), *Stop and Search Powers: Are the police using them effectively and fairly?*, 2013. gads.

Apvienotā Karaliste, Viņas Augstības Policijas spēku inspekcija (HMIC) (2016), *PEEL: Police legitimacy 2015 An inspection of West Midlands Police*, 2016. gada februāris.

Apvienotā Karaliste, West Midlands Police (2017a), *Stop and Search in the West Midlands: Presentation to Den Hague City Council*, 2017. gada aprīlis.

Apvienotās Karalistes parlamenta Lordu palāta (2006), *Opinions of the Lords of appeal for judgment in the cause R (on the application of Gillan (FC) and another (FC)) (Appellants) v. Commissioner of Police for the Metropolis and another (Respondents)*, [2006] UKHL 12, 2006. gada 8. marts.

Apvienotās Karalistes parlamenta Pārstāvju palātas Iekšlietu komiteja (2009), *The Macpherson Report – Ten Years On*, 2008.–2009. gada sezonas divpadsmitais ziņojums, 2009. gada 22. jūlijs.

Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) (2007), *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism*, A/HRC/4/26, 2007. gada 29. janvāris.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra birojs (OHCHR) (2014), *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights at International Borders*, 2014. gada 23. jūlijs.

ASV, GAO (Valsts budžeta kontroles pārvalde) (2000), *U.S. Customs Office: better targeting of airline passengers for personal searches could produce better results*, GAO/GGD-00-38, 2000. gada marts.

Beļģija, Unia, *2016. gada ziņojums*, Brisele, 2017. gada septembris.

Beļģija, Unia, *Rapport annuel Convention entre Unia et la police fédérale, Budget 2015*, Brisele, 2015. gads.

Big Brother Watch, *Smile you're on body worn camera Part II – Police, The use of body worn cameras by UK police forces*, 2017. gada augusts.

Body-Gendrot, S. (2016), "Making sense of French urban disorders in 2005", *European Journal of Criminology*, 13. sēj., Nr. 5, 556.–572. lpp.

Bovens et al. (2014), "Public accountability" in: Bovens, M., Schillermans, T. un Goodlin, R.E. (eds.), *The Oxford handbook of public accountability*, Oksforda, Oxford University Press, 2014. gads.

Brayne, S. (2014), "Surveillance and system avoidance: criminal justice contact and institutional attachment", *American Sociological Review*, 79. sēj., Nr. 3, 367–391. lpp.

Buolamwini, J., Gebu, T. (2018), *Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification*, MIT Media Lab and Microsoft Research, 2018. gads.

Center on Privacy and Technology at Georgetown Law (2016), *The Perpetual Line-up, Unregulated Police Face Recognition in America*, 2016. gada 18. oktobris.

Centre d'analyse stratégique (2006), *Enquête sur les violences urbaines - Comprendre les émeutes de novembre 2005: les exemples de Saint-Denis et d'Aulnay-Sous-Bois*, Paris, La Documentation française, 2006. gads.

Coudert, F., Butin, D. un Le Metayer, D. (2015), "Body-worn cameras for police accountability: opportunities and risks", *Computer Law and Security Review*, 31. sēj., 749.–762. lpp.

De Hert, P. un Lammerant, H. (2016), "Predictive profiling and its legal limits: effectiveness gone forever?" in: van der Sloot, B., Broeders, D. un Schrijvers, E. (eds.), *Nīderlandes Zinātnes padome valdības politikas jautājums, Exploring the boundaries of big data*, Amsterdamā, Amsterdam University Press, 145.–173. lpp.

Défenseur des droits (2017), *Enquête sur l'accès aux droits. Volume 1 – relations police/population: le case des contrôles d'identité*, 2017. gads.

Dinant, J.-M., Lazaro, C., Pouillet Y., Lefever, N. un Rouvroy, A. (2008), *Application of Convention 108 to the Profiling Mechanism – Some ideas for the future work of the consultative committee (T-PD)*, dok. T-PD 01, 3. lpp.

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs (EDAU) (2015), *otrais atzinums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pasažieru datu reģistra datu izmantošanu teroristu nodarījumu un smagu noziegumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai un saukšanai pie atbildības par tiem, Atzinums 5/2015*, Brisele, 2015. gada 24. septembris.

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs (EDAU) (2018), *Atzinums 4/2018 par priekšlikumiem divām regulām, ar ko izveido ES lielapjoma informācijas sistēmu sadarbības satvaru*, Brisele, 2018. gada 18. aprīlis.

Eiropas Juridisko ekspertu tīkls dzimumu līdztiesības un nediskriminācijas jomā (2016), *Links between migration and discrimination – A legal analysis of the situation in EU Member States*, 2016. gada jūlijs.

Eiropas Komisija (2017a), *Hate crime training for law enforcement and criminal justice authorities: 10 key guiding principles*, 2017. gada februāris.

Eiropas Komisija (2017b), *Improving the recording of hate crime by law enforcement authorities, Key guiding principles*, 2017. gada decembris.

Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību (ECRI) (2007), *ECRI General Policy Recommendation N° 11 on combating racism and racial discrimination in policing adopted on 29 June 2007*, Strasbūra, 2007. gada 4. oktobris.

Eiropas Komisija, Datu par nauda noziegumiem reģistrēšanas un vākšanas metodiku apakšgrupa (2017), *Improving the recording of hate crime by law enforcement authorities – Key guiding principles*, Brisele, 2017. gada decembris.

Eiropas Padome, Ministru komiteja (2001. gads), Ministru komitejas Ieteikums Rec(2001)10 dalībvalstīm par Ministru komitejas pieņemto Eiropas Policijas ētikas kodeksu, 2001. gada 19. septembris.

Eiropas Rasisma un ksenofobijas uzraudzības centrs (2016), *Perceptions of discrimination and islamophobia – Voices from members of Muslim communities in the European Union*, 2006. gads.

Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (FRONTEX) (2012), *Common core curriculum, EU border guard basic training*, 2012. gada marts.

Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (FRONTEX) (2013), *Fundamental rights training for border guards, Trainers' Manual*, 2013. gads.

Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (FRONTEX) (2015), *Twelve seconds to decide. In search of excellence: Frontex and the principle of best practice*, 2015. gads.

Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (FRONTEX) (2017), *Handbook on risk profiles on Trafficking in Human Beings*, 2017. gads.

Eiropas Savienības Padome (2009. gads), *Atjauninātais ES Šengenas katalogs par ārējo robežu kontroli, atpakaļsūtīšanu un atpakaļuzņemšanu*, 2009. gada 19. marts.

Farrar, T. (2018), *Self-awareness to being watched and socially-desirable behavior: A field experiment on the effect of body-worn cameras on police use-of-force*, Police Foundation, 2018. gads.

FRA (2014a), *Fundamental rights at airports: border checks at five international airports in the European Union*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2014. gads.

FRA (2014b), *Fundamental rights at land borders: findings from selected European Union border crossing points*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2014. gads.

FRA (2014c), *Twelve operational fundamental rights considerations for law enforcement when processing Passenger Name Record (PNR) data*, 2014. gada februāris.

FRA (2016), *Fundamental Rights Report 2016*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2016. gads.

FRA (2017a), *Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the impact on fundamental rights of the proposed Regulation on the European Travel Information and Authorisation System (ETIAS)*, FRA atzinums – 2/2017 [ETIAS], 2017. gada jūnijs.

FRA (2017b), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Main results*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2017. gada decembris.

FRA (2017c), *Fundamental Rights Report 2017*, Luksemburga: Publikāciju birojs, 2017. gada maijs.

FRA (2017d), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Muslims – Selected findings*, Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2017. gada septembris.

FRA (2017e), *Fundamental rights and the interoperability of EU information systems: borders and security*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2017. gada maijs.

FRA (2018a), *Interoperability and fundamental rights implications – Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights*, FRA atzinums – 1/2018 [Sadarb-spēja], 2018. gada aprīlis.

FRA (2018b), *#BigData: Discrimination in data-supported decision making*, FRA tematiskais dokuments, 2018. gada maijs.

FRA (2018c), *Uzmanības centrā – biometrija, ES IT sistēmas un pamattiesības*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2018. gada februāris.

FRA (2018d), *Hate crime recording and data collection practice across the EU*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2018. gada jūnijs.

FRA (2018e), *Fundamental Rights Report 2018*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2018. gada jūnijs.

FRA (Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra) (2013), *Uz pamattiesībām balstīta policijas darbinieku apmācība – Rokasgrāmata policijas darbinieku apmācītājiem*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2013. gada decembris.

FRA (Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra), Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs (EDAU) un Eiropas Padome (2018), *Handbook on European data protection law – Edition 2018*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2018. gada maijs.

FRA un Eiropas Padome (2018), *Handbook on European non-discrimination law – 2018 edition*, Luksemburga, Publikāciju birojs, 2018. gada februāris.

Francija, Iekšlietu ministrija (2018), *Rapport d'évaluation sur l'expérimentation de l'emploi des caméras mobiles par les agents de police municipale*, 2018. gada 7. jūnijs.

Gandy, O. (2010), "Engaging rational discrimination: exploring reasons for placing regulatory constraints on decision support systems", *J Ethics Inf Technol*, 12. sēj., Nr. 1, 29.-42. lpp., 2010. lpp.

Gross, S. R. (2002), "[Racial Profiling under Attack](#)", D. Livingston, līdzautors. *Colum. L. Rev.* 102, Nr. 5, 1413.-1438. lpp.

Harcourt, B. (2004), "Rethinking Racial Profiling: A Critique of the Economics, Civil Liberties, and Constitutional Literature, and of Criminal Profiling More Generally", *University of Chicago Law Review*, 71. sēj., 2004. gads.

Harris, D. (2002), "Flying While Arab: Lessons from the Racial Profiling Controversy", *Civil Rights Journal*, 6. sēj., Nr. 1, 2002. gada ziema.

Harris, D. (2003), *Profiles in Injustice; Why Racial Profiling Cannot Work*, The New Press, 2003. gads.

Hildebrandt, M. un de Vries, K. (2013), *Privacy, due process and the computational turn: the philosophy of law meets the philosophy of technology*, Ņujorka, Routledge, 2013. gads.

Hildebrandt, M. un Gutwirth, S. (eds.) (2008), *Profiling the European Citizen. Cross-Disciplinary Perspectives*, Berlīne, Springer, 2008. gads.

Hörnqvist, M. (2016), "[Riots in the welfare state: The contours of a modern-day moral economy](#)", *European Journal of Criminology*, 13. sēj., Nr. 5, 573.-589. lpp.

Hunt, P., Saunders, J. un Hollywood, J. S. (2014), *Evaluation of the Shreveport predictive policing experiment*, RAND Corporation, 2014. gads.

Jobard, F. (2008), "The 2005 French urban unrests: data-based interpretations", *Sociology Compass*, 2. sēj., Nr. 4, 1287.-1302. lpp.

Kádár, A., Körner, J., Moldova, Z., un Tóth, B. (2008), [Control\(led\) Group, Final Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search \(STEPSS\) Project](#), Budapešta, 23. lpp.

Keskinen, S. et al (2018), [The Stopped – Ethnic Profiling in Finland](#), Zviedrijas Sociālo zinātņu skola, Helsinku Universitāte, Helsinki, 2018. gada 3. aprīlis.

Korff, D. (2015), *Passenger Name Records, data mining & data protection: the need for strong safeguards*, T-PD(2015)11, Strasbūra, 2015. gada 15. jūnijs.

Miller, J. un Alexandrou, B. (2016), *College of policing stop and search training experiment: Impact evaluation*, College of Policing Limited, 2016. gads.

Mittelstadt, BD., Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S. un Floridi, L. (2016), "[The ethics of algorithms: Mapping the debate](#)", *Big Data & Society*, 2016. gada 1. decembris.

Mohler, G.O., Short, M.B., Malinowski, S., Johnson, M., Tita, G.E., Bertozzi, A.L., Braningham, P.J., *Randomized Controlled Field Trials of Predictive Policing*, 2016. gada 15. janvāris.

Nisbet, R., Elder, J. un Miner, G. (2009), *Handbook of Statistical Analysis & Data Mining Applications*, Sidneja (Kanāda), Elsevier, 2009. gads.

Open Society Justice Initiative (2018a), *Regulating Police Stop and Search: An Evaluation of the Reasonable Grounds Panel*, 2018. gada decembris.

Open Society Justice Initiative (2018b), *The Recording of Police Stops: Methods and Issues*, 2018. gada decembris.

Oswald, M., Grace, J., Urwin, S. un Barnes, G., "[Algorithmic Risk Assessment Policing Models: Lessons from the Durham HART Model and "Experimental" Proportionality](#)", *Information & Communications Technology Law*, 2017. gada 31. augusts.

Schauer, F. (2003), *Profiles Probabilities and Stereotypes*, Cambridge (MA), The Belknap Press of Harvard University Press, 2003. gads.

Scheinin, M. (2007), Apvienoto Nāciju Organizācijas īpašais referents jautājumos par cilvēktiesību aizsardzību un veicināšanu, apkarojot terorismu, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism*, ANO dok. A/HRC/4/26, 2007. gada 29. janvāris.

The Guardian (2015), [Northamptonshire police ban stop and search by officers who abuse powers](#), 2015. gada 18. augusts.

Tóth, B.M. un Kádár, A. (2011), "Ethnic profiling in ID checks by the Hungarian police", *Policing and Society*, 21. sēj., Nr. 4, 383–394. lpp.

Van Brakel, R. (2016), "Pre-emptive big data surveillance and its (dis)empowering consequences: the case of predictive policing" in: van der Sloot, B., Broeders, D. un Schrijvers, E. (eds.), The Netherlands Scientific Council for Government Policy (*Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid*), *Exploring the boundaries of big data*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 117.-141. lpp.

Wrench, J. (2007), *Diversity management and discrimination: immigrants and ethnic minorities in the EU*, Aldershot, Ashgate, 2007. gads.

Zarsky, T.Z. (2011), "Governmental Data Mining and its Alternatives", *Penn State Law Review*, 11. sēj., Nr. 2, 285.-330. lpp.

ES tiesību akti

Pamattiesības

[Eiropas Savienības Pamattiesību harta](#), 2012/C 326/02, OV 2012 C 326.

[Skaidrojumi par ES Pamattiesību hartu](#), 2007/C 303/02, OV 2007 C 303/17.

Diskriminācijas aizliegums

[Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/43/EK](#), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu.

[Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīva 2000/78/EK](#), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju.

Datu aizsardzība

Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa [Regula \(ES\) 2016/679](#) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (Dokuments attiecas uz EEZ).

Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa [Direktīva \(ES\) 2016/680](#) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu kriminālsodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI.

Robežu pārvaldība

Padomes 2007. gada 12. jūnija Lēmums 2007/533/TI par otrās paaudzes Šengenas Informācijas sistēmas (*SIS II*) izveidi, darbību un izmantošanu, OV 2007 L 205/63 (*SIS II*).

Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Direktīva (ES) 2016/681 par pasažieru datu reģistra (PDR) datu izmantošanu teroristu nodarījumu un smagu noziegumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai un saukšanai pie atbildības par tiem, OV 2016 L 119/132.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 20. decembra Regula (EK) Nr. 1987/2006 par otrās paaudzes Šengenas Informācijas sistēmas (*SIS II*) izveidi, darbību un izmantošanu, OV 1987 L 381/4.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 9. jūlija Regula (EK) Nr. 767/2008 par Vīzu informācijas sistēmu (VIS) un datu apmaiņu starp dalībvalstīm saistībā ar īstermiņa vīzām, OV 2008 L 218/60 (*VIS regula*).

Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (EK) Nr. 603/2013 par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas *Eurodac* izveidi, lai efektīvi piemērotu Regulu (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm, un par dalībvalstu tiesībaizsardzības iestāžu un Eiropola pieprasījumiem veikt salīdzināšanu ar *Eurodac* datiem tiesībaizsardzības nolūkos, un ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 1077/2011, ar ko izveido Eiropas Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā, OV 2013 L 180/1.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 14. septembra Regula (ES) Nr. 1624/2016 par Eiropas Robežu un krasta apsardzi un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2016/399 un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 863/2007, Padomes Regulu (EK) Nr. 2007/2004 un Padomes Lēmumu 2005/267/EK, OV 2016 L 251/1.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 22. oktobra Regula (ES) Nr. 1052/2013, ar ko izveido Eiropas Robežu uzraudzības sistēmu (*Eurosur*), OV 2013 L 295/11.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta [Regula \(ES\) 2016/399](#) par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss).

Judikatūra

Francija, Kasācijas tiesa (*Cour de Cassation*), Décision 1245, 2016. gada 9. novembris.

Apvienotās Karalistes parlamenta Lordu palāta, *R (pamatojoties uz Gillan et al. pieņemumu) pret Commissioner of Police for the Metropolis et al.*, [2006] UKHL 12, 2006. gada 8. marts.

EST, C-524/06, *Heinz Huber pret Bundesrepublik Deutschland*, 2008. gada 16. decembris.

ECT, *B.S. pret Spāniju*, Nr. 47159/08, 2012. gada 24. jūlijs.

ECT, *S. un Marper pret Apvienoto Karalisti*, Nr. 30562/04 un 30566/04, 2008. gada 4. decembris.

ECT, *Gillan un Quinton pret Apvienoto Karalisti*, Nr. 4158/05 2010, 2010. gada 12. janvāris.

UNHRC, *Rosalind Williams Lecraft pret Spāniju*, paz. Nr. 1493/2006, 2009. gada 30. jūlijs.

Kā sazināties ar ES

Klātienē

Visā Eiropas Savienībā ir simtiem *Europe Direct* informācijas centru. Sev tuvākā centra adresi varat atrast tīmekļa lapā https://europa.eu/european-union/contact_lv.

Pa tālruni vai e-pastu

Europe Direct ir dienests, kas atbild uz jūsu jautājumiem par Eiropas Savienību. Ar šo dienestu varat sazināties šādi:

- pa bezmaksas tālruni: 00 800 6 7 8 9 10 11 (daži operatori par šiem zvaniem var iekasēt maksu);
- pa šādu parasto tālruņa numuru: +32 22999696;
- pa e-pastu, izmantojot šo tīmekļa lapu: https://europa.eu/european-union/contact_lv

Kā atrast informāciju par ES

Internetā

Informācija par Eiropas Savienību visās oficiālajās ES valodās ir pieejama portālā *Europa*: https://europa.eu/european-union/index_lv

ES publikācijas

ES bezmaksas un maksas publikācijas varat lejupielādēt vai pasūtīt šeit: <https://op.europa.eu/lv/publications>. Vairākus bezmaksas publikāciju eksemplārus varat saņemt, sazinoties ar *Europe Direct* vai tuvāko informācijas centru (sk. https://europa.eu/european-union/contact_lv).

ES tiesību akti un ar tiem saistītie dokumenti

Ar visu ES juridisko informāciju, arī kopš 1951. gada pieņemtajiem ES tiesību aktiem visās oficiālajās valodās, varat iepazīties vietnē *EUR-Lex*: <http://eur-lex.europa.eu>

ES atvērte dati

ES atvērto datu portāls (<http://data.europa.eu/euodp/lv>) dod piekļuvi ES datu kopām. Datus var lejupielādēt un bez maksas izmantot kā komerciāliem, tā nekomerciāliem mērķiem.

Tehnoloģiju attīstība ir rosinājusi arvien vairāk izmantot profilēšanu dažādos kontekstos, un ES dalībvalstis pēdējā laikā ir pievērsušas lielāku uzmanību profilēšanas rīku izmantošanai, lai atbalstītu tiesībaizsardzības un robežu pārvaldības amatpersonu darbu. Profilēšanu likumīgi izmanto, lai novērstu, izmeklētu noziedzīgus nodarījumus un sauktu pie atbildības par tiem, kā arī lai novērstu un atklātu nelegālo imigrāciju. Tomēr nelikumīga profilēšana var mazināt uzticēšanos iestādēm un stigmatizēt konkrētas kopienas.

Šajā ceļvedī ir paskaidrots, kas ir profilēšana, kāds ir tās tiesiskais regulējums un kāpēc profilēšana ir gan nepieciešama, lai ievērotu pamattiesības, gan būtiska efektīvai policijas darbībai un robežu pārvaldībai. Ceļvedī ir sniegti arī praktiski norādījumi par to, kā novērst nelikumīgu profilēšanu policijas un robežu pārvaldības operācijās.

FRA – EIROPAS SAVIENĪBAS PAMATTIESĪBU AĢENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vienna – Austrija

Tālr.: +43 158030-0 – Fakss: +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs